ARAYIŞ

28 KASIM SAYI: 41 HAFTALIK DERGİ 30 TL.

KEMERDE SON DELİK
VE
GENÇ EMEKLİLER

OKURLARIN GÖRÜŞÜ

YÖK–DEVAM ZORUNLULUĞU VE PARALI ÖĞRETİM

Son çıkan YÖK ile üniversiteler kendi kendilerini yönetemeyecek duruma getirildiler. Atamalar sonucu işbaşına getirilecek yöneticilerin özerklikle bağdaşmadığı açıktır.

Paralı öğrenim ve devam zorunluluğu ise öğrenciler için taşınması güç bir yük. Yaşam koşulları nedeniyle çalışarak okumak zorunda kalan öğrenciler, yemek, yurt ücretlerinin, öğrenim giderlerinin yüksekliğinin yanısıra bir de aldıkları kredilerin azlığı yüzünden iyice sıkıntıya itilmişlerdir. Çalışma hakları da ellerinden alındıktan sonra okuyamayacakları çok açıktır. Bunlarda yetmiyormuş gibi bir de paralı öğretim. Tüm bunların yanısıra eğitimde fırsat eşitliğinden bahsedilebilir mi? Böylece Yükseköğretim varlıklı kimselerin yararlanabileceği bir hak olacaktır.

Doçentlik, yardımcı doçentlik, profesörlük gibi akademik ünvanların verilmesinde danışma niteliğindeki komisyonlardan yararlanılması ve bu komisyonları seçme yetkisinin, atamayla gelecek rektör ve dekanlara bırakılması yanlıştır. Bu yasanın bir kez daha gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Engin Murat ÖZDEMİR
ANKARA

SİYASİ DAVALAR VE ARAYIŞ

Çok partili demokratik rejime yeniden dönüş hazırlıklarının yapıldığı, birçok önemli kararların alındığı günümüzde ARAYIŞ'ın önemli bir rol oynadığına ve oynayacağına inanıyorum.

Bu süreçte, kanımca ARAYIŞ'ın üstlenmesi gereken önemli görevlerden biri de, henüz sürmekte olan çeşitli siyasi davalardan kamuoyunu haberdar etmektedir. Geçmişin birer muhasebesi ve gelecek için önemli birer ders olan bu davaların Türkiye'nin aydınları, çalışanları ve her kesimden insan tarafından dikkatle izlenmesi, yeni demokratik hayatımız için çok olumlu olacaktır.

Bu açıdan ARAYIŞ'ın 7 Kasım 1981 tarihli 38. sayısında yer alan "TİKP Davası" hakkında yazıyı, derli toplu, kısa bir özet olarak buldum. Ve çok olumlu karşıladım.

Gerek bu davanın, gerekse diğer siyasi parti davalarının gelecekte de, daha ayrıntılı olarak yayınlanacağını umuyorum.

Nuriye ÖRTAYLI
ANKARA

BATMAYAN GÜNEŞ...

Farklı düşünen beyinler, farklı işleyen eller ve farklı gören gözlerin yaşadığı bir dünyadayız.

Ancak biz Türk gençliğinin tek birleştiği nokta en iyiyi oluşturabilmek, özgür insancıl, çalışkan, sorumlu olabilmek. Ve tek bir yolun, Atamızın aydınlattığı yolun doğrultusunda tüm bu güzelliklere ulaşabilmek...

Tümfarklı düşüncelerimizin bu yolda birleşeceğine inanıyorum. Ancak önemli olan Atamızın ilkelerini, bize vermek kazandırmak istediklerini saptırmadan kendi çıkarlarımız dışında tutarak uslarımıza yerleştirebilelim.

Belgin YALIN
İSTANBUL

"ATATÜRK'Ü ANLAMAK"

Atatürk 19 Mayıs 1919' da Samsun'a ayak bastı. O günkü şartlardan tam onbir ay sonra 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni kurdu. Kurulan bu yeni meclis o tarihlerde ilk anayasayı yaptı. Yine aynı meclis 29 Ekim 1923'de Anayasa'da tadilat yaparak Cumhuriyet'i ilan etti.

Atatürk'ü herkesin okuduğu bir gerçek. Ama herkesin aynı oranda anladığı söylenebilir mi?

Anayasa konusundaki açıklaması ile dikkatleri bir kez daha çeken Danışma Meclisi Başkanı Sayın "Acul" Sadi Irmak'a sunulur.

Ali Ulvi HİÇYILMAZ
İZMİR

KÖŞEYİ DÖNENLER VE SIRASINI BEKLEYENLER

2'nci Türkiye İktisat Kongresi çalışmalarını sürdürürken 24 Ocak kararlarının mimarları yine sahnedeydi.

İşlerimiz yolunda, köşeyi dönüyoruz, kemerleri biraz daha sıkalım masalları devam etti. 24 Ocak kararlarını uygulamaya koyarken sekiz ayda herşeyin düzeleceği iddiasında olanlar 12 Eylül sonrası yaklaşık bir buçuk yıldır aldıkları yolu gözden geçirmelidirler.

Evet bazı yokluklar ortadan kaldırıldı. Ama ne pahasına. Çalışan kesimin yani işçinin, köylünün memurun alım gücünü düşürmek pahasına. Çalışkanların işlerinin tıkırında gittiğini söylemek mümkün değil. Elbette ki, işleri tıkırında olan, köşeyi dönenlerin varlığıda bir gerçek.

Merak ediyoruz, sıra bize ne zaman gelecek. İnsanca yaşama ne zaman ulaşacağız.

Mecit KÜÇÜK
İSTANBUL

BİR DEĞİL İKİ ARAYIŞ

Arayış'a verdiğiniz yeni şekil ve bilhassa kapak için hepinize teşekkür ederiz. Ne meşakkatlere göğüs gererek dergiyi çıkardığınızı biliyoruz. Biz burada tüm Arayış okurlarına hitab ediyoruz. Her hafta bir yerine 2 adet Arayış alalım. Birini bir arkadaşa verip dergiyi tanıtalım. Posta ile arkadaşlara gönderelim. Arayış'ı yaşatalım.

Metin DEMİRCİ
Ali TANYOL
ANTALYA

Not: Sayın okurumuz.
İlginiz ve yakınlığınız için teşekkür ederiz. dergimiz okuyucularının desteğiyle yaşadığının bilincindedir.
Mektubunuzun ikinci sayfasındaki dileğinizi yasal nedenlerle şimdilik yerine getiremiyoruz. Bizi anlayışla karşılayacağınıza inanıyoruz.
Saygılarımızla.

NE ARIYORSUNUZ. HALA BULAMADINIZ MI ?

Başlık yaptığım bu soruyu kimi bilinçsizlikten, kimi de ARAYIŞ'ın hergün güçlenip gelişmesinden gocunduğu için çekememezlikten sorup duruyor.

Bugün aranan ve gerekli olan, devletin tüm kurumları ve yasaları ile yeniden oluşturulduğu bu süreçte, en iyi ve gelecekte en geçerli olanı bulabilmek değil mi? Bunu bulabilmenin yolu da özgürce tartışmayı, değişik seslere kulak vermeyi gerektirmez mi?

Elbette ki, dünyada ve ülkemizde sorunların tükenmeyeceğini, her sorunun çözümüyle birlikte yeni sorunların da doğabileceğini kabul edeceğiz. Sonra da araştıracağız ki; Gençler birbirleriyle özgürce tartışıp kendilerini geliştirebilsin. Toplumda dayanışma ve yardımlaşma bağları güçlendirilsin.

Aramanın zamanı, yeri ve yaşı yoktur. Çünkü buğünü aramayan ve sorumsuz olanlar, gelecekte yarını bulamamanın çaresizliğinde yaşayacaklardır.

Asil ENGİN
ANKARA

OKURLARIMIZA

Sayın, Mustafa ADİLOĞLU, Emin DEMET, Turgut DEKİRTAŞ, Bekir DEMİRTAŞ

Dost okurlarımız, gerek öneri gerekse duygularınız için çok teşekkürler. Olanaklarımız ölçüsünde kendimizi yenilemeye özen gösteriyoruz. Yazar kadromuzun yanısıra kapağımızla, yeni sayfa düzenlememizle, haberciliğe daha çok yer veren son üç dört sayımızla sizlerin isteklerini karşılamaya çalışıyoruz.

Dergimizin tanımı için arkadaşlarınızla birlikte iki dergi alıp birini propaganda amacıyla kullanmanız gerçek güç kaynağımızın okurlarımız olduğunu bir kez daha gösteriyor.

İlgi ve yakınlığınızın devamını diliyoruz.
Saygılarımızla.

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

ARAYIŞ Yayıncılık ve Matbaacılık
A.Ş. adına: İMTİYAZ SAHİBİ:
Şahin Mengü

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ADRES:
Reşit Galip Caddesi No: 94
Gaziosmanpaşa/ANKARA
TELEFON: 26 00 56 — 28 44 74

İLAN KOŞULLARI
Dört renkli kapak: 75 bin TL
İç sayfalar renkli: 60 bin TL
Kapak içleri: 50 bin TL
Öteki sayfalar: 40 bin TL
Sütun santimi: 800 TL

ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi:
Yıllık 1.500 TL, Altı aylık 750 TL
Üç aylık 375 TL.
Yurtdışı:

Almanya	104 DM
Avusturya	770 Avusturya Şilini
Danimarka	350 Danimarka Kronu
Finlandiya	275 Fin Markkası
Fransa	245 Fransa Frankı
Hollanda	120 Hollanda Florini
İngiltere	25 Sterlin
İsveç	250 İsveç Kronu
İsviçre	100 İsviçre Frankı
Irak	30 Irak Dinarı
Norveç	310 Norveç Kronu
S.Arabistan	194 Riyal
Yugoslavya	2354 Yugoslavya Dinarı
ABD ve Avusturalya	70 ABD Doları

● Abone bedelinin PTT ya da Ziraat Bankası Gaziosmanpaşa Ankara Şubesi 1200 numaralı hesabımıza yatırılması yoluyla gönderilmesi halinde, abone fişi ile birlikte banka dekontunun veya PTT makbuzunun "PK: 75 Küçükesat/ANKARA adresine yollanmasını rica ederiz.

PİKAJ—MONTAJ:
ARA Press Teknik Servisi 27 85 09
DİZGİ: ENLEM 80 18 60 71
FİLM: ER OFSET 29 66 79
BASILDIĞI YER: EM—AŞ
Emek Basın Yayın Reklamcılık A.Ş.
KAPAK BASKI:
Ofset Matbaacılık Tel: 17 61 95

SAYI: 41
28 KASIM 1981
FİYATI: 30 TL.

YAZI İŞLERİ'NDEN

HABERİN ÖMRÜ

ARAYIŞ

GÜNÜMÜZ Türkiyesinde olaylar büyük bir hızla gelişmeye başladı.

Yargılamalar, Danışma Meclisi çalışmaları, Anayasa çalışmaları, yeni yasalar, çıkarılması düşünülen yasalar gibi konuların biri bitmeden bir diğeri başlıyor...

Gazetecilik mesleğinde de bir tümce vardır: "Haberin ömrü 24 saattir ' biçiminde...

Biz belki sizlere yeni haberler veremiyoruz, ama, hiç değilse olayların ardında neler vardı, neler oldu, bunları iletmeye çaba harcıyoruz.

Geçtiğimiz hafta içinde CHP'nin eski Genel Başkanı Sayın Bülent Ecevit'le ilgili haberler gazetelerde verildi. Doğrusuyla, eğrisiyle veya çarpıtılarak, düz biçimde sunuldu sizlere. Konuyu başından bu yana izleyen arkadaşlarımız, Sayın Ecevit'le ilgili son davayı ve öteki gelişmeleri sizlere gelecek hafta sunmaya çalışacaklar.

Bu arada, öteki gelişmeleri de yine makalenin, yorumuyla, sayfalarımıza dökmeye çaba harcayacaklar.

Evet, haberin ömrü gerçekten 24 saattir. Ne var ki, ARAYIŞ yalnızca bir haber dergisi de değildir. Kaldı ki ARAYIŞ zaman zaman olayların önüne geçmeyi de başarmıştır.

Bu güne değin gerek haberciliğinde, gerek yorumculuğunda, gerekse makalelerinde yalnızca gerçeği sizlere yansıtmaya çalışan, olayları tahrif etmeyen ARAYIŞ ekibi bundan böyle de aynı tutumunu sürdürecektir.

Savaş dolu değil, barış dolu günlerde ve haftalarda buluşabilmek umuduyla dolu olarak, esenlikler ve mutluluklar dileriz.

Saygılarımızla...

DERGİNİN İÇİNDEN

Haftanın yazısı

KEMERDEKİ SON DELİK VE GENÇ EMEKLİLER

ARAYIŞ

"... Ne yazık ki, memleketimizin içinde bulunduğu ekonomik şartlar fedakâr işçi ve memurlarımıza emekli vatandaşlarımıza arzu ettiğimiz zammı yapmamıza imkan bırakmamaktadır. Hepimiz bilmeliyiz ki, karsılığı sağlanmadan yapılacak zamların rahatlatıcı etkisi çok kısa sürmekte, hemen arkasından önemli fiyat artışları gelmektedir. Bu ise, dar ve sabit gelirli vatandaşlarımızı daha büyük sıkıntıların içine sürüklemektedir".

BAŞBAKAN Bülend Ulusu'nun 14 Kasım günü düzenlediği basın toplantısında söylediği bu sözlerde ısrarla sürdürülen bir ekonomi politikasının iflası okunmaktadır.

Uygulandığı her aşamada dar gelirli insanların yoksulluk hanesine yeni sıfırlar ekleyen bu politika gelip dayandığı bu noktada iflasının maliyetini yüklemek üzere dönüp dolaşıp yine ay sonu sürgünlerini bulmaktadır. Başbakan Ulusu, *"önümüzdeki yıllarda daha rahat günlere kavuşabilmek için hep birlikte bazı fedakârlıklara katlanmaktayız"* diyerek, geleceği söylenen güzel günlerin ağır maliyetleri olacağını belirtmektedir.

*

* *

Sayın Başbakanın da kabul ettiği gibi, işçi, memur emeklilerin yaşam koşulları son yıllarda görülmemiş bir biçimde gerilemektedir. Aydınlık günler için toplumdan istenen fedakarlıkların, ne yazık ki çok büyük bir kısmı toplumun giderek soluğu kesilen bu kesimi üzerine yüklenmektedir. 24 Ocak kararlarının uygulanmağa başladığı günden bu yana kısa aralıklarla kemerlerinin tokalarını bir delik daha geriye almaları istenen bu insanlar, artık sırtlarını duvara dayamış durumdadırlar. Kemerlerde bırakın sıkmayı, delik açacak yer kalmamıştır. Kemerlerdeki son delikler ise bir türlü gelemeyen güzel günlerin toplumsal maliyetinin bir simgesi olarak yerinde durmaktadır.

Başbakan ücretlerde fedakârlıklardan sözederken, fiyatlar 24 Ocak kararlarına ve resmi istatistiklere meydan okurcasına yükselmektedir. Bu yıl içinde fiyat artışlarının yüzde 40'ı aşmayacağı çeşitli yetkililerce belirtilmekle birlikte dar gelirliler günlük yaşamlarında bu resmi sayıların karşılığını pek görememektedir. Dar gelirli insanın basit bütçesinden çekilen para fiyat artışları ile ilgili resmi rakamları anlamsız kılmaktadır.

Tarım kesimindeki üreticinin durumu da çok farklı değildir. *"Her mal gerçek fiyatını bulsun"* sloganı altında tarım girdileri alabildiğine yükseltilmiş, buna karşılık taban fiyatları üreticinin yaşam koşullarını koruyabilecek düzeye ulaşamamıştır. Kısacası *"zor günlerin"* ağır maliyetinden tarım üreticisi de payına düşeni almaktadır.

*

* *

Toplumun büyük kısmını oluşturan dar gelirlilerin zor koşullarının ağırlaştığı şu günlerde, genç bir emekliler ordusu tarihi seferine hazırlanmaktadır. Yirmi fiili hizmet yılını ya da ellibeş yaş ve on fiili hizmet yılını dolduran kamu görevlilerine kendi istekleriyle emekli olma yolunu açan ve bundan da öte yönetime, bu durumda olup da kendi isteğiyle emekli olmayanları emekli etme yetkisi veren yasa yürürlüğe girdi.

Yasa ile birlikte kimi kendi isteği ile, kimi ise zorunlu olarak emekliliğe ayrılacak olan yüzbini aşkın insan, şimdi genç bir emekliler ordusunun buruk geleceğine hazırlanıyor. Bir kısmı, son deliğine kenetlenmiş kemerlerinin kendilerini soluksuz bırakan sıkılığını bir parça olsun gevşetebilmek için ikinci bir iş arayacak, ötekiler ise genç yaşta henüz psikolojik olarak hazırlanmadıkları zorunlu bir emekliliğin burukluğunu daha uzun yıllar kişiliklerinin bir parçası olarak taşıyacaklar.

Toplum içinde kişinin saygınlığını kazandığı para ile ölçen, kişinin toplum içindeki sosyal durumunu parası ile belirleyen kapitalist değer yargıları egemen olduğundan beri, kazancı az olduğu için git gide küçük görülmeğe başlanan devlet memurluğu bu uygulama ile yeni bir darbe yemektedir.

Devlet memurluğu son zamanlarda iyiden

iyiye bir yüreklilik, bir duygusallıkla eş anlamlı hale gelmiştir. Pek çok erdemli ve iyi eğitilmiş kişiyi kamu hizmetine çeken de bu duygudur. Şurası kabul edilmelidir ki, kamu görevlilerinin sınırlı maddi olanaklara ve türlü yoksunluklara katlanabilmeleri, bir çok kişinin küçük ayak-oyunları ile *"köşeyi döndüğü"* bir ortamda artık yürekliliktir.

Onlardan pek çoğu aynı zamanda devlete sahip çıkma yürekliliğini de göstermişlerdir. En acısı bir çok memurun bu erdeminin karşılığı olarak itilip kakılmaları olmuştur. Ama onlar yine de devlete küsmemişler, *"müşavirlik"* ya da başka adlar altında itildikleri köşelerinde devlete etkin bir biçimde hizmet edecekleri günleri düşlemişlerdir. Devlet öncülüğünde gelişen, çağdaşlaşan bir Türkiye'de onları nesnel biçimde değerlendirecek yansız bir yönetimin oluşacağı yolundaki umutlarını hep canlı tutmuşlardır.

*

* *

Yeni Yasa şimdi tüm bu umutları bir silindir gibi ezip geçme riskini getirmektedir. Yansız ve nesnel bir biçimde uygulanmadığı takdirde belli bir dönemin partizan tutum ve uygulamaları yüzünden ve sırf devlete sahip çıktıkları için, devlete gönül verdikleri için, oraya buraya fırlatılan bu insanların devlet kadrolarından genç yaşta uzaklaştırılmaları tehlikesi ortaya çıkmıştır. Bu durumda bulunan bir çok genç memur bu konuda ciddi kaygılar taşımaktadır. Umalım ki bu yasa *"Devlet Babanın"* öz evlatlarına kıydığı bir çarka dönüşmesin ve binlerce insan erken gelen bir emekliliğin genç küskünleri olarak kendi kendilerini kahretmesinler.

*

* *

Yasanın getirdiği bir büyük sorun da zaten büyük maddi sıkıntılar içinde bulunan bu insanların emeklilikle birlikte gelirlerinde meydana gelecek azalma ile ilgilidir. Kemerlerinde sıkacak hiç bir deliği kalmamış bu insanlar daha henüz ortalarında bulundukları yaşamlarının geri kalan kısmında ne yapacaklardır?

Emekliliğe Teşvik Kanunu olarak adlandırılan bu yeni düzenlemeye göre kendi istekleriyle emekli olanlara ikramiyeleri yüzde 25, resen ayrılanlara ise yüzde 15 zamlı ödenecektir.

Bu insanların ilk aşamada en güvendikleri şey, emeklilik ikramiyeleridir. Ancak bu paranın artık bir daire bile almağa yetmeyeceği bilinmektedir. Öte yandan ikinci bir iş bulma şansı da iş arayanların sayısındaki ani artış nedeniyle, kapitalizmin sunu istem kuralının acımasız bıçağının altına yatacaktır. Başka deyişle, ekonominin belli durgunluk içinde bulunduğu bu dönemde özel kesimde iş bulmaları hem güçleşecek hem de ücret düzeyi düşük olacaktır. Böylece söz konusu Yasa sayesinde özel sektör, eskiden çok yüksek ücretlerle kamudan çekebildiği nitelikli elemanları bundan böyle daha ucuza çalıştırma olanağına kavuşarak küçümsenmeyecek bir yarar sağlayacaktır.

*

* *

Emeklilerin iş kurma düşlerine gelince, sağdaki sıfırları giderek artan bir ekonominin katı gerçeği içinde 300-500 bin liralar küçük umutların kısa zamanda sönen mumlarına dönecektir. Böyle küçük tasarrufları yatırıma yöneltecek ve bunları tasarruf sahiplerinin yararına değerlendirecek mekanizmalar da bulunmadığı için, emekliler ya kendi aralarında anaparalarını birleştirerek iş yaşamına atılacaklar, ya da şu sıra en kolay olan yolu seçerek, ikramiyelerini, emekli aylıklarına destek olsun diye faize yatıracaklardır.

Genç yaşta emekliye ayrılacak olan binlerce insanın emekli ikramiyeleri daha şimdiden bir çok banka ve bankerin dikkatle izlediği bir konu haline gelmiştir. ARAYIŞ'ın elinizdeki sayısında bu konuda yer alan yazılar genç yaşta emekli olacak bu insanların ellerine geçecek olan ikramiyeleri bekleyen geleceği açıkça göstermektedir.

*

* *

Çalışmaya devam edecek olan işçi, memur, tarım üreticisi, genç yaşta cebinde azalacak bir parayla emekliye ayrılacak olan insan... Hepsinin ortak düşüncesi gününü kurtarmak. Yalnızca günün kurtarma savaşımı veren, bu yüzyılın insanına anlamını veren koşullardan yararlanamayan bir insanın gerçekten yaşadığını söylemek ise çok zor... ●

Türkiye

• *YÜCE DİVAN, ECEVİT'İN TANIKLIĞINI İSTEYEN MATARACI'NIN TALEBİNİ REDDETTİ. Yüce Divan üyelerinden birinin Ecevit'in tanıklık yapması doğrultusunda oy kullandığı bildirildi.*

• *CHP'NİN SEÇİM OTOBÜSÜ İLE 2 MİNİBÜSÜ TBMM'NE VERİLDİ. MGK tarafından kabul edilen bir kanunla kapatılan siyasi partilerden CHP'nin seçim otobüsü ile iki minibüsü, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının talimatı üzerine TBMM'ne verildi.*

• *TERCÜMAN GAZETESİ YAZARI ERGUN GÖZE AVUKATLIK MESLEĞİNDEN İHRAÇ EDİLDİ. Türkiye Barolar Birliği Yüksek Disiplin Kurulu, Davut Selçuklu'nun başkanlığında yaptığı toplantıda Ergun Göze'nin İstanbul Barosu Disiplin Kurulunun avukatlıktan ihraç kararını onayladı.*

• *TÜRKİYE'DEKİ İŞSİZ SAYISININ GİDEREK ARTMASI YURT DIŞINA İŞÇİ AKIMINI HIZLANDIRDI. Türk işçilerinin özellikle Ortadoğu ülkeleri ve Libya'da iş bulma şansının fazla olduğu, ücretlerin de diğer yabancı işçilere göre daha yüksek bulunduğu bildirildi. Türk işçilerinin sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinde kanıtladıkları üretkenliklerinin yanı sıra, komisyon vermeden iş bulmaları, ulaşım giderlerinin az olması. Ortadoğu ülkelerince tercih sebebi olmaktadır.*

• *İSTANBUL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRÜ KEMAL TÜREN, "ERKEN EMEKLİLİK YASASI EĞİTİMİ AKSATIR" DEDİ. Eğitim devam ederken, öğretmenlerin ayrılması, çocukların öğretmensiz kalması sakıncasına karşılık, erken emekli olmak isteyen öğretmenlerin haklarının ders yılı sonuna kadar saklı tutulması gibi bir öneriyi Bakanlığa ilettiklerini vurguladı.*

• *SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANI PROF.DR. NECMİ AYANOĞLU "TÜRKİYE'DE 45 BİN DOKTORA İHTİYAÇ VAR" DEDİ. Ayanoğlu halen, 27 bin doktorun hizmet verdiğini belirterek "Doktorların mecburi hizmet nedeniyle istifa ettikleri söyleniyor, bununla en küçük bir mantık bağlantısı kurulamaz" şeklinde konuştu.*

• *YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU (YÖK) BAŞKANLIĞI İÇİN ADINDAN SÖZ EDİLEN HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ VAKFI BAŞKANI PROF. DR. İHSAN DOĞRAMACI, YÜKSEK ÖĞRETİM YASASI'NIN BİR "ÇERÇEVE KANUN" OLDUĞUNU BELİRTTİ. Üniversitelerin kendi kararlarıyla yasayı uygulayacaklarını, ortaya çıkacak eksikliklerin ise, zamanla düzeltilebileceğini söyledi.*

• *HAVALARIN ANİDEN SOĞUMASI ÜZERİNE KÖMÜR FİYATLARI SON 15 GÜN İÇİNDE YÜZDE ELLİDEN FAZLA ARTTI. Kemerburgaz linyitinin tonu 15 günde 3 bin liradan 5 bin 200 liraya kadar yükseldi.*

• *OZAN ENVER GÖKÇE, DOSTLARININ, SANATÇILARIN VE GENÇLERİN KATILDIĞI BİR TÖRENLE TOPRAĞA VERİLDİ.*

Dünya

• *AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU (AET) AVRUPA KOMİSYONU BAŞKANI GASTON THORN, "TOPLULUĞUN TÜRKİYE'YE YARDIM VE İŞBİRLİĞİNİ DURDURMASININ SÖZ KONUSU OLDUĞUNU SÖYLEDİ. Komisyon Başkanı Thorn, "Demokratik ilkelere saygı gösterilmesine derinden bağlıyız. Bu nedenle bugün siyasal düzenden ötürü mümkün olduğunca süratli bir biçimde demokrasiye dönülmesi için Türkiye nezdinde ısrar ediyoruz. Bunun gerçekleşmesi halinde Türkiye'ye gerekli olan her türlü yardım ve desteği hiçbir engel olmaksızın sağlamaya hazırız". Bu nokta gerçekleşinceye kadar AET yönünden yapılacak olan şey Türkiye'ye yardım ve işbirliğinin dondurulması olacaktır. dedi.*

• *ALMAN SOSYAL DEMOKRAT PARTİ YÖNETİCİSİYLE GÖRÜŞEN DEVLET BAKANI VE DIŞİŞLERİ BAKAN VEKİLİ İLHAN ÖZTRAK "TÜRKİYE'DE KİMSE FİKİR SUÇUNDAN MAHKUM EDİLMEZ" DEDİ. TİKP duruşmasını izlemek için gelen yabancı gözlemciler insanların fikirlerinden dolayı mahkum edilmesi konusunda endişeler taşıdıklarını belirttiler. Bunun üzerine bir açıklama yapan Öztrak, 12 Eylül yönetiminin, özel mahkemeler kurmadığını, yargı bağımsızlığına saygı gösterdiğini, Türkiye'de davaların bağımsız mahkemeler tarafından görüldüğünü belirtti.*

• *LİBYA CİHAD ARAŞTIRMA MERKEZİ TARAFINDAN, ATATÜRK'ÜN YÜZÜNCÜ DOĞUM YILDÖNÜMÜ NEDENİYLE DÜZENLENEN ATATÜRK KONFERANSI BAŞLADI.*

• *F.ALMANYA İLE SOVYETLER TARİHİN EN BÜYÜK DOĞAL GAZ ANLAŞMASINI İMZALADI. 1984 yılından itibaren başlayacak olan doğal gaz sevkiyatı Sovyetler Birliği'nden Batı Almanya'ya uzanacak olan 5 bin kilometrelik bir boru hattı ile yapılacak.*

• *SSCB KOMÜNİST PARTİSİ VE DEVLET BAŞKANI LEONİD BREJNEV'İN BONN'A GELİŞİ DÜZENLENEN ÇEŞİTLİ GÖSTERİLERLE PROTESTO EDİLDİ. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a müdahalesini ve insan haklarına saygısızlığını kınamak amacıyla düzenlenen yürüyüşe yaklaşık 30 bin kişi katıldı.*

• *HOLLANDA'NIN AMSTERDAM KENTİNDE 300 BİN KİŞİ NÜKLEER SİLAHLARI PROTESTO ETTİ. Avrupa'nın Nükleer silahlardan temizlenmesi ve Hollanda'nın, Cruise ve Pershing Füzeleri yerleştirilmesine karşı çıkması istendi.*

• *AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE "YAPRAKTAŞI" ADIYLA TANINAN BİTÜMLÜ SİSTEN PETROL ELDE EDİLMEYE BAŞLANDIĞI BİLDİRİLDİ.*

ABD, AKILCI YOLDA..

AMERİKA Birleşik Devletleri Başkanı Reagan, geçtiğimiz hafta içinde Sovyetler Birliği liderı Brejnev'e gönderdiği bir mektupla yeni önerilerde bulunmuş ve bu önerileri kamuoyuna açıklamıştır. Reagan'ın önerileri, hem Başkan'ın bugüne kadarki tutumundan önemli bir değişimi yansıttığı için, hem de iki süper güç arasındaki ve dolayısıyla uluslararası ortamdaki gerilimci gidişi durdurmaya yönelik olduğu için önemlidir. Bundan önce, iki süper güç arasında görüşme ortamının bulunmadığına, Avrupa'da *"sınırlı"* bir nükleer savaş olasılığının da düşünülmesi gerektiğine ilişkin demeçleriyle, Reagan, hem Avrupa kamuoyunu karşısına almış, hem de Sovyetler Birliği ile yapıcı bir diyaloğun başlatılmasında yarar görmediğini açığa vurmuştu. Oysa, Amerikan liderinin son önerileri, Reagan yönetiminin de artık, dünya barışı için son derece önemli konularda *"akıl yolu"*nu seçmeye başladığını ve iki süper güç arasında anlamlı bir diyaloğun başlamasından yana olduğunu göstermektedir.

Reagan'ın önerileri dört ana noktada toplanmaktadır. Birincil olarak, Reagan, *"orta-erimli nükleer silahların yalnızca sınırlanmasının yeterli olmayacağını, bu silahlarda karşılıklı olarak azaltılmaya gidilmesini gerekli gördüğünü"* bildirmekte ve Sovyetler Birliğine somut önerilerde bulunmaktadır. Bu noktadaki Amerikan önerisi, eğer Sovyetler Birliği ülkesinin batısına yerleştirmiş bulunduğu 600 SS—20, SS-4 ve SS—5 orta-erimli füzelerini kaldırırsa, Amerika'nın da, Avrupa'ya 572 yeni Cruise ve Pershing—2 füzelerinin yerleştirilmesine ilişkin planından vazgeçeceğini belirtmektedir. Reagan'ın ikinci önerisi, Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri arasında stratejik silahlarla ilgili görüşmelerin 1982 Ocak'ında başlatılmasına ilişkindir. Şimdiye dek yeniden başlatılamayan bu görüşmelerin adı, Reagan'a göre eksisi gibi *"SALT (Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri) değil, START (Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri) olmalıdır."* Reagan'a göre, bu görüşmeler sonunda iki süper güç, nükleer silahlarını *"eşit ve doğrulanabilir"* bir düzeye indirmelilerdir. Regan, *"doğrulamanın"*, bundan önceki gibi *"kuşku ve gizlilik"* değil, *"açıklık"*a dayanması gerektiğini de vurgulamaktadır.

Reagan, üçüncü nokta olarak, *"Avrupa'daki geleneksel (nükleer olmayan) güçlerde de karşılıklı azaltılmaya gidilmesini"* önermektedir. Reagan önerisinin dördüncü noktası ise, *"sürpriz saldırıların ve yanlış bekrlentilerden doğabilecek bir savaşın engellenebilmesi için bir uluslararası konferans toplanmasını"* öngörmektedir.

Reagan: Akılcı öneri

Brejnev: Cevabı merakla bekleniyor.

Reagan'ın son önerilerinin, gerek Amerika Birleşik Devletleri'nin iktisadi zorluklarından, gerekse de, Reagan yönetiminin son zamanlara kadar sürdürdüğü dış politikanın Avrupa'da kitle gösterilerine kadar varan tepkilerle karşılanmasından kaynaklandığını söylemek mümkün. Ancak, bu önerileri hazırlayan güdüler ne olursa olsun, uluslararası alanda gerilimi azaltıcı nitelikte ve *"akıl yolu"* doğrultusunda olan bu adımı olumlu karşılamak gerekir.

Reagan'ın önerileri, Amerika Birleşik Devletleri'nin müttefikleri arasında son derece olumlu yankılar bulur, desteklenirken, Sovyetler Birliği'nden gelen ilk tepkiler bu doğrultuda olmamıştır. İlk andaki Sovyet tepkilerinin, Reagan yönetiminin şimdiye kadarki tutumunun etkisinden sıyrılmadan gerçekleştiğini ve yakın gelecekte Sovyetler Birliği yöneticilerinin de bu yapıcı öneriye olumlu karşılık vereceklerini ummak gerekir. Çünkü, bu öneriler, Brejnev'in bir süre önce Reagan'a önerdiği zirve toplantısı için anlamlı bir görüşme tabanı oluşturabilecek nitelikte de görülebilir. ●

ABD YÖNETİMİNİN İNSAN HAKLARI POLİTİKASI

REAGAN Yönetimi'nin, Amerika çıkarlarına uygun davranan dikta rejimlerini *"otoriter"*, uygun davranmayan dikta rejimlerini *"totaliter"* sayan ve insan hakları konusunda ikisine ayrı ölçüler kullanan *"insan hakları"* politikasında, sözde de olsa, bir değişim oluyor.

Arayış'ın 15 inci sayısında, *"Yeni ABD Yönetiminin İnsan Hakları Politikasında TOTALİTER — OTORİTER Ayrımı"* başlıklı yazıda da belirtildiği gibi Reagan Yönetimi işbaşına geldiğinde, insan haklarının savunulması konusunda önceki Carter Yönetiminin bu alandaki politikasından ayrı bir politika benimsemişti.

Bilindiği gibi, Carter Yönetimi, insan haklarını çiğneyen rejimlerle ilişkilerini sınırlı tutmaya çalışırdı. Bu konuda istisnalar yapsa da, örneğin Güney Kore gibi stratejik açıdan büyük önem taşıyan bir ülkenin bile insan haklarına aykırı tutumu karşısında Carter Yönetimi oldukça kesin bir durum alırdı.

Bu alandaki ABD tutumunu değiştireceğini daha seçim kampanyası sırasında belli eden Reagan, işbaşına geldiğinde gerçekten de öncekinden ayrı bir politika oluşturdu.

Bu çerçeve içinde yeni ABD yönetimi, uluslararası alanda insan haklarıyla ilgili davranışlarını saptarken, insan haklarını çiğneyen rejimlerin karakterine ve eğilimlerine göre değişik ölçüler uygulayacaktı.

Bu anlayış içinde insan haklarını çiğneyen dikta rejimleri, *"totaliter"* ve *"otoriter"* rejimler diye ikiye ayrılıyordu.

Totaliter yani bütün yetkileri kendinde toplayan *"bütüncül"* rejimler, *"yurttaş yaşamının her yönüne hükmeden; yurtta da uluslararası alanda da hoşgörüsüz davranan; ABD'nin temsil ettiği herşeye aktif biçimde düşman olan; siyasal değişime dirençli olan"* rejimler olarak tanımlanıyordu.

Carter: İnsan haklarının çiğnenmesine dikkat

Otoriter (baskılı) rejimler ise, *"genellikle siyasal veya ekonomik gelişme eksikliğinden kaynaklanan; yalnızca siyasal açıdan duyarlı birkaç alanda mutlak hakimiyetini kuran; ve değişime totaliter değişimden daha yatkın olan"* dikta rejimleri olarak kabul ediliyordu.

İnsan hakları konusunda, yeni ABD Yönetimi, *"otoriter saydığı rejimlere, yani ABD'nin dümen suyunda giden dikta rejimlerine tepki göstermeyecek"*, ancak *"totaliter"* saydığı, yani ABD'ye düşman dikta rejimlerine tepki gösterecekti.

Zulüm göreni düşünecer yerde zalimi kayıran bu politika, içeride ve dışarıda büyük tepkilerle karşılaştı. Reagan Yönetimi, önce, bu politikayı yürütmek için Dışişleri Bakanlığındaki insan hakları dairesinin başına getirdiği tutuculuğu ile tanınan Ernest Lefever'i istifa etmeye çağırmak zorunda kaldı. Onun yerine ılımlı olarak tanınan otuzüç yaşında genç bir avukatı, Elliot Abrams'ı atadı.

Ardından, 5 Kasım günlü New York Times gazetesinde tümü yayınlanan ve Dışişleri Bakanı Alexander Haig tarafından onaylandığı belirtilen bir rapordan da görüldüğü üzere insan hakları politikasında yeni bir doğrultuya yöneldi.

İnsan hakları konusuna önceki Carter Yönetiminin yaklaşımını andıran bir doğrultuda hazırlanmış olan raporda, özetle, ABD dış politikasının temelinde insan hakları bulunmazsa, bu politikanın *"saygın"* bir politika olmayacağı belirtiliyor.

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan rapor, *"iki bloku ayıran, siyasal hakların ve özgürlüklerin savunulmasıdır... Dünyada Sovyetlere karşı koyabilme gücümüz, kısmen, bir ayrımı yapabilme kapasitemize dayanır. Bu alandaki başarısızlık Avrupa'da nötralizmi özendirir. Çünkü bu, eğer iki süper güç benzer moral değerlere sahip iseler, silahlanmaya, savaşıma ne gerek var, sorularının sorulmasına yol açar"* diyor.

Dışişleri Bakanlığı, maliyetine karşın, insan haklarının savunulmasının dış politikanın temeli olduğunu belirtiyor.

Bu yeni politika, sözde mi kalacak, yoksa uygulamaya yansıyacak mı, böylece ABD'ye güvenerek halka zulüm eden dikta rejimlerinin cesaretleri kırılacak mı, bunu zaman gösterecek. ●

YABANCI SERMAYEYE GÜVEN OLUR MU ?

GELİŞME sürecindeki ülkelerin kalkınmasında yabancı sermayenin rolü konusunda, yabancı sermayeden yana olanlar, söz konusu sermayenin, gelişme sürecindeki ülkelerdeki tasarruf açığını karşılamada, yeni teknolojiler getirmede, ulusal geliri arttırmada, çalışma alanlarını genişletmede, dışsatımı arttırmada, işçilere yüksek ücret ödeyerek onların geçim düzeylerinin yükselmesinde, tüketicilere nitelikli mal sunmada önemli katkısı oıduğunu ileri sürerler.

Yabancı sermayenin kalkınmadaki rolünü kuşku ile karşılayanlar ise bu görüşlere karşı, özellikle İkinci Dünya Savaşından bu yana yabancı sermayenin çok uluslu şirketler kim-

→

liğine girdiğini; bu şirketlerin dünyanın üçüncü büyük süper gücü haline geldiklerini; üretimi, istihdamı, dışsatımı arttırmada sanıldığı kadar katkıda bulunmadıklarını; bir ülkeye getirdikleri dövizden çok götürdüklerini ve hepsinden önemlisi bu şirketlerin gittikleri ülkede bir devlet içinde devlet haline geldiklerini, o ülkenin iç ve dış politikasında etkili olduklarını ve özellikle ABD kökenli çok uluslu şirketlerin ABD'nin dış politikasını uygulamada etkin araçlar oluşturduğunu ileri sürerler.

Gerçi çok uluslu şirketler mi ABD dış politikasının araçlarıdır, yoksa ABD'nin dış politikası bu şirketlerin bir aracı mıdır, konusunda henüz bir görüş birliğine varıldığı söylenemez.

Bununla birlikte, genellikle, gereğinde ABD'nin bunları dış politikada bir araç olarak kullandığı, gereğinde de ABD'nin bu şirketlerin çıkarları doğrultusunda dış politikasını oluşturduğu görüşü büyük ölçüde kabul görmüş bulunmaktadır.

Bu alandaki tartışmalar, dünyanın en büyük petrol şirketi olan Exxon'un, Libya'dan çekilme kararından sonra yeniden güncellik kazanma yolunda.

Adı geçen Şirket yaptığı kısa açıklamada, *"4 Kasım 1981 günü Libya Hükümetine verdiğimiz nota ile Libya'daki ödünlü çıkarlarımızdan vazgeçtiğimizi bildirdik"* dedi.

Şirketin bu kararı, petrol çevrelerinde bir sürpriz olarak nitelendirilirken, ABD Kongresinde alkışlarla karşılandı.

Kaddafi: ABD ile ipler gergin

Petrol çevreleri, Libya, müşterilerine öteki ülkelerden daha yüksek fiyat uyguladığı ve Libya'dan alınan petrolün fiyatının öteki ülkelerden alınmakta olan petrolün fiyatı ile rekabet edebilir olmadığı için Exxon'un bu kararı ekonomik nedenlerle almış olabileceğini ifade ediyorlar.

Kararın, Libya'nın ekonomik bakımdan güç durumda bulunduğu bir sırada ve ABD Libya ilişkilerindeki gerginliğin en yüksek noktasına ulaştığı bir dönemde alınmış olmasına dikkati çekenler, bu kararın ekonomik nedenlerden daha çok siyasal nedenlerle alınmış olabileceği savını ileri sürüyorlar.

Karar hangi nedene dayalı olursa olsun, zamanlaması öyle ki, ister istemez yabancı sermayenin ABD dış politikasının etkili araçlarından biri olduğu yolundaki görüşleri güçlendirici, yabancı sermayeyi kuşkuyla karşılayanları bir kez daha haklı çıkarıcı nitelikte. ●

DÜNYA BANKASI KISITLI MI YOKSA SOLCUMU ?

20 KASIM günlü kimi gazetelerde ANKA kaynaklı bir haber yer aldı. Haberde, Dünya Bankasının Türkiye'deki son ekonomik gelişmelerden kaygı duyduğu bildiriliyordu.

Örneğin 22 Kasım günlü Milliyet gazetesinde söz konusu haber aynen şöyle verılıyordu.

"Dünya Bankası adına Türkiye'de bulunan Mr. Gregory başkanlığındaki heyet raporunda şu eleştirilere yer verilmektedir.

● İhracatta gözlenen artışın sürekliliği kuşkuludur.

Gerçek bir ihracat artışından sözedebilmek için, ülke ve mal bazlarında yaygınlaşma gerekiyor.

● Özel sektör yatırımlarındaki duraksamanın üzerinde önemle durulması gerekmektedir. İstanbul'da sanayiciler ile yapılan görüşmelerde, yatırımlardaki durgunluğun yüksek kredi maliyetlerinden ve iç tüketimdeki daralmadan kaynaklandığı belirtilmiş bulunmaktadır.

● Başta fiyat olmak üzere, ekonomik gelişmelere ilişkin istatistikler güvenilir görünmemektedir.

● Türkiye'nin dış borçları ile bunların faizlerini geri ödeme gücü zayıftır. En iyimser tahminlere göre, dış borç ödemeleri, ihracatın yüzde 40'ına ulaşacaktır. Türkiye, dış borç sorununu sürekli ertelemelerle çözemez."

Bakın şimdi şu Dünya Bankası heyetinin yaptığına. Geçimini aldığı reklamlarla sağlayan yabancı yayın organlarının yılın ekonomi bakanı olarak seçtikleri Özal'ın yönettiği Türk ekonomisinin durumu hakkında bunlar söylenir mi hiç!

Yoksa bu heyet, 24 Ocak kararlarını eleştirenlere Özal'ın yakıştırdığı gibi solcu ya da kasıtlı mı...

Yoksa Dünya Bankası da, Reagan'ın ödeneklerini kısmasından sonra geçim derdine düştü de reklam mı istiyor...

Doğaldır ki bunların hiçbiri olacak şey değil. Ama, kuşkusuz, bunlar yabana atılacak uyarılar da değil.

Arayış'ın da çok kez belirttiği gibi şimdi kemerleri sıkmak yoluyla sağlanan dışsatımdaki artışa, mutlaka süreklilik kazandırmalı ve bunun için de üretim ve dışsatım gücünü arttıracak biçimde yatırımlar canlandırılmalıdır.

İçeride olduğu gibi Dünya Bankasının raporundan dışarıda da güvenirliği tartışılmaya başlandığı anlaşılan istatistikler, özellikle milli gelir, fiyatlar, ücretler, üretim ve yatırım konusundaki, işsizlik konusundaki veriler sağlıklı yapıya ve kaynaklara kavuşturulmalıdır.

Bu, yalnız, kamuoyuna gerçeklerin yansıması, bilim adamlarının sağlıklı çözümlemeler yapabilmesi bakımından değil, ekonomik yönetimde isabetli, yerinde kararlar alınmasına olanak vermesi bakımından da yararlıdır. ●

DEVLET BABA YARDIM ET

• Para piyasası erken emeklilerin ikramiyelerini büyük bir iştahla beklerken, bir yandan da büyük bir fırtınaya sahne oluyor. Bankaların bir kısmı faizler konusunda centilmenlik anlaşmasına uyarken, öteki kısmı çeşitli yollarla faizleri yükseltiyor. Her zaman devlet müdahalesinden şikayetçi olan bankalar şimdi centilmenlik anlaşmasının uygulanması için devletten yardım bekliyor. İşlerine geldiği yerde devlet müdahalesi... Banka ve Holdinglerin gözyaşları acaba faiz hadlerinde düşmenin ilk belirtileri mi?

KIZIŞMASINA, ufaktaki toylu emekli ikramiyelerinin de bir ölçüde katkıda bulunduğu para piyasasındaki yarışma ortama içinde, bankaların bir bölümü centilmenlik anlaşmasına uymuyor, bu anlaşmada öngörülenlerin üzerinde faiz uyguluyorlardı.

Centilmenlik anlaşmasına uymakta olan kamu bankaları ile kimi özel bankalar, yüksek faiz uygulayan bankalara Merkez Bankasının yaptırım uygulaması istiyorlardı. Hattâ Merkez Bankasının bu amaçla, yüksek faiz uygulayan bankaların reeskont kredilerini durdurduğu öğreniliyordu. Ayrıca, öteki bankaların centilmenlik anlaşmasına uymamakta israr etmeleri halinde kamu bankaları ile anlaşmaya uymakta olan öteki özel bankaların da centilmenlik anlaşmasını bozacakları söylentileri yayılıyordu.

Faiz uygulaması konusunda ikiye ayrıldıkları görülen özel bankalardan bir bölümü, ayrıca, kimi bankaların bankerleşmesinin ve bankaların bankeıler aracılığı ile mevduat sertifikası pazarlamalarının önlenmesini istiyorlardı. Bu uygulamada, kimi bankalar tahvil kuponlu mevduat sertifikası çıkarıyorlar ve bunları, üzerinde yazan değerin, yani nominal değerinin altında bankerlere aktarıyorlardı. Bankerler de bu mevduat sertifikalarının kendisini ayrı, faiz kuponlarını ayrı ayrı değerlendirerek faizleri yukarı doğru çekebeliyorlardı.

Bankerlere gelince, Onlar da bankaları faiz konusunda hasis davranmakla suçluyorlar, önde götürdükleri faiz yarışının tanıdı çıkarıyorlardı.

Böylece adı serbest faiz uygulaması olan sistem, tam bir faiz anarşisine dönüşmüş bulunuyordu. Ama kimilerinin faiz anarşisi diye nitelendirdiği bu durum, belki de serbest rekabet mekanizmasının gereğiydi. Belki de böyle olması gerekirdi. Fakat yıllardır rahata alışmış, ağır bir bürokrasiye gömülmüş kimi büyük bankaların böyle bir yarışa tahammülleri yoktu. O nedenle bu yarışa son verilmeli, gerekirse devlet bu yarışa müdahale etmeliydi.

Bankalararası toplantı 16 Kasım günü böyle bir ortam içinde yapıldı. Toplantıda, Ziraat Bankası Genel Müdürü tarafından hazırlandığı söylenen öneriler kabul edildi. Buna göre vadeli mevduatın vade süresi bir aya kadar indiriliyordu. Toplantıda kabul edilen yeni uygulamaya göre, 1 Ocak 1982 gününden başlayarak 1 ıylık mevduata yıllık yüzde 25;2 ay vadeli mevduata yıllık yüzde 35; 3 aylık mevduata yıllık yüzde 45 ve 6 ay ile daha yukarı vadeli mevduata da yüzde 50 faiz verilecekti.

Böylece, ilk bakışta bir bu ara yolmuş gibi gözüken ve faizlerin bir miktar yükselmesini isteyen bankaları da tatmin edici bir çözüm bulunmuş oluyordu. Toplantı sonunda bir açıklama yapan Merkez Bankası Başkanı *"Ben ilk kez bu toplantı sonucunda varılan anlaşmaya herkesin uyacağı izleniminini edindim"* diyerek, centilmenlik anlaşmasının süreceğini ve bankaların bu anlaşmaya uyacaklarını belirtiyordu.

Banka—banker rekabetini kızıştıran mevduat sertifikası konusu ise Maliye Bakanlığının 17 Kasım günlü bir tebliği ile düzenlendi.

TAVŞANA KOŞ TAZIYA TUT

Aslında düzenlendi demek ne denli uygun olur, a da belli değil. Çünkü Maliye Bakanlığı, Ödünç Para Verme İşleriYasasına dayalı olarak yayınladığı 22 Ekim 1981 günlü ve 3 sayılı tebliği ile bankerlere bankaların mevduat sertifikalarını pazarlama izni vermişti.

Bu kez Maliye Bakanlığı, Bankalar Yasasına dayalı olarak 17 Kasım günü yayınladığı tebliği ile, bankaların, mevduat sertifikalarını faiz kuponlu olarak düzenlemelerini, bunları bankerler veya diğer üçüncü şahıslar aracılığı ile pazarlamalarını yasaklıyordu.

Böylece mevduat sertifikalarını pazarlamak bankerler için yine olanaklı ama bankaların bunları bankerler aracılığı ile pazarlamaları yasaklanmış oluyordu.

Ortaya çıkan bu garip durum karşısında bankerlerden gelen tepkiler şöyleydi. Banker Kastelli diye tanınan Cevher Özden, *"... Bankerlerin, banka sertifikalarını pazarlamaları nasıl önlenebilir? Bankalar sertifika satarlar, banker müşteri gibi alır, yine pazarlar..."*.

Aynı kuruluşun genel müdürü, *"... Ödünç Para Verme Kanunu'nun 5'inci maddesi yürürlükte kaldıkça tebliğin geçerliliği tartışma konusu* →

olacaktır." diyordu.

Bununla birlikte, genel kanı, mevduat sertifikalarının faiz kuponsuz olarak çıkarılmasının bankerler için bir darbe olduğu yönünde. O nedenle denebilir ki bankalar şimdilik bir raund kazanmış gözüküyorlar bu faiz maçında.

VADELERİN KISALMASININ ANLAMI

16 Kasım günlü bankalararası toplantı sonucunda vadeli mevduat konusundaki vade sürelerinin bir aya dek kısaltılmış olması, ilk bakışta, bankaların uyguladıkları faiz oranlarının yükseltilmesi gereğini savunan bankaları tatmin etmek için bulunmuş bir ara yol gibi gözüküyor.

Görüntüsü böyle olmakla birlikte, vade sürelerinin kısaltılması, yakın bir gelecekte faiz oranlarını düşürme niyetlerinin belirtisi olarak da kabul edilebilir.

Bankaların, yüzde 5 faiz ödedikleri vadesiz mevduat ile faiz ödemedikleri ticari mevduat ucuza sağlanıp pahalıya satılan paralar olduğu için temel kâr kaynaklarıdır denebilir.

Vadeli mevduat süresinin bir aya indirilmesi ve bir aylık mevduata yüzde 25 oranında yıllık faiz ödenmesi kararından sonra, vadesiz mevduatın önemli bir bölümünün bir aylık vadeli mevduata dönüşmesi ve bankaların böylece ucuz bir kaynaktan yoksun kalmaları beklenmelidir.

Kredi faiz oranları değişmeyeceğine göre, bu, bankaların kâr marjlarının azalacağı anlamına gelir.

Gerçi mevduat munzam karşılık ve disponibilite oranları ile mevduat munzam karşılıklarına Merkez Bankasınca verilen faiz oranlarında gerekli değişiklikler yapılarak bankaların bu yoldan uğrayacakları kayıplar bir ölçüde giderilebilir ama yine de yüksek maliyetlerle çalışan bankalarımızın daha uzun süre bu yüksek faizlere dayanamayacağı ortadadır.

Düştüğü ileri sürülen ve önümüzdeki yıl da düşeceği iddia edilen enflasyon oranı karşısında, bu oranın çok üzerinde faiz oranı uygulamanın ekonomi açısından da önemi sakıncalar içerdiği bilinmektedir.

BANKA VE HOLDİNGLERİN GÖZYAŞI

Nitekim, yüksek faiz uygulamasından, küçük ve orta boy işletmelerden sonra şimdi büyük işletmeler, hattâ banka sahibi holdingler bile yakınmaya başlamışlardır.

Bu durumda faiz oranlarının yavaş yavaş düşmesi ya da düşürülmesi için yeterli nedenlerin ve elverişli ortamın oluşmakta olduğu söylenebilir.

Özellikle yüksek faiz uygulamasının bankaların da çıkarlarını zedeler boyutlara doğru tırmanması bu yöndeki eğilimleri güçlendirecektir.

Nitekim başlıca bu nedenledir ki, bankalar, yaptıkları son toplantıda uzun vadele mevduat yerine, —çünkü faiz oranları ileride düşerse, uzun vadeli mevduata eski yüksek mevduat faiz oranlarını uygulamak zorunda olacaklar— kısa vadeli mevduatı yeğlemişler, yakın bir gelecekte faiz oranlarının düşme olasılığı karşısında kendilerini güvence altına almışlardır.

Bugünlerde emeklilik hesabı yapanların, bu hebaplarında bugünkü yüksek mevduat faizleri yerine ileride düşebilecek mevduat faizlerini dikkate almaları, kararlarını ona göre vermeleri yararlı olacaktır. •

BANKALARA BANKERLERE GÜN DOĞDU

EMEKLİLİĞE Teşvik Kanunu diye adlandırılan bu yasaya göre, kendi istekleriyle emekli olanlara emeklilik ikramiyeleri yüzde 25, resen emekliye ayrılanlara da ikramiyeleri yüzde 15 zamlı ödenecek.

Ayrıca bunlar, doğaldır ki, çalıştıkları yıla ve bulundukları derece ve kademeye göre emekli aylığı alacaklar.

Yapılan hesaplara göre, örneğin yirmi yılını doldurmuş ve birinci derecenin dördüncü kademesine gelmiş yüksek dereceli bir memur kendi isteğiyle emekli olursa 600 bin lira, resen emekli edilirse 560 bin lira dolayında ikramiye alacak. Emekli aylığı da yakacak zammı ile birlikte 20 bin lira dolayında olacak.

Demek ki, eğer başını sokacak bir konut edinememişse, en yüksek derecden emekli olan bir memurun aylığı, şimdi 15 ile 26 arasında değişen alçakgönüllü bir dairenin kirasına ancak yetecek, belki buna bile yetmiyecek.

Ya daha düşük dereceden emekli olacaklar... Vay onların haline...

Bu durumda genç emeklilerin ek gelir kaynakları ya da yeni bir iş aramaları kaçınılmaz. Ne var ki iş arayanların sayısı birden bire artacağı için, ekonominin belli bir durgunluk içinde olduğu bu dönemde özel kesimde iş bulmaları hem güç olacak hem de ücret düzeyi düşük olacak. Böylece söz konusu yasa sayesinde özel sektör, eskiden çok yüksek ücretlerle kamudan çekebildiği nitelikli elemanları, bundan böyle daha ucuza çalıştırma olanağına kavuşarak azımsanmayacak bir yarar sağlayacak.

Emeklilerin iş kurma girişimlerine gelince. Artık 300-500 bin lira ile iş yapma döneminin geride kaldığı biliniyor. Bırakınız bu para ile iş yapmayı, bir dairecik edinmek bile olanaksız. Böylece emeklilerin önünde tek seçenek kalmaktadır, ya da şu ikramiyelerin, emekli aylıklarına destek olsun diye faize yatırmak.

Şu sırada kaç kişinin emekli olacağı bilinmediği için ödenecek emeklilik ikramiyelerinin toplamını kesin olarak hesaplama olanağı yok. O nedenle emeklilik işlemlerinin büyüklüğüne göre, ödenecek emeklilik ikramiyeleri toplamının 20 ile 60 milyar arasında değişebileceği kestiriliyor.

Paranın kıt olduğu bir dönemde böylesine önemli bir tutarın devlet kesesinden, toplu emeklilik işlemleri nedeniyle para piyasasına akması olasılığının, bankaların ve bankerlerin iştahlarını kabartması doğal. Nitekim söz konusu yasanın hazırlanmakta olduğuna ilişkin haberlerden sonra, bankaların kendi aralarında ve bankalarla bankerler arasında zaten hızlı olan faiz yarışının birden daha da kızıştığı gözden kaçmadı.

Koyun can derdinde, kasap et derdinde dedikleri gibi, binlerce memur olası bir emekliliğin getireceği yeni yeni sorunların derdine düşerken, bankalar ve bankerler de bunların ikramiyelerinden daha büyük bir pay alabilme, bundan aslan payını kapma derdine düştüler. •

"YENİ CENTO" VE REJİM SORUNU

Haluk GERGER

ORTA Doğu'da yeni bir Amerikan stratejisi oluşturma sorunu gündeme geldiği zaman birkaç seçenek belirmişti. Bu seçeneklerden birincisi, NATO'nun sorumluluk alanının Orta Doğu'yu da kapsayacak biçimde genişletilmesini öngörmekteydi. Bu seçenek, NATO statüsü gereği, tüm NATO üyelerinin onayını gerektirmekteydi. Bilindiği gibi, NATO'nun Avrupa'lı üyelerinin bir bölümü bu tür bir değişikliğe kesinlikle karşı çıkmışlar ve NATO'nun sorumluluk alanının genişletilmesi düşüncesi gerçekleşememişti.

Bunun üzerine ABD, Orta Doğu'nun ve bu arada petrol bölgesinin askeri ve siyasal denetlenmesini, bazı Orta Doğu ülkelerinin de katkılarıyla, kendi üzerine alma yolunu seçmişti. NATO devreden çıkanca bu *"denetleme"* politikasının örgütsel çerçevesinin nasıl olacağı ise ayrı bir sorun olarak ortaya çıktı.

Bu sorunu çözmek için ilk akla gelen, *"yeni"* stratejinin örgütsel çatısını, 1950'lerdekine benzer bir biçimde kurmak olmuştur. 1955 yılında ABD' nin gözlemciliğinde, İngiltere, Türkiye, Pakistan, İran ve Irak tarafından kurulan Bağdat Paktı, bu açıdan, örgütsel bir model örneğiydi. Zaten, geçen haftaki yazımızda da belirtmeye çalıştığımız gibi, yeni strateji de 1950'lerin Eisenhower Doktrininin bir uyarlaması olduğundan, o dönemin örgütsel çerçevesi de uygun bir seçim olarak ortaya çıkıyordu. Bununla birlikte, Orta Doğu'nun 1950'lerden buyana artık çok değişmiş olan koşulları, eski *"Pakt modeli"* nin olduğu gibi uygulanmasına olanak vermedi.

Bağdat Paktı, daha 1950'lerde Arap dünyasında *"emperyalizmin Orta Doğu'ya yönelik bir komplosu"* olarak değerlendirilmiş ve reddedilmişti. Arap dünyasının bu çok sert tepkileri nedeniyle de Pakt'a Arap ülkelerinden yalnızca Irak üye olabilmiş ama 14 Temmuz 1958'de Irak'taki devrimle ABD'nin kendilerine verdiği görevleri üstlenmiş bulunan Kral Faysal ve Başbakanı Nuri Sait devrilmişlerdi. Hemen ardından da Irak Pakt'tan çekilmiş, Bağdat Paktı da CENTO'ya dönüştürülmüştü. İşte 1980'lerde *"yeni CENTO"* ya üye olmaları önerisi, Arap tepkileri ve Nuri Sait'in hazin sonu düşünüldüğünde, yeni adaylara, örneğin Suudi Arabistan yöneticilerine pek de cazip gelmemişti. Böylece, ABD resmen *"yeni CENTO"* yu kurma olanağını bulamamıştı.

Suudi Arabistan Prensi: Önerisi tartışılıyor

Bunun üzerine, 1950'lerin eski Amerikan stratejisini uygulamak üzere, resmi olmayan, zımni, gizli bir anlaşmaya, daha çok bir fikir birliğine dayanan yeni bir *"örgütsel"* çerçeve düşüncesi oluşmaya başlamıştır. Dolayısıyla, yeni CENTO eskisinin aksine, resmi bir biçimde kurulan bir örgüt olmak yerine, üyelerin ortak rızasına bağlı, aralarındaki zımni bir anlaşmaya dayanan *"gayri resmi"* biçimde oluşturulmak durumunda kalmıştır. Bir başka deyişle, yeni CENTO *"eski köydeki yeni adet"* olarak Orta Doğu'daki Amerikan stratejisinin *"eski tas eski hamam"* olma niteliğine uydurulmuştur.

Yeni CENTO'nun kotarılan bu ilginç niteliği uygalamada çok önemli sorunlar yaratmaktadır ve bu çerçeveye üye olması düşünülen ülkelerin rejimleriyle bağlantılı olmaktadır. Yeni CENTO çerçevesi içinde düşünülen ülkeler dört ayrı rejim ile yönetilmektedirler. Bu çerçeveye en uygun iki rejim türü Pakistan ile Suudi Arabistan'da görülmektedir. Bunlardan Pakistan, askeri bir diktatörlükle yönetilmektedir ve ülkeyi yönetenlerin, başta Ziya Ül Hak olmaz üzere etkin görevlere getirdiği üç beş kişinin, gerekirse gzili, kapalı bir anlaşma ile Pakistan'ın dış politikasını resmen kurulmuşcasına yeni CENTO üyeliği doğrultusunda yönlendirmeleri mümkündür. Diktatör ve çevresindeki az sayıda insanın kafalarının içinde *"imzaladıkları"* ve ülkelerini içine soktukları bir uluslararası örgüt politikasına uygun bir biçimde yönetebilmeleri olanaklı olduğuna göre de Pakistan gibi bir ülke için yeni CENTO'nun resmi anlaşmayla kurulmuş olmasına gerek yoktur. Bu açıdan, yeni CENTO'nun gayri resmi yapısı Pakistan'ın bugünkü rejimiyle çelişmemektedir.

Aynı biçimde, Suud ailesinin bireylerince yönetilen Suudi Arabistan'da da, kimseye, hesap verme durumunda olmayan üç beş yönetici de ülkelerini yeni CENTO stratejisi doğrultusunda hareket ettirebilirler. Dolayısıyla, totaliter ve kapalı rejimleriyle Pakistan ve Suudi Arabistan yöneticileri devlet bürokrasisini ve dış politikayı zımni bir anlaşmayla kurulmuş *"gizli"* bir örgüt içinde harekete geçirebilirler. Bir başka deyişle, bu tür rejimler yeni CENTO'nun sözünü ettiimiz yapısına, yöneticiler razı edilikleri takdirde uygundurlar.

Demokrasiler içinde ise böyle göreli bir süreklilik, kapalılık ve az sayıda katılmacı içeren rejimlere uygun *"örgütsel çerçeve"*'ye en yatkın olanı başkanlık sistemidir. ABD'de dış politikanın yürütülmesinde ve silahlı kuvvetlerin komutasında tek bir kişi (Başkan) olağanüstü yetkilere sahiptir. Etrafında kendi seçtiği ve yalnızca kendisine sorumlu olan birkaç danışmanıyla Başkan, ABD bürokrasisini ve dış politikasını istediği doğrultuda yönlendirebilir ve Amerikan anayasasına göre bu konularda tek karar verici kişidir. Dolayısıyla, Başkan'ın kafasında çizilen ve yeni CENTO'nun varlığına dayanan bir dış politika ABD tarafından rahatlıkla uygulanabilir. Kabinenin, bürokrasinin, partilerin ve parlamento gruplarının dış politikanın oluşması ve uygulanmasında etkin olmadıkları, Başkan'ın son kararı verme yetkisi olan tek kişi olması, Başkanlık →

sistemine bu tür konularda kolaylık sağlamaktadır. Doğal olarak, ABD'nin başkanlık sistemi içinde de demokrasinin getirdiği bir *"sakınca"* sözkonusudur. Bu da konunun gerektirdiği süreklilik ile ilgilidir. Çünkü, dört yılda bir yapılan seçimlerle zımni anlaşmayı kafasında onaylayan ve ona uyan Başkan ile danışmanları iktidardan düşebilir. Burada Amerikan sisteminin bazı özellikleri bu sakıncayı enaza indirmektedir. Bir kez, yeni gelenler de sayıca az olacaktır ve nihayat yine tek bir insan, yeni Başkan gizli CENTO'ya taraf yapılacaktır. Bir de, yerleşmiş Amerikan dış politikasının kolay kolay değişmediği, etkin bir iki kuruluşun, örneğin CIA ve Pentagonun, üst yönetimlerinin sürekliliği ve Amerikan dış politikasının *"partilerüstülüğü"* ve toplumdaki genel oydaşma ile çıkar birliği anlayışı, ABD'deki rejimle yeni CENTO'nun gizli yapısı arasındaki demokrasiden kaynaklanan çelişkiyi yumuşatmaktadır.

Ziya-Ül Hak: Pakistan Devlet Başkanı

Yeni CENTO'nun yapısına uymayan tek rejim türü özgürlükçü parlamenter demokrasidir. Ülkeyi yönetenlerin sayısı ve sorumlu bulundukları makamların çeşitliliği, bu tür bir rejimi yeni CENTO'nun az sayıda üst yöneticinin anlaşmasına ve düşünce birliğine dayanan yapısıyla çelişmektedir. Parlamenter demokrasilerde bürokrasiyi ve dış politikayı hep belli bir yönde yönetecek kişi ve kurumlar ne yalnızca Başbakan, ne Dışişleri Bakanı, ne Genel Kurmay Başkanı ne de kabinedir. Böyle bir rejimde *"gizli CENTO Antlaşması"* kimlerin kafasında imzalanacaktır ve ona uygun politikaları kimler uygulayacaktır? Yalnızca Başbakan mı? İktidardaki partinin yüzlerce milletvekili mi? Seçimlerle, ya da parlamento süreçleriyle her an iktidar olabilecek öteki partilerin yöneticileri ve milletvekilleri mi? Yoksa tüm Parlamento mu? Görüldüğü gibi, yeni CENTO'nun gerektirdiği az sayıdaki kişinin etkin yönetimi, kapalılık, süreklilik ve gizlilik ile ikna edilmesi gerekenlerin karmaşık olmayan bir bütün oluşturmaları, parlamenter demokrasi rejiminde yoktur. Bu açıdan, bu tür bir rejim, bu tür bir strateji ve uluslararası örgütlenmeyle bağdaşmamaktadır. Yeni CENTO esas olarak bir diktatörlük ya da hiç olmazsa güçlü bir başkanlık sistemi gerektirmektedir.

Demek ki, yeni CENTO'ya en uygun adaylar, rejimlerinin elverişliliği nedeniyle Pakistan ve Suudi Arabistan gibi ülkelerdir. Daha zor olmakla birlikte kendine özgü koşulları nedeniyle ve Başkanlık sisteminin verdiği olanaklarla ABD de bu çerçeve içine girebilir. Böyle olunca, ABD'nin yeni CENTO üyesi adaylar arasında düşünmek istediği Türkiye'yi kurulan çerçeve içine almak olanaklı görünmemektedir, çünkü Türkiye parlamenter demokrasiyi seçmiş bir ülkedir. Dost düşman herkesin bunun bilincinde olmasında sonsuz yararlar vardır.

Sonuç olarak şunu yinelemek gerekiyor: Orta Doğu'daki Amerikan stratejisi bu bölgede esas olarak totaliter (ABD'nin yeni geliştirdiği terminolojiyle "otoriter") rejimlerin varlığını gerektiriyor. Bunun olanaklı olmadığı yerlerde ise, hiçolmazsa, güçlü bir başkanlık sistemi öteki uygun rejim türü görünüyor. Amerikan stratejisi ve kaçınılmaz olarak gerektirdiği gizli kapaklı örgütsel çerçeve, bu açıdan, Türk siyasal sistemi, yani parlamenter demokrasi ile çelişiyor. Umulur ki, bu gerçek Türkiye—Pakistan görüşmelerinde Pakistan yönetimine açıklıkla anlatılmış olsun ve Pakistan'da, ABD'de, ya da başka yerlerde Türkiye üzerinde yapılan hesaplar da artık sona ersin. •

ASALA'NIN GERÇEK YÜZÜ

- **Bir süredir Türk diplomatlarını hedef alan Ermeni terörü şimdi de Fransızlara yöneldi. Beyrut'ta, Paris'te bir çok yer bombalandı. Bu eylemlerle ASALA gerçek yüzünü iyice belli etti. Eldeki ipuçları geçen yıl Paris'te 4 kişinin ölümü ile sonuçlanan Kopernik Sokağı saldırısını gerçekleştiren örgütle ASALA'nın ilişkisi bulunduğunu da ortaya koyuyor. ASALA'nın tırmanan terörü, Fransa'da Sosyalist Hükümetin seçim öncesi Ermenilere verdiği bazı sözleri yeniden gözden geçirmeğe, en azından bazı girişimleri şimdilik "dondurmağa" yöneltebilir.**

TÜRKİYE'nin Paris Büyükelçisi Adnan Bulak 14 Kasım sabahı *Quai d' Orsay*'e girerken Fransa'daki Ermeni terörü yepyeni bir boyut almıştı. Fransız Dışişleri Bakanlığının Sen nehrine bakan Orsay rıhtımındaki binasının ışıkları sabaha dek yanmıştı. Büyükelçi Bulak Kıbrıs Rum kesimi pasaportunu taşıyan Ermeni asıllı bir kişinin salınmasını önlemek üzere bir girişimde bulunuyordu. Fransız Dışişleri Bakanlığı ise iç politikanın engelleri, polis ile adliye arasındaki anlaşmazlıkların ortaya çıkardığı sorunları aşmanın kargaşasını yaşıyordu.

ORLY'DEKİ ADAM

Fransa'yı Ermeni terörizmi konusunda çıkmaz bir sokağın ağzına bırakan gelişmeler 11 Kasım günü Orly Havaalanında polisin dikkatini çeken bir yolcunun özel bir odaya çağrılması ile başlıyordu. Yolcunun elinde Kıbrıs'ın Rum kesiminden aldığı öne sürülen ve Dimitriu Giorgiu adını taşıyan bir pasaport bulunuyordu. Beyrut'a gitmeğe hazırlanan yolcu üzerinde Ermeni Kurtuluş Örgütü ASALA'ya ait olduğunu gösteren belgeler bulunmaktaydı.

Polis yeni bir tatsızlık konusunun ortaya çıktığının farkına varmıştı. Haberin basına sızmasını önlemek için tüm önlemler alınmıştı. Ancak yolcuyu 48 saatten fazla tutmaya da Fransız yasaları el vermemekteydi. Bu arada ilginç bir gelişmeye tanık olundu. Havaalanının bağlı bulunduğu Creteil Savcılığı Polise emir vererek sanığın serbest bırakılmasını istedi. Bunun üzerine Cinayet Masası polisleri sanığın Beyrut'a gönderilmesi için Hava ve Sınır Polisine devretmeğe hazırlanırken olay basına ve bundan da önemlisi Türk Dışişleri Bakanlığına sızdı. Kim sızdırmıştı? Şimdilik karanlık bir nokta. Ermeni Terör örgütlerine göre Türk polisi, Le Monde gazetesine göre, son zamanlarda adli makamlarla gizli bir çekişme içine giren ve hükümeti güç durumda bırakmak isteyen polis içindeki bazı çevreler.

KOPERNİK SOKAĞI KATLİAMI

Dimitriu Giorgiu'nun üzerinde bulunan pasaportun numarası ve öteki bazı belirtiler bir süre önce Paris'te Kopernik Sokağında bulunan bir sinagoga atılan ve dört kişinin ölümüne yol açan bir saldırıya adı karışan bu kişinin üzerinde taşıdığı pasaportu andırıyordu.

Bu arada yakalanan kişinin kolundaki bir kurşun yarası da Türk Dışişlerini harekete geçiriyor ve sözü edilen kişinin bir süre önce Roma'da bir Türk diplomatına saldıran ve diplomatımız tarafından yaralanan Ermeni teröristi olabileceği belirtiliyordu.

Aynı sıralarda ASALA örgütünün Paris ve Beyrut'taki üyeleri de

ÇİFTE STANDARTIN SONU

Ertuğrul ÖZKÖK

TERÖRİZM nerede başlar nerede biter? Ermeni örgütlerinin son yıllarda giderek tırmanan terörü ve Fransa ile Türkiye arasında ortaya çıkardığı anlaşmazlıklar Yirminci Yüzyılın ikinci yarısında terör olaylarının gerçek nedenlerinden birini de açık bir biçimde ortaya koyuyor. Toplumsal olguları değerlendirirken *"çifte standart"* kullanmak, sonunda gerek insanları, gerekse yöneticileri bir çıkmazla karşı karşıya bırakıyor.

Fransız yöneticilerinin Ermeni terörüne bakışı bu sorunun çözümüne yardımcı olmamıştır. Seçim meydanlarında rahatça verilen sözler, sonunda fatura edilerek yeni yönetimin önüne konulduğu zaman terörizm ne yazık ki epeyce yol almıştı.

İkinci Dünya Savaşının karanlık ve insanlık adına onur vermeyen günlerine yaklaşıldığı kışkırtı ve bölücülüğün uluslararası politikanın en güçlü silahı olduğu dönemlerde meydana gelmiş tatsız olayları bahane ederek girişilen ilk kanlı eylemleri *"çaresiz bir kuşağın umutsuzca başkaldırışı"* olarak niteleyip, masumlaştırma çabası bugün sonunda Fransız kuruluşlarının bombalanması aşamasına gelmiştir.

Şiddetin diyalektiği işte burada yatmaktadır. Şiddeti kullanan ve ona sempati ile bakan gözlerin tarihsel dramı da bu noktada buluşmaktadır. Yeryüzüne dağılmış Ermeni kökenli insanları hiçbir biçimde temsil etmediğine ummak istediğimiz şiddet yanlısı kuruluşlar, ne yazık ki Fransa'da toplumsal istencin gelişme doğrultusundaki bir hareket içinde kendilerine sempati ile bakan birkaç politikacı bulabilmişler ve bunu alabildiğine sömürmüşlerdir.

Türk diplomatları birbiri ardına öldürülürken sıradan kınama mesajlarının yanına, hep *"ama..."* ile başlayan ve eylemin doğuracağı nefretleri yumuşatabilecek cümleler eklenmiştir. Oysa bu çağın yüzkarası olarak gelecek kuşaklara kalacak olan şiddet'in basit bir *"ama..."* ile yumuşatılabilecek hiç bir geçerli gerekçesi olamaz ve olmamalıydı. Nitekim Fransa'nın yeni yöneticileri bunu anlayıp, zorunlu bazı önlemlere yöneldiği zaman karşılarında masumlaştırmaya çalıştıkları şiddetin demir yasası çıkmıştır. Şiddetin mantığı herşeyi şiddetle çözmekte yatar. Kendi yandaşını bile şiddetle yanında tutmak anlayışı da bu mantığın bölünmez bir parçasıdır.

Fransa gibi köklü bir kültürü ve geçmişi bulunan devletlerin ise bir avuç teröriste teslim olması kuşkusuz beklenemez. Yeter ki bir avuç politikacı ucu ucuna kazandıkları seçim başarılarını böylesine tehlikeli dengelere

olaydan haberdar olup ilk girişimlerini yapıyorlardı. Fransız Basın Ajansına telefon eden kişiler ASALA militanın serbest bırakılmasını istiyorlar, aksi takdirde Fransa'nın çıkarlarına zarar verebileceklerini öne sürüyorlardı. Böylece Türk makamları ve ASALA arasında saate karşı bir yarış başlıyordu.

ASALA militanının tutuklanması ve her düzeydeki Ermeni girişimlerinin ilk aşamada geçersiz kalması ile birlikte, Ermeni militanlar Beyrut ve Fransa da çeşitli şiddet eylemlerine girişiyorlardı. Beyrut'ta Fransızlara ait 6 yerleşim yeri Paris'te Doğu garı bombalanan yerler arasındaydı.

BEYRUT'TA ARANAN SAM 7

Ermeni teröristleri bununla da yetinmiyor ve istekleri yerine getirilmediği takdirde bir Fransız uçağını havada uçuracaklarını öne sürüyorlardı. İlk eldeki hedef ise 15 Kasım günü Beyrut'tan Paris'e hareket edecek olan Air France'a ait bir uçaktı. Uçağın hareketi 3 saat erteleniyor ve bu arada Beyrut polisi ile Arap gücüne ait eskerler Beyrut'un çeşitli mahallelerinde atışa hazır bir Sam 7 Füzesinin bulunup bulunmadığını araştırıyorlardı.

Ermeni teröristlerinin giriştiği son eylemler ise ASALA Örgütü'nün gerçek kimliği konusunda ilginç ipuçları veriyordu. ASALA Örgütü'nün merkezi Beyrut'taydı ve denetlenemeyen Filistinli bazı terör yanlısı örgütlerle ilişki içindeydi. Öte yandan ASALA öteki uluslararası şiddet yanlısı örgütlerin maddi ve manevi desteğini alabilmek için belli konularda onlarla işbirliği yapıyordu. Nitekim geçen yıl Paris'te Kopernik Sokağında musevilere ait sinagoga yapılan saldırıyla ASALA'nın da ilişkisi vardı. Fransa'nın en ciddi yayın organlarından Le Monde gazetesi bile bu ilişkiyi kabul ediyordu. Zaten gerek ASALA gerekse son saldırılarda adından söz ettiren ORLY Örgütü'nün kullandığı patlayıcı maddelerin özellik ve markaları da öteki terör örgütleriyle aynıydı.

FRANSIZLARIN KAYGISI

Ermeniler mi? Ermeni konusu Fransız halkının umurunda bile değildi. Ama son olaylar bizi kaygılandırmaya başladı". Bir Fransız Bilim adamının Paris'te ARAYIŞ muhabirine söylediği bu sözler Fransa'da Ermeni konusunda belli bir değişikliğin başladığı anlamına gelebilir mi? Kuşkusuz Ermeni terörünün Fransa'nın çıkarlarına yönelmesi belli huzursuzluklara yol açmaktadır. Nitekim bunun farkına varan legal Ermeni örgütleri, ASALA ile ağız birliği içinde ORLY Örgütü ile bir ilişkileri olmadığını söylemeğe başlamışlardır.

Ancak burada da bir ikiyüzlülüğün bulunduğu açıktı. Çünkü terör örgütlerinin adlarını bulaştırmak istemedikleri eylemler için yapmacık adlar altında paralel örgütler kurdukları artık herkes tarafından bilinmektedir.

Bütün bunlar yanında Fransa'daki Ermeni örgütleri de boş durmuyordu. Çeşitli bildiriler yayınlanarak bir yandan ORLY örgütünün terör eylemleri kınanır görünürken, bir yandan da tutuklanan ASALA militanının salıverilmesi için baskılar sürdürülüyordu.

Nitekim Türkiye'nin Roma Büyükelçiliğinde görevli memurunun Orly'de ele geçirilen militanla yüzleştirilmesiyle ilgili bir açıklama yapılmadan önce bu örgütler yüzleştirmenin olumsuz sonuçlandığını duyuruyorlardı. Oysa aynı sıralarda Türk Dışişleri Bakanlığı da bir açıklama yaparak yüzleştirme sonucunda terör olaylarının aydınlatılmasına yardımcı olacak bilgiler elde edildiğini duyuruyorlardı.

EMRİ KİM VERDİ ?

Orly Havaalanında yakalanan militanın salınıverilmesi için emrin yüksek bir mevkiden geldiği söyleniyordu. Bu emri kim vermişti? Daha sonra →

---

bağlamasınlar.

Ermeni terörünün bu aşamaya gelmesi ne yazık ki bir karşılıklı anlayışsızlıklar trajedyası biçiminde gelişmiştir. Fransa yöneticileri, Türk diplomatları birbiri ardından vurulurken yeterince duyarlı davranmamış, tarihin henüz aydınlığa kavuşmamış bir dönemini bu olaylara taraf olmuş bir gözlükten değerlendirmiştir. Bu büyük ikilemin çıkışsız rengini Ermeni tedhişçisinin mantıksız silahı kendine yöneldiğinde kavrayabilmiştir ancak.

Türk tarafının da bu sorunun çözümünde yeterince anlayışlı davrandığı söylenemez. Gerekli olan tüm diplomatik girişimler tamamlanmadan, Devlet Başkanının Fransız Devlet Başkanına bir mektup yazması sağlanmış, bunun yanıtı gecikince de bu kez daha sinirli davranılmaya başlanmıştır.

Son zamanlardaki gelişmelerde Türk tarafının belki en olumlu yanı basının terör konusunun ısrarlı bir takipçisi olmasıdır. Ancak üzülerek söylemek gerekir ki basının bir kısmı Ermeni terörünün Fransa'daki tırmanışını sosyalist Fransız hükümetini karalamak için bir gerekçe olarak kullanmayı yeğlemiştir. Bu tür davranışlar olaylara bakışta *"çifte standart"* kullanmanın bir başka biçimidir. Şurasını artık kesinlikle anlamalıyız ki terörün en büyük yandaşı *"çifte standart"*tır. *Bizden yana ise anlaşılabilir, ama bize karşıysa kahrolsun;* bu mantık şiddeti yeşerten, onu besleyen en büyük kaynaktır. Şiddet kime karşı kullanılırsa kullanılsın insana ve demokrasiye yönelik bir eylemdir. *"Devrimci şiddet", "milliyetçi şiddet", "Kaddafi'ye karşı olduğu zaman kötü, Sedat'a karşı olduğu zaman iyi"*, ya da tersi türünden ayrımlar bu çağın standartlarına dayanmıyor. İnsana kalkan silahı tutan her el, bombayı bırakan her bilek, ölümü tasarlayan her düşünce, kaynağı ve gerekçesi ne olursa olsun, mahkum edilmelidir. Mahkum edilmekten de öte ısrarla ve yasaların verdiği her araç kullanılarak üzerine gidilmelidir.

Bu umutsuzluklar furyası içinde Türk ve Fransız toplumlarının özellikleri bir umut ışığı olabilir. Türk toplumu yakın dönemde geçirdiği acılı deneyimi ve son yüzyıl tarihinin acımasızlık coğrafyası, Fransız toplumu ise, sömürgecilik dönemlerinin kendisine bıraktığı tarihsiz miras ve insanlık idealine katkıda bulunan aydınlatıcı düşüncel mirası ile şiddetin mantığını öteki toplumlardan daha iyi anlayabilme şansına sahiptir. Bu da şiddetin üzerine gidip, çağımızın gelecek kuşaklara yüzkarası bir miras bırakmasını önlemenin son şansıdır.

Bunu yapmanın birinci koşulu da şiddeti değerlendirmede çifte standart uygulamasından vazgeçmek ve herşeyden önce de tarihin insana onur vermeyen dönemlerini parantez içine almaktan geçer... ●

bazı gazeteler bu emri Içişleri Bakanı Gaston Deferre'in verdiğini yazmışlardı. Gaston Deferre ve Savunma Bakanı Charles Hernu Ermeni isteklerine karşı sempati ile bakan iki bakan olarak biliniyor. Ancak son Ermeni saldırıları bu iki bakanın partisi içinde de bazı sorularla karşı karşıya kalmasına neden oluyordu. Nitekim Sosyalist Partinin son genel kurulunda, basına yansımamakla birlikte, özellikle Hernu'nun Ermenilerle ilgili sorumsuzca söylenmiş sözlerinin eleştiri konusu edildiği bilinmekteydi. Fransa'nın Beyrut'ta ve yurt içindeki çıkarlarına karşı girişilen saldırılar ise bu iki bakanın tutumlarını yeniden gözden geçirmeleri gerektiğini bir kez daha ortaya koyuyordu.

Geriye Fransız Hükümetinin Ermeni konusundaki tavrının ne olacağı sorusu kalıyordu. Türkiye'nin Paris Konsolosluğuna karşı girişilen son saldırıda, özellikle Fransız Polisinin eskisine göre daha etkin davrandığı Türk yetkililerince de belirtilmişti. Seçim öncesinde Ermeni sorununu Birleşmiş Milletler ve UNESCO gibi uluslararası kuruluşlara götüreceği sözünü vermiş olan Fransız Sosyalist Partisinin bazı yöneticilerinin şimdi karşı karşıya kaldığı gerçekler yüzünden sıkıntılı anlar yaşadıkları söylenmekteydi.

Uluslararası ilişkilerin giderek gerginleştiği bir dönemde Türkiye gibi bir devleti karşıya almanın ussal bir açıklamasını bulamayan yöneticiler şimdi Ermenilerle ilgili tavırlarını *rölanti'ye* almak zorunluğunu duyuyorlardı.

Fransız Sosyalist Partisinin bu gelişmelerden kaygı duyan çok büyük bir kesimi ise terörün yalnızca Fransa ve Türkiye'yi ilgilendiren bir konu olmadığını, uluslararası bir nitelik taşıdığını öne sürerek, mücadelenin bu özellik dikkate alınarak yürütülmesi gerektiği görüşündeydi. Bu yaklaşım ise ASALA'yı *"yüce ideallere"* hizmet eden bir örgüt maskesinden sıyırıp ardındaki insanlık dışı terör örgütü kimliğini görmeği kabullenmeği gerektiriyordu. Ancak bu aşamada Fransız yöneticilerinin hepsinin bu değerlendirmeyi yapması beklenmemelidir. Buna karşı birlikte mücadele konusunda yaptığı girişimlerin de gittikçe daha fazla taraflar bulacağını belirtmek gerekir... •

24 KASIM ÖĞRETMENLER GÜNÜ VE ÖĞRETMENLERİN ÇİLESİ

AHMET MARUF BUZCUGİL

ÖĞRETMEN, toplumun en saygın kişisi... Kutsal meslek, öğretmenlik... *"Peygamber mesleği"*... Öğretmen, kuşakları yuğuran, yetiştiren kişi... Geçmişte, *"Eti senin, kemiği benim"* sözleri ile büyük güvenin beslendiği, tam yetkinin tanındığı; 24 Kasım 1981 günü, en güzel sözlerle tanımlanan, en parlak törenlerle kutlanan insan! Başöğretmen Atatürk'le bütünleşen kamu görevlisi... Beşyüzbine varan bu insanların kafalarında uğuldayan bu düşüncelerdir. Gözlerinde buğulanan bu görünümdür. Onun sevecenliği insancıllığı ve özverisidir kendini tutsak eden bu mesleğe. Onun bu erdemleri, tüm övgüleri hoşgörü ile karşılayacak düzeydedir. İki 24 Kasım arasında da geçecek süre, 24 Kasımlar arasında geçecek süreler gözlerinin önündedir yalın gerçekleriyle:

Dersliklerde, öğretmenler odasında, yöneticiler arasında, asıl söylenmesi gerekenler, yanlış yorumlanır, altından kalkılamayacak suçlamalara konu olur düşüncesi ile, kuru, yarım, anlamsız, yararsız ve niteliksiz sözcüklere, tümcelere dönüşecek gene... Alınması olanaksız kitapların vitrinlerinden uzaklaşılacak hızlı adımlarla gene... Kültürün gelişmesi ancak alınabilen tek gazete ve tek dergiye bağlanacak gene.. Hiçbir yerde, evde bile, pençelenmiş ya da, ökçesi kopmuş papucun gösterilmemesi için ayak ayak üstüne atılmayacak gene... Tek gömlek her akşam yıkanacak, teli kaçmış çorabın nasıl giyileceği kara kara düşünülecek gene... Ya da, umursamazlığın kalın zırhına bürünülüp düşünce özgürlüğünün var olup olmadığının kendi üstünde deneyine girişilecek gene... Karşılarına dikilen kardan adamların birer çığ olduğunun altında ezildikten sonra bilincine varılacak gene... Pırıl Pırıl çocuklar, ışıl ışıl gençlerle ısınırken yürekler, onların yanlış eğitildikleri savı ile suçlanılacak gene... Övgünün, kutlamanın, yüceltmenin en üstünü ile ödüllendirilmelerine karşın, kemerlerin en fazla sıkılması bu kesimden beklenecek gene... Ekonomik sorunların çözümünde, kutsal görevleri arasında sayılacak üstün ödevinin parasal yönü gene... Albatros olması beklenecek gene... Hani aç yavrularını doyurmak için parçalayıp göğsünü sunan... •

ÖĞRETMENLER GÜNÜ

24 KASIM 1981 Salı günü *"Öğretmenler Günü"*ydü.

Milli Eğitim Bakanlığı, Atatürk'ün başöğretmenliği kabul ettiği bugünün, bundan sonra her yıl kutlanmasını kararlaştırdı.

Bu yılın törenlerinde Harf Devriminde görev alan öğretmenlerin Ankara'da buluşturulmaları da yer alıyor.

Öğretmenlik mesleklerin en eskisidir.

İnsan, öğretme, öğrenme gereksinimi duydukça, öğretmenlik mesleği de var olacaktır.

Her yetişkin geçmişine dönüp baktıkça orada kendisinin bugününü yapan bir öğretmen bulacaktır.

Toplumumuz öğretmene ayrı bir yer verir. Yavrusunu ona teslim ederken *"Eti senin, kemiği benim"*, diyecek denli saygılıdır bu mesleğe. Dahası *"Onun vurduğu yerde güller biter"* anlayışında olduğu gibi de hoş görülüdür.

Öğretmenlerimizi, mesleklerin en kutsalını seçiyorsunuz, diyerek yetiştirdik.

Günler ayırdık onlara.

Oysaki, atama ve yer değiştirmelerini sağlıklı biçimde yapabildik mi? Yaşam düzeylerine, çalışma koşullarına hangi olumlu katkılarda bulunduk? Meslek eğitimi sorunlarını çözmek için neler önerdik?

Bugüne değin bu soraları çözeceğimize kolaya kaçtık: törenler düzenledik, günler ayırdık onlara.

En son yaptığımız da şu:

Rotasyon diyerek öğretmenleri oradan oraya savuruyoruz ve öğretmenler günü kutluyoruz.

Kutlu olsun! •

ATATÜRK İLKELERİ IŞIĞINDA TÜRK EĞİTİMİ

HÜSEYİN IŞIK

"Halkçılık Türk devrim girişimlerinin odağı ve ereğidir." diyor eğitimci M.Rauf İnan bildirisinde, *"Altı ilke gerçekte halkçılık ülküsü etrafında bütünlenir."*

"Atatürk İlkeleri Işığında Türk Eğitim Sistemi Bilimsel Toplantısı" 18-20 Kasım 1981 günlerinde Ankara'da yapıldı. Toplantıyı Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Bilim Adamı Yetiştirme Gurubu düzenledi. Üç gün boyunca 32 bildiri sunuldu. Tartışmalar yapıldı. Yüce Atatürk'ün bilime ve tekniğe verdiği önem dile getirildi.

Seçkin ve yetkili kişilerce hazırlanıp sunulan bu denli çok bildirinin bu yazı içinde özetlenip aktarılması o denli zor ki... *"Atatürk'ü anlamak ve yaşamak"* gereğini vurgulayan konuşmacıya katılmamak olası değil.

Ulusal gereksinimlere ve çağın gereklerine ussal yaklaşım olarak özetledi Atatürk'ün eğitim görüşü bir bildiride. Halkın eğitimine en kestirme, en sağlam yolları aramıştır diyerek örnekler verildi. Karatahta başında halka okuma-yazma öğreten Başöğretmen Atatürk fotoğrafının çekildiği yer kesinlikle bilinememektedir. Ancak Tekirdağ'da anıtı da yapılmış olan bir tahta başı öğretimin daha da önce olduğu Prof. Afet İnan tarafından katkı olarak belirtildi. Bir halk adamı oluşu, *"davayı"* halka mal etme, sürekli ona gitme çabaları örneklerle açıklandı.

Onurlu, gönençli, mutlu bir vatandaş kitlesi amaçlıyordu. Milli eğitimi en önemli ve en verimli işleri sayıyordu. Milli eğitim bakanı olmayı yeğliyordu. En gerçek yol gösterici bilimdir diyordu ama bilimdeki gelişmeleri zaman içinde yakından izlemeyi öğütlüyordu. İzlemekle de yetinmeyip bilimin gelişmesine katkıda bulunmak gerekir. *'Düşünebilen, özgür düşünebilen, tartışabilen, üretebilen; gerçeği, doğruyu arayan, araştıran kişiler yetiştirmeliyiz."* diyor bir konuşmacı, *"Araştırmaya girişmeden kişi öğrenemez ezberler."*

Ülkemizde bilimsel araştırmanın 1933 üniversite reformundan sonra başladığı, daha önce aktarmacılığın egemen olduğu bir bildiride belirtildi. Ata'nın bilimi tek çıkar yol saydığı, bilim adamına en büyük değer verdiği, bilime aşık olduğu kanısı örneklendi. *"Marifet iltifata tabidir."* özdeyişi anımsatıldı.

Yüce Atatürk'ün öğretmene ne denli güvendiği ve değer verdiğini konuşmacılar, O'nun sözleriyle, uygulamadaki örnekleriyle, O'nun Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin genç öğretmenlere yazdığı mektubu okuyarak dile getirdiler. Bu tutum ve anlayıştan uzaklaşılmasının düşündürücülüğü ve sonuçları ortada.

"Yaşamı boyunca mesleki eğitimin gelişmesi için uğraşı vermiştir." diye vurgulayan bir konuşmacı ATA'nın 1927'de Adana'da küçük esnafla konuşmasında "Zanaatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir" dediğini, sonradan bunun sanat için söylenmiş biçimine getirildiğini belirtti. O'nun döneminde mesleki eğitimin milli eğitim sistemi bütünlüğünde ele alındığı, 1939 daki ilk Milli Eğitim Şurasında bütünlüğün bozularak ikili sistem oluşturulmasının yanlışlığı hususlarını belirtti. Bir başka konuşmacı, 1960 dan sonra yeniden bütünlük kazandırma çabaları olduğu; fakat bunun Atatürk'ün önem verdiği iş ve çalışma, işe yararlık, üreticilik ve yaratıcılık yönünde bir bütünleşme doğrultusunda başarılı olamadığını belirtti. Toplumsal değer yargılarının sanatı özendirecek, yüreklendirecek yönde ve düzeyde olmaması, bu alanın yasal desteklemeleri gerektirdiği ifade edildi.

Tarım eğitimi, ülkemiz, halkımız, köylümüz için önemi, Atatürk'ün tarım eğitimine verdiği önem; tam bir üniversite gibi kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsünün parçalanarak ayrı fakülteler olarak üniversiteye bağlanmasının sakıncaları; bugünkü tarım eğitiminin yetersizlikleri; fakülte adının hâlâ tarım olamayışı dile getirildi.

Bilimsel toplantıda sunulan bildiriler, yapılan katkılar ilerde yayımlanacaktır; fakat bir öneriler demeti yetkililere hemen ulaştırılmalıdır diyordu Prof. Afet İnan. Bir genç bildiri sunucu Atatürk'ün söylevlerinin okullarda ders olarak okutulmasını istiyordu. Bir başka bilim adamı ise 1933 üniversite reformunun 1983 te 50. yılının kutlanmasını İstanbul Üniversitesine önereceğini belirtiyordu.

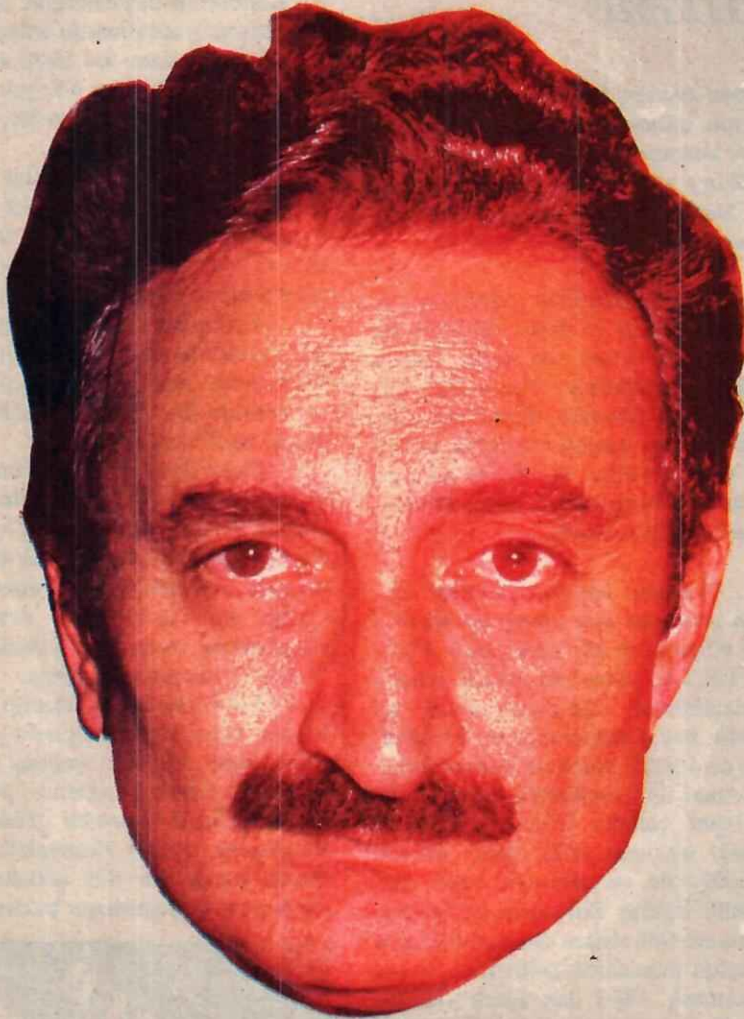
Bildiri sunanlara sorulan sorulardan da çok ilginç olanlar vardı:

- Ülkemizde bahçe mimarlığı dalının varlığını biliyoruz, ancak bir eğitim mimarlığı dalı da var mı?
- Atatürk eğitimi, dinsel, evrensel, ulusal olarak üçe ayırıp; ilk ikisini değil ulusal eğitimi kabul ettiğine göre, zorunlu din eğitimini Atatürk ilkeleriyle nasıl bağdaştırırsınız?

Daha önce Türk Eğitim Derneğince düzenlenen benzeri bilimsel toplantıda laiklikle ilgili bir soru için Prof. Enver Ziya Karal "bu kılçıklı bir soru" demişti. Paneldeki konuşmacının belirttiği gibi "laik kültür ortamı"nın oluşmaması sorusu da yanıtlarını da "kılçıklı" yapıyor olsa gerek.

Yüce Atatürk'ün istediği düşünü, istenci, ekini özgür gençlerin yetişmesini; ulusal ekinimizi çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarma ödevimizi yerine getirmede gerekli çabanın gösterilmesini; eğitim dizgemizin bu bilimsel toplantıda dile getirilenlerden gereğince yararlanmasını bekleriz. ●

ECEVİT: KESİNLEŞEN MAHKUMİYET

Feshedilen Cumhuriyet Halk Partisi'nin eski Genel Başkanı Bülent Ecevit hakkında Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde verilen 4 aylık mahkumiyet kararı kesinleşti.

Mahkumiyet kararının İnfaz Savcılığı'na iletilmesinden sonra, hakkında tebligat çıkarılan Sayın Bülent Ecevit, dergimiz baskıya verildiğinde hakkında çıkarılan tebligatı almamıştı.

Bilindiği gibi Bülent Ecevit, Siyasi Partilerin feshedilmesinden sonra yapılan açıklamalar üzerine TRT Genel Müdürlüğü'ne bir yazı göndererek düzeltme ve cevap hakkını kullanmak istemiş, ayrıca *"Sayın Devlet Başkanı'nın açıklamaları yurtdışına da ayrıntılı duyuruluyor. Bu nedenle açıklamamı yabancı ajans ve dergi-gazete mensuplarına da verdim"* demişti.

52 Sayılı Milli Güvenlik Konseyi kararına aykırı davrandığı gerekçesiyle açılan davada karar tek celsede verilmişti. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi, Bülent Ecevit'in *"MGK'nin 52 sayılı bildirisine aykırı davrandığı sabit olduğundan hareketine uyan 1402 sayılı kanunun 16/1 maddesi uyarınca takdiren üç ay müddetle hapis cezası ile cezalandırılmasına. Suçun işleniş tarihi gözönüne alınarak aynı kanunun 17/1. maddesi uyarınca tayin olunan hapis cezası takdiren 1/3 nisbetinde arttırılarak neticeten dört ay müddetle hapis cezası ile cezalandırılmasına, hüküm Sıkıyönetim Komutanlığı'nca temyiz olunmadığı takdirde kanun yolu kapalı olmak üzere"* karar vermişti.

ECEVİT: "TÜRKİYE'DE KOŞULLAR DEĞİŞMİŞTİR"

Eski Başbakanlardan Bülent Ecevit, Başbakanlığı döneminde kendisine küfreden iki kişi hakkında *"alenen tahkir ve tezyif iddiası"* ile açılan davada *"Türkiye'nin koşulları çok değişmiştir"* diyerek kendisine küfredenlerin affedilmesini istedi ve davadan vazgeçtiğini açıkladı.

AÇILAN SORUŞTURMA

CUMHURİYET Savcılığı Bülent Ecevit'in ifadesini aldı.

18.6.1980 tarihinde Nevşehir'de meydana gelen olaylardan sonra, Vali ve Emniyet Müdürü'ne hakaret ettiği iddiası ile ifadesi alınan Bülent Ecevit'ten bir gün önce de, feshedilen Cumhuriyet Halk Partisi Eski Genel Sekreteri Mustafa Üstündağ'ın ifadesi alınmıştı.

Nevşehir'de bir dükkanda kurşunlanarak öldürülen CHP'nin eski il Başkanı Zeki Tekiner ve Yavuz Yüksel Baba'nın cenaze törenine başta Bülent Ecevit olmak üzere CHP'li milletvekilleri katılmıştı.

Cenazeler taşınırken sağcı oldukları söylenen bazı kişi ve grupların korteje saldırıda bulundukları ve "kurşun yağmuruna" tuttukları o günkü gazetelerde yer almış ve cenaze töreninde 3 CHP eski milletvekili ile bir astsubay yaralanmıştı. Olaydan yaklaşık bir buçuk yıl sonra konuyla ilgili olarak açılan soruşturmada hakaret iddiasının yanısıra eski CHP'lilerin üzerine ateş açılması olayının da ele alınacağı söyleniyor.

ECEVİT YARGILANDI

Feshedilen CHP'nin eski Genel Başkanı Bülent Ecevit 26.11.1981 tarihinde sivil mahkemede yargılandı.

Ecevit hakkında açılan bu dava, ve Bülent Ecevit'in mahkumiyet kararından sonra başta infaz olmak üzere ortaya çıkan gelişmeleri önümüzdeki sayılarımızda ayrıntılarıyla sizlere duyurmaya çalışacağız.

TÜRKEŞ KALORİFER DAİRESİNDE VE GAZETE ÜZERİNDE

"Geriye dönersem vurun. Davaya katılıp dönen herkesi vur"

"11 Eylül gecesi evimdeydim. Gürültüler üzerine doğru kalorifer dairesine indim. Bir gazete serdim. Ertesi günü akşama kadar üzerinde oturdum."

"Yüce dava uğruna üzerime düşen görevi şerefle yerine getirmenin huzuru içindeyim." (AĞCA'nın mektubundan)

"Yazının yarısını benzettim, yarısını benzetemedim."

"Mecbur olmadıkça çatışmalardan uzak kalınacak, silahları yeraltına gömmek olmaz."

"Ülkücü Gençlik Derneği bu şekilde faaliyetleri ile partimize zarar veren bir dernektir."

BU ve benzeri sözler, tutanaklardan yapılan alıntılar MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda Türkeş'in sorgusu yapılırken salonu hareketlendirdi. Duruşmayı izleyen sanık, dinleyici, avukat ve salon dışındaki görevliler büyük bir dikkatle Türkeş'in hazırlık ifadesi ile kendisine yöneltilen sorulara verdiği yanıtları izlediler.

Türkeş'in sözlü sorgusunda, hazırlık ifadesinde sözü edilen *"Davaya katılıp dönen herkesi vur"* şeklindeki ifadesi Askeri Savcı Nurettin Soyer tarafından şöyle soruldu.

"Parti toplantılarında geriye dönersem vurun, davaya katılıp dönen herkesi vurun sözlerini söyleyip söylemediği, keza yazdığı kitapların içine bu sözleri yazıp yazmadığının kendisinden sorulmasını istiyoruz. Bununla ilgili olarak mahkemeye sunacağımız yazılar ve belgeler de vardır"

Türkeş, bu soruya *"parti toplantılarında böyle bir söz söylenmemiştir... Türkiye'nin Meseleleri adlı kitabın dış kapağında böyle bir metin o zaman basanlar koymuşlar"* diye yanıt verdi.

Askeri Savcı *—Milli Kütüphane'den getirttiğimiz Türkiye'nin Meseleleri adlı, sanığın bana ait dediği kitabın 45. sayfasındaki bölümü okuyorum..."*

Duruşma Hakimi *—Bunları mahkemeye yazılı belge olarak sunarsınız.*

Askeri Savcı *—Sorulmasını istediğimiz sorular var. Kitabın 45. sayfasında bu konuyu yazdığını arzedeceğim. Okuyorum. (... davayı bu şekilde yılgınlık getirmeden ve de kucaklayıp ileriye doğru götürmelerini istiyorum. Arkadaşlar emanet olan davayı kucakladım. Hiç arkaya bakmadan tereddütsüz hiç bir şeye aldırmadan ileriye yürüyorum. Gayeye ulaşmak gayreti içerisindeyiz. Ulaşacağız. İleriye gittikçe geride kalmayıp beni takip edin. Bu mücadelede herhangi bir nedenle ben düşersem bayrağı kapın. Daha ileriye gidin. Geriye dönersem vurun. Davaya katılıp dönen herkesi vurun...) şeklinde sözler var. Bu konuşmasını 30 Temmuz 1967 İstanbul İl Kongresi'nde yaptığı bir konuşmadan alınmıştır. Kendi kitabından okudum. Kitabın birinci baskısıdır.*

Duruşma Yargıcı *—Buna karşı diyecekleriniz.*

Türkeş bu soruya *"Eski konuşmamda, kitabı derleyen tarafından buraya karıştırılmıştır"* diye yanıt verince

Askeri Savcı *—Bu kitabın 127. sayfasındaki posterde vardır. Kitap derlenmiş değildir. Kendisi bastırmıştır. Bunları mahkemeye belge olarak sunuyorum.*

Askeri Savcı'nın sorularına geçilmeden önce ilk hazırlık ifadesi okunan Türkeş, çağrılara rağmen teslim olmaması ve arandığı zaman bulunamamasını şöyle izah etti: *"11 Eylül günü evime gitmedim. O günlerde Filistinli gerillaların parti binamızı basacaklarına dair haberler almıştık. O yüzden eşimi çocuklarımı akrabalarımın evine gönderdim. Kendim de Yaşar Okuyan ve Turan Koçal ile birlikte Turan Koçal'ın evine gittim. Sabaha karşı ve gürültüler üzerine doğru kalorifer dairesine indim. Bir gazete serdim. Ertesi günü akşama kadar orada oturdum. Akşam yukarı çıktım. Yemek yedim. Yanlış oldu, ben gece yarısı yukarıya çıktım. Ertesi günü arandığımı duyunca gidip deslim oldum"*

"Kalorifer dairesinde bir gazete üzerinde teslim olana kadar oturan" Türkeş, Yaşar Okuyan'ın nerede olduğunu bilmediğini ve arandığı halde teslim olmamasını ise doğru bulmadığını da hazırlık ifadesinde belirtmiş.

Kendisine okunan ve klasörlerde yer alan çok sayıdaki el yazısı belge hakkında çoğu kez *"hatırlamıyorum, tetkik etmem gerek, benzemiyor, kestiremiyorum"* diye yanıt veren Türkeş, *"benim değil"* dediği bir yazının ekspertiz raporu ile kendisine ait olduğunun kanıtlandığı söylenince *"Hatırlayamamışın, şimdi daha iyi hatırlıyorum"* dedi. Bir başka yazı için de *"yarısını benzettim, yarısını benzetemedim"* diye açıklamada bulundu.

Türkeş'in kendisine yöneltilecek soruyu beklemeden verdiği yanıt ise Askeri Savcı'nın okuduğu mektup üzerine oldu. Türkeş'in "tertip dediği" Ağca'nın yazdığı mektup konusunda ise askeri savcı, her tür araştırmanın ve tetkiklerin yapıldığını, mektubun Ağca'ya ait olduğunun anlaşıldığını ve bütün bilgilerin mahkemeye verilecek dosyada bulunduğunu söyledi. Söz konusu mektubun Mehmet Ali Ağca tarafından Türkeş'e yazıldığı iddia ediliyor. Ağca *"Sayın Başbuğum, önce derin hürmet ile ellerinizden öper ve en sıcak babaca ilgilerinize sonsuz şükran borcumu ifade etmek isterim. Beni bağrına basan ülkücü kardeşlerimin her türlü yardımı sayesinde hiçbir şeyden zorum yoktur"* diye yazmış.

Askeri Savcı Hakim Albay Nurettin Soyer'in Türkeş'e sorulmasını istediği sorulardan biri de "yeraltına gömülmesi istenen silahlarla" ilgiliydi. Savcı, Türkeş'in bu konudaki soruya verdiği cevap ile *"mahkemeye fikir vermek üzere derlenmiş birkaç yapraktır"* diye konuyu geçiştirdiğini söyleyerek, *"Sanıktan öncelikle el notlarından aktardığımız bu sözleri Parti Yönetim Kurulu üyelerinin de benimsedikleri ve takdir ettikleri sözler olup olmadığının açıklanmasını istiyoruz"* Ayrıca, *"Yeraltına gömülmemesini istediği silahlar kime aittir. Bu hususunda açıklığa kavuşturulmasını istiyoruz"* diyen Askeri Savcı'ya Türkeş, yeraltına gömülmesi istenen silahların kime ait olduğunu bilmediğini söyleyerek karşılık vermiştir. ●

TÜRKEŞ: "BU ÇETEYİ KİM KURMUŞ?"

ANKARA Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi özel duruşma salonunda Feshedilen MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası sürdürülüyor.

"Sanık Alpaslan Türkeş huzura alındı. Kendisine genel olarak, evvelce isnat edilen suçların mahiyetleri ve eylemler belirtilip, buna karşı diyecekleri veniden soruldu."

Sanık - İddianame 159'uncu sayfasına kadar... (Arka sıralardan 'ses' sesleri)

Duruşma Hakimi— Efendim arka taraftan "ses" şeklinde müdahalede hiç kimse bulunmasın.

Bu uyarıdan sonra sorgusuna devam edilen Alpaslan Türkeş "Kısaca iddianame bu" diyerek kaldığı yerden devam etti.

"Sanık— 159'uncu sayfasına kadar faşist olduğumuz iddiasını ileri sürüyor. Bundan dolayı da cumhuriyetçiliğe, demokrasiye aykırı tek kişinin, yani benim başkanlığımda bir dikta idareji kurmak istediğimizi iddia ediyor. Bundan sonra 159'uncu sayfadan 552'nci sayfaya kadar bu maksatla çete kurulduğunu iddia ediyor. Bundan sonra da, 758'inci sayfaya kadar da, Türkiye ahalisini ikiye ayırıp, komünist ülkücü diye ikiye ayırıp silahlandırıp, mukateleye sevkettiğimizi iddia ediyor. Ve böylece devleti zayıflatıp, TBMM'ni ve Anayasayı ortadan kaldırıp kendi dikta idaremizi kuracağımızı iddia ediyor. Yalnız bu son iddiasına iddianamede sayfa ayrılmamış, bunlar cümleler halinde iddianamenin muhtelif yerlerine serpiştirilmiş. İddianamenin geri kalan 200 sayfasında da sanıklarla ilgili istemler yer almış. İddianame kısaca bu."

Tutanaklardan aynen aktardığımız bu bölümü yine tutanaklardan aktaracağımız iki konu ile sürdüreceğiz. Alpaslan Türkeş, iddianamede yer alan silahlı çete kurma konusunda şöyle konuştu.

"Çete, ne zaman kurulmuş, nerede kurulmuş, kim veya kimler kurmuş, nasıl kurulmuş. Çetenin elemanları kimler, sayısı kaç kişi, kaçı silahlı, silahlarının cinsi ne, miktarı ne? Ne maksatla kurulmuş, bu maksadı gerçekleştirmeye yeterli kuvveti var mı? Bu maksat için başlangıçta birleştikleri iradeleri var mı? Nerede toplanıyorlar, kim veya kimler yönetiyor, çetenin aldığı kararlar var mı? Varsa nelerdir? Bu çete Türkiye ahalisini nasıl ikiye bölmüş ve nasıl silanlandırmış? Bu ve benzeri soruların cevabı da, delili de yoktur."

945 sayfalık iddianame ve yüzü aşkın klasörde toplanan ifade, tutanak ve belge ile devam edilen 220 idam istemli MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda, 600'den fazla cinayet iddiası var.

Geçen hafta savcılık ifadesi de okunarak sorgusu tamamlanan Türkeş iddianame ile *"Başta Büyük Atatürk olmak üzere bütün Türk büyükleri ve nihayet bugünkü Milli Güvenlik Konseyi benim ve partimin şahsında aynı ölçüsüzlük içinde suçlanmaktadır. Böylece bizimle birlikte sanık sandalyesine Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Anayasası, Büyük Atatürk ve bütün milliyetçi liderler, Türk Milliyetçileri oturtulmuşlardır."* dedi.

Duruşma yargıcının sorularını ayrıntıya girmeden *"hatırlamıyorum, şimdi hatırlamıyorum, bunu da şimdi hatırlamıyorum.."* diye başlayarak kısa kısa yanıtlamaya çalışan Türkeş, Gümrük ve Temel Bakanlığı kontrolörlerinin iktidar değişikliğinden sonra görevlerinden istifa etmek durumunda kaldıklarını ve bu kişilerin *"eğitimci"* ayrıca *"Hergün Gazetesi muhabiri"* olarak görevlendirildiklerini söyledi. Cezaevlerindeki ülkücü kuruluş ve MHP'lilere yapılan yardımlar konusunda ise *"Hayırsever kişilerce zekat ve benzeri maksatlarla mağdur olan kimselere intikal ettirilmek üzere verilen paralar"* olduğunu ve bunlardan haberli bulunduğunu açıkladı. ●

"ARİSTO"NUN YERİNİ MUSTAFA KEMAL ALMIŞTIR

MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası iddianamesi, sayfa 156'-dan itibaren *"Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemi-Teori"* isimli kitaptan bazı bölümler alarak, düşünce yapısı yönünden Atatürk'çülükten farklılığı belirliyor ve bu farklılığın *"çok çarpıcı bir biçimde gözler önüne serildiğini"* söylüyor.

İddianamenin alıntı yaptığı bölümler şöyle:

"Bir başka sapma, Türk Milliyetçiliği fikir sistemi yerine Atatürkçülük teklifidir. Atatürkçülük Atatürk'ün ölümünden sonra icad edilmiş bir klişe, bir istismar vasıtasıdır..."

"Kafalardaki bulutlar o derece yoğun hale gelmiştir ki, kelli felli adamlar Türk Milliyetçileri ile komünistlerin karşısına geçip Atatürkçü çizgide birleşin vecizesini söyleyebilmişlerdir..."

"Türk Milliyetçiliği fikir sistemini reddedip Atatürkçülük teklif etmek, islamiyeti reddedip yerine Hz. Ömerciliği, komünizmi reddedip yerine Hitlerciliği teklif etmeye benzer. TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN ADI ATATÜRKÇÜLÜK DEĞİLDİR"

"Kendilerine Atatürkçü diyenler bir mesele, bir vakıa karşısında Türk Milliyetçiliğini gayesine dayanan bir hedef tayini ve bu hedefe gidişe ilim metoduyla bir yol aramazlar. Bunun tersine Atatürk'ün sözlerine ve onun yaptıklarının tefsirine başvururlar. Kafalarında Aristo'nun yerini Mustafa Kemal almıştır."

"Atatürkçü skolastik tipini üç özelliği açısından özetleyelim. 1) Vakıayı kaybetmiş, mantıklarıyla başbaşa kalmışlardır. Teklif ettikleri tedbirler aslında 1920'lerin, 1930'ların meselelerinin çözümleridir. 2) Otoriteleri, anlayabildikleri kadarıyla Atatürk'tür. 3) Düşünceleri, Atatürk'ün söz ve hareketlerinin tefsiri, bu söz ve hareketlerden gelerek meseleleri çözme üzerinde toplanır."

"Buraya kadar incelenen konular Türk Milliyetçiliği fikir sisteminin teorisini teşkil eder. O halde sıra uygulamaya ve bu uygulama içinde doktrinimiz 9 ışık'a geldi..." ●

ENERJİ TUTUMLULUĞU YASA MI YOKSA PLAN MI GEREKTİRİYOR?

Mustafa Özcan ÜLTANIR

MİLLİ Güvenlik Konseyi'nin gündemine alınmış yasa tasarılarından biri de, *"Enerji Tasarruf Tedbirleri Kanun Tasarısı"*. Bu konuda, önce konsey'in ilgili ihtisas komisyonunda, sonra da gereksinim duyularak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nda uzmanlar grubuna hazırlatılmış iki taslak bulunmakta.

Endüstriyel ve teknolojik ülke olabilme ön koşulunun enerji tüketimine bağlı olduğu günümüz dünyasında Türkiye, enerji bunalımının dik yokuşunu daha az enerji kullanarak değil, daha çok enerji üreterek ve tüketerek aşmak zorunda. Bu nedenle, Arayış'ın altıncı sayısında Türkiye'nin ulusal enerji politikasının irdelenmesini yaparken, *"..sınır komşularının ve dünya ortalamasının altında enerji kullanan Türkiye'nin kalkınmasını ve endüstrileşmesini sürdürebilmesi için genel enerji tüketiminin planlı biçimde artırılması zorunludur"* diyorduk. Türkiye gibi enerjiye doymamış bir ülkede, hele hele odun ve tezek gibi ekonomik olmayan yakacakların kullanıldığı bir ülkede, enerji tutumluluğu ile sağlanacak enerji artırımının önemsenecek boyutlarda olacağı tartışmalıdır. Türkiye'de enerji isteminin azaltılması ise sözkonusu olmayıp, gereken enerji sunumunu artırmaktır. Ancak, sunulan enerjinin ekonomik kullanımı nasıl sağlanacaktır.

GETİRİLMEK İSTENEN YASAL DÜZENLEME

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nca hazırlanan yasa tasarısının amacının, *"enerjinin israf edilmeden ve daha faydalı alanlarda kullanılmasını sağlamak"* olduğu açıklanıyor. Bu amaçla uygulanacak önlemlerin yönetmeliklerle saptanması benimseniyor, önlemlerin belirlenmesi ile eşgüdümü ve denetimi için, Başbakan'ın başkanlığında, ilgili Devlet Bakanı, Milli Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Tarım ve Orman Bakanı, Sanayi ve Teknoloji Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, İmar ve İskan Bakanı'nın katılımıyla oluşacak *"Başbakanlık Enerji Yüksek Koordinasyon Kurulu"* yetkili ve sorumlu kılınıyor.

Enerji Yüksek Koordinasyon Kurulu'nca, üç ay içinde *"Enerji Tasarruf Yönetmelikleri"* hazırlanarak yürürlüğe konulacak. Bu yönetmeliklerin yargılarına uymayanlara, konutlarda bin lira, ticarethanelerde beşbin lira ve sanayi kuruluşlarında 25 bin lira peşin para cezası uygulanacak, cezalar gereğinde üç kat ve 10 kat artırılabilecek. Kuşkusuz, bu yasanın amacının gerçekleşip gerçekleşmemesi para cezalarına değil, hazırlanacak yönetmeliklerin tutarlılığına bağlı. Sözkonusu yönetmeliklerle ilgili ana ilkelerin başlangıçta belirlenmemiş olması ise, yasa tasarısının görünürdeki noksanlığı. Öte yandan oluşturulmak istenen Enerji Yüksek Koordinasyon Kurulu'nun, planlı kalkınmada ağırlıklı Bakanlık olması gereken Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın yetkesini (otoritesini) zayıflatması, yetkilerini sınırlandırması olasıdır.

Yasa tasarısı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nda *"Enerji Tasarrufu Araştırma Dairesi"* kurulmasını öngörüyor. Enerji Yüksek Koordinasyon Kurulu'na katılacak öteki Bakanlıklarda da, birer *"Enerji Tasarruf Birimi"* oluşturulacak. Şimdiye dek gelişi güzel dairelerin kurulup kaldırıldığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nda, bu kez belki Yakıtlar Dairesi ya da Enerji Dairesi yeni isimle Tasarruf Dairesi oluverir. Kurulacak daireden beklenen görev, araştırma kuruluşları ve yeni yapılarıyla yardımcı olmaları kuşkulu üniversitelerin işbirliğiyle, uygulamaya yönelik tutumluluk önlemlerinin belirlenmesi olduğuna göre, başlangıçta ne yapılacağının somut biçimde bilinmediği tasarıyla da kanıtlanmakta.

Yasa tasarısı, bir *"teşvik fonu"* oluşturulmasını da öngörmekte. Kesilen para cezaları, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bünyesindeki bu fonda toplanacak. Fona her yıl bütçe yasasıyla, genel bütçe gelirlerinin binde biri oranında ödenek de ayrılacak. Ayrıca, üretilen elektrik enerjisinin kilovat-saat'ı başına beş kuruş, üretimci kuruluşlarca fona yatırılacak. Akaryakıt dışalımı yapan kuruluşlar da, dışarıdan aldıkları petrolün tonu başına bin lirayı fona yatıracaklar. Fonda toplanan para, enerji tasarruf yönetmeliğinin uygulanmasını özendirmek ve uygulayıcılara akçalı olanak sağlamak amacıyla kullanılacak. Fon konusunda, Bakanlık ve Milli Güvenlik Konseyi Komisyonu'nda hazırlanan taslaklar arasında ayrım var. Konsey Komisyonu tasarısında, petrol ürünlerinin litresine ve elektriğin kilovat-saat'ına bir lira zam yapılması, böylece elde olunacak gelirin petrol arama çalışmaları ile elektrik yatırımlarında kullanılması öngörülmüştü.

İZLENMEYEN ÇIKIŞ YOLU

Bilimin ışığı altında zorlayıcı kısıtlamalar biçiminde düşünülemeyecek enerji artırımı ya da tutumluluğu, kullanılabilir veya yararlı enerji üretiminde ve bu tür enerjilerin tüketiminde, çeşitli kaynakların yüksek tesirlilikle değerlendirilmesini ve kaynak savurganlığının önlenmesini kapsar. Türkiye gibi enerji açlığı olan bir ülkede, yok olanın tutumluluğu yapılamayacağına göre, yapılabilecek olan bilimin ve tekniğin gösterdiği biçimde enerjinin ölçülü (rasyonel) kullanılmasıdır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Plan Koordinasyon Dairesi'nce yapılan tutarlı teknik çalışmaya dayalı olarak, 9 Ocak 1979 günü Bakanlar Kurulu'na sunulan *"Enerjinin Akılcı Kullanımı için Öneriler Raporu"*, kalkınma hızında herhangi bir yavaşlatmaya neden olmaksızın enerji isteminin dengeli oluşumuna yardımcı olacak önlemleri kapsıyordu. Kamuoyunda akılcı tüketim bilincinin yaratılmasından, endüstriyel işletmeler kurulurken Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı arasında sıkı işbirliği oluşturulmasına, Enerji Danışma Merkezleri ile işletmelerde Enerji Mühendisliği Grupları kurulmasına, aşırı enerji tüketen ve lüks ünitelere sınır getirilmesine dek uzanan önlemlerin, en çok kararnamelerle uygulanabileceği de ortaya konulmuştu.

Enerjinin akılcı kullanım eylemi, 1979 yılının sonunda Friedman ekonomisi eylemiyle bir kenara itildi. Enerji →

istemi yeterli sunumla karşılanamayınca da, enerji tutumluluğu konusu yeniden gündeme geldi. Bu yıl önce, *"Enerji Tasarruf Koordinasyon Kurulu"* oluşturuldu. Bir büyük kentimizde, enerji tasarrufuna uymayanlara, Türk Ceza Yasası'na göre hapis cezası verilecek bir uygulama başlatılmak istendi. Son olarak gündemdeki yasa tasarısı hazırlandı, ama yıllardır uygulamada adım atılamadı.

ENERJİ TUTUMLULUĞUNUN ÇÖZÜMÜ

Enerji darboğazına Türkiye, planlı kalkınma adı verilen dönemde bile plansız enerji politikasıyla sürüklenmiştir. Türkiye'de enerji sorununun çözümü, genel enerji planlamasının yapılması ve uygulanmasında yatmaktaysa da, el atılmayan konu olarak beklemektedir.

Oysa, Arayış'ın altıncı sayısında belirttiğimiz gibi, planlı enerji üretiminin yanısıra planlı enerji tüketimine girişilmelidir. Enerjinin akılcı kullanımı ya da enerji tutumluluğunun çözümü *'planlı enerji tüketimi"*nde yatmaktadır.

Türkiye'de genel enerji planlamasının yapılması için, Arayış'ın onsekizinci sayısında belirttiğimiz gibi, Türkiye Enerji Enstitüsü'nün kurulması gerekmektedir.

1978/1979 döneminde yasa taslağı hazırlanan Türkiye Enerji Enstitüsü'nün görevleri arasında, *"enerji savurganlığına son verecek önlemleri saptamak"* ve *"çeşitli sektörler için enerji tüketimini planlamak"* da yer alıyordu.

O gün Enstitü için öngörülen görevlerden tutumlulukla ilgili olanların, bugün Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bünyesinde kurulması düşünülen *"Enerji Tasarrufu Araştırma Dairesi"*nce yapılması olanaksız.

Türkiye'de enerji tutumluluk önlemlerinin uygulamaya aktarılması için yasa çıkarmaya da gerek yok. Kaldı ki böyle bir yasa ve oluşturulması tasarlanan *"Enerji Yüksek Koordinasyon Kurulu"*, Türkiye'nin gerçek gereksinimi olan genel enerji planlamasının yapılmasına yarar sağlamak yerine, engel de olabilir. ●

HELVA NASIL YAPILACAK?

Turhan TEMUÇİN

ANKARA'nın gecekondu bölgelerinde görülen tifo salgını nedeni ile geçtiğimiz hafta başkentte hareketli günler yaşandı. Ankara hastanesi ile Numune hastanesi tifolu hastalar için ayrıldı. Yeteri kadar stok serum bulunmadığı için diğer hastanelerden serum alındı. Bazı klinikler kapatılarak *"örneğin Numune hastanesi çocuk kliniği"* intaniye kliniklerine verildi. Böylece salgının daha da artması olasılığına karşı gerekli önlemler alındı.

Ne var ki, dünyada salgın hastalıklarla savaşımda hastalık çıkmadan önce alınan önlemler önemlidir. Hastalık çıktıktan sonra önlem almağa kalkmak ne hastalığı önler, ne de daha da yayılmasını. Hastalık çıkmadan önce alınan önlemlere ise *"Koruyucu Sağlık Hizmetleri"* denir. Yapılan istatistikler de göstermiştir ki, koruyucu sağlık hizmetleri için harcanan her bir lira, tedavi edici sağlık hizmetleri için harcanacak her on lirayı kurtarmaktadır. Bunun böylece bilinmesine karşılık Türkiye'de *"Koruyucu Sağlık Hizmetleri"* hiç bir zaman önemsenmemiştir. Hastalık çıkmadan önce gerekli önlemleri almaktansa, hastalık çıktıktan sonra hastaları iyileştirmeye uğraşmak *"sağlık politikası"* olarak benimsenmiştir. Başka bir deyimle, sağlam insanı hasta yapmamaya uğraşmaktansa, hastayı iyileştirmeye uğraşmak her zaman geçerli olmuştur. Bu elbette ki hem insan sağlığı ve hem de harcamalar açısından çok sakıncalı bir işlevdir.

Geçen hafta TV'de tüm yetkililer tifo hakkında konuştu. Alınması gereken önlemleri açıkladı. Özellikle Refik Saydam Enstitüsü müdürü Sayın Dr. Muzaffer Akyol *"ki bu konularda Türkiye'de en yetkili kişidir"* tifo salgınının nedenlerini tek tek gözler önüne serdi. Gözler önüne serilen bu nedenler yeni değildi. Yıllar yılı biliniyordu. Örneğin, kuyu sularının içilmesi gibi. Ama kuyu suları gene de içiliyordu. Musluklarından su akmayan, kent suyundan yararlanamayan kişiler kuyu suyu içmeyip de ne yapacaktı? Gene musluğundan su akmayan kişiler çiğ yenen sebze ve meyveleri nasıl iyice yıkayıp da yiyecekti bu da bilinemez.

Devletin üzerine düşen, belediyelerin üzerine düşen görevler yerine getirilmedikten sonra vatandaş ne yapsın. Yapılacak herhalde tifo olmaktı!

DEVE Mİ KUŞ MU

Doktorlar, son yıllarda sürekli gündemde. Tam—Gün yasası çıktığında doktorların yasa karşılığı aldığı ödentiler yüzünden edilmedik söz bırakılmadı. Muayenehanesinde yüzbinler kazanan bir profesör TRT 1I'de yapılan açık oturumda, hiç çekinmeden:

— Devlet doktorlara ayda 40-50 bin lira veriyor. Bu çok fazladır, devlete yazıktır, gibilerden sözler etmişti.

Böylece doktorlar içerden hançerlenince büyük bir kamuoyu oluşturulup ödentilerin kesilmesine kadar iş gitti. Tam gün ödentisi, nöbet ödentisi vb. Bu ödentiler kesilmeliydi, çünkü doktorlar da her memur gibi memurdu, hiç bir ayrıcalığı yoktu doktorların!

Böylece memur olarak kabul edilen doktorlardan bir asistan doktor bugün gündelik dörtyüz lira almakta, bir şef doktor ise bin lira!

Doktorların içine itildiği ekonomik bunalım son kerteye gelmişken, memurlara 1981 yılı içinde bazı ödentiler yapıldı. Maaş artışı, vergi indirimi gibi. Ne var ki bir önceki görüşe göre memur kabul edilen doktorlar, bu kez memur kabul edilmiyor ve genelde memurlara yapılan bu parasal artışlardan doktorlar yararlandırılmıyordu. Yani deveydi doktorlar!

Derken *"Erken Emeklilik Yasası"* çıktı. Yirmi yılını dolduran, ya da on yılını doldurup 55 yaşına gelen memurlar erken emekliliğe hak kazanacaklar, karşılığında da % 25 ikramiye fazlası alacaklardı.

Türkiye'de doktorları memurlardan ayrı görmeyip, onların maaşlarını memurlarla birlikte düzenlemeği öngören görüş bu kez de gene doktorları memurların dışında görüyor ve erken emeklilik yasasından *"Doktorlar yararlanamaz"* diyordu. Yani doktorlar kuştu!

Türkiye'de doktorlar böyle *"de-*

→

vekuşu" örneği işlem görürken, Türkiye'nin çevresindeki bazı ülkeler ise Türkiye'den doktor alabilmek için çeşitli çabalar harcıyordu. Örneğin, İran *(Sağlık Bakanlığı kanalı ile)* Türkiye'den doktor istiyor, Suudi Arabistan Tıp Fakültelerinden öğretim görevlilerini alıyor ve gazeteler ilânlar vererek doktor istiyordu. Geçtiğimiz günlerde Kızılay'daki Suudi Arabistan Kültür Ataşeliği başvuruda bulunan Türk doktorları ile dolup dolup taşıyordu.

Sayın Sağlık Bakanının bildirdiğine göre onyedibin hekim açığımız vardır. Böylesine hekim açığı olan bir ülkede eldeki doktoru tutabilmek bile bir sorun haline gelirse, ülkenin sağlık sorunlarının hangi düzeye ulaşacağını kestirmek zor olmasa gerekir.

Aslında sağlık sorunların tümü de biliniyor ve eldeki doktorlarla Türkiyenin sağlık politikasını yürütmek de olası. Ne var ki un, yağ, şeker var da kimse helva yapıp yiyemiyor. Anlaşılan gerçek sorun burada düğümlenmekte.

YÖK ile bu düğüm, kördüğüm haline dönüşmeden sorunların çözümlenmesi gerekiyor. Yoksa salgın hastalıklar da, ilâç sorunu da, daralan hastane kapıları da aydınlığa çıkamaz.

GAZİPAŞA'DAN

ATATÜRK VE ATATÜRKÇÜLÜK ANILARIM ÜZERİNEDİR

Fikret OTYAM

Eğer, yıl kaçtı derseniz, derim ki herhalde bindokuzyüz otuz ikilerde falan, yani sıkı bir Atatürkçü olmaya ilk adımlarımızı attığımız yıllar. Mahallede, kızlı oğlanlı dut ağacına tırmanıp iyice tıkındıktan sonra altına serilip Atatürk sevgisi üzerine —yazması da demesi de ayıp ama gerçek bu— **"yarışına"** *çıkmıştık!*

Birisi dedi ki:

"Atatürk'te pire olmaz!"

Bir başkası hemen atılmıştı:

"Bit de olmaz!"

Bunu çok iyi anımsıyorum, hemen üçlemiştim:

"Atatürk helaya da gitmez!"

Herşey gözümün önünde, sus-pus olunmuştu dutun altında! Acaba sahiden gitmez mi? Atatürk tanımlanmıştı; pire olmazdı, bit de olmazdı ve de helaya gitmezdi! Atatürk'ün helaya gitmesini çocuk aklımızla gözümüzde yaşatamıyorduk, daha doğrusu O'na, O büyük insana böyle bir şeyi yakıştıramıyorduk! Çünkü hela dediğin üç duvarlı kerpiç bir bir yer, kapı varsa var, yoksa eski bir çul asılı o yerde kapı niyetine, evden uzak, şöyle bahçe içinde, bir kocaman çukur ve uzatılmış iki tahta, çoğunluk suyu bulunmayan bir ıbrık! Nerde şimdiki tuvaletler, herbir yanı Çanakkale Seramik Kale Bodur seramik budurlar, Eczacıbaşı'lar, Vitra'lar neyim? Yoktu o zamanlar. Sadece Vali konağı ile Aksaray Vilayeti yazılı yapılarda vardı cıncıklı helalar, onlar da İtalya'dan neyim getirtilmiş derlerdi. O, Vali Konağı ve Aksaray Vilayeti yazıları yapının önyüzünde ve çini idi, yanılmıyorsam, mavi, beyaz ve siyah, nakışlı, yazılar da gayet biçimli. Sonra bu vilayet kazaya, yani ilçeye dönüştürülecekti. Atatürk'e,

yani Gazi Hazretlerine suikast düzenlenmiş suikastçıların evlerinde ve işyerlerinde yapılan aramalarda "taharriler" bir Aksaray Meb'usunun da mektubunu bulmuşlar, durum vaziyetlerini Gazi'ye arzetmişler **"O böyle şey yapmaz"** *buyurmuş, sonra anlaşılmış ki, bu mektup sadece tecimsel bir mektup, bizim Meb'us o suikastçilerden birisine buğday satar imiş, hayal mayal anımsıyorum, aklanmıştı bizimki ama ne var, Aksaray, Vilayetlikten kaza'ya indirilmişti. Vali Konağı Kaymakam konağı oldu, Vilayet de Hükümet, Kaymakamlık! O canım yapı ki yanyana üç tane idi. Adliye, Maliye ile sırada. Vilayet yakın bir tarihte,* **"maili indiham"** *ayağı ile yıktırıldı, kurşun damları akar idi, çinileri dökülmüştü, yıktırıldı ve yerine berbat bir yapı konduruldu, tuvaletleri fayanstan! Neden yıkıldığını iyi bilirim, babamgiller, vali amca, sonraları kaymakam bey amca hep konuşurlar idi,* **"tahsisat"** *gelmiyordu.. Gelen* **"tahsisat"** *tam onarıma yetmiyordu...* **"Hususi Muhasebe"** *parayı tam verse tastamam onarılacak, olmadı; olan* **"maili indiham kararı"** *ile oldu, yerle bir edildi bu Cumhuriyet dönemi yapısı; şimdileri ayakta, Kaymakam Konağı, Vilayet yapısının yanında iki eş yapı, bir de* **"Milli Kütüphane"** *var,* **"maili indiham"** *kararı almazlarsa daha uzun yıllar işler görecek.*

Bizim Meb'us aklandı ya sonunda, biz çocuklar Atatürk'ün bir başka yönüne daha tanık olduk, bir başka yönünü "keşfettik", bu **"keşif"***'te büyüklerimizin etkisi olmalı, "Atatürk haksızlık yapmaz, haksızlık yaptırmaz" ve böylece O'nun yüceliğini dörtlemiştik.*

Babam ki kabri nur ola, süreli Vakit, ara sıra da Son Posta gazeteleri alır idi, Vakit ki kimi onaltı sayfa falan çıkardı ve üç dört gün sonra gelirdi, gelebilirdi Aksaray kazası'na, üçü dördü bir arada. Atatürk'ün dilde özleşme, herhalde Güneş Dil Teorisi sırasında, buna uyarak adı Kurun olmuştu, otuz kupona en has Rus romancılarının romanlarını verir idi ve Gorki'yi çocuk aklımla o yıllarda tanıdım ve okudum, sonra Gorio Baba hiç aklımdan yitmez. Gazetelerde Gazi Hazretleri'nin resmi çıktı mı bayramdı biz →

çocuklar için, resimleri keser, defterlere, en çok da odaların ak badanalı duvarlarına yapıştırırdık tek zamkımız hamur olan yapıştırıcı ile ve tabii dayak yerdik, yok canım Gazi'nin resmi için değil, duvarı hamurladığımız için, demek ki o zamanlarzamk-ıarabi alabilseydik yahut Tut, Uhu neyim olaydı dayak da olmayacaktı. Ağlardık dayağı yiyince!

En çok da 10 Kasım 1938 de evdeki yeşil gözlü, oniki lambalı RCA marka radyo O'nun hayata gözlerini yumduğunu duyurduğu zaman ağlamıştık evcek, başı babam çekmişti, karyolanın üzerine oturmuş, başını radyoya dayamış, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu "Gittiiiİ Gittiii!" diyerek, kendisi ki hayranıydı O'nun peşinden gitip orada burada savaşmış, daha önce de vatan toprakları Yemen'de o toprakların elden gitmemesi için mülazımevvel eczacı olarak fukara, garip Mehmetçiklere ilaç yapmış, yedi sekiz yıl da İngilizlerde esir kalmış! Atamızın ölüm haberini ben daha önceden biliyordum ve ağlamaya, gizli gizli ağlamaya sanırım bir iki saat önce başlamıştım, nedeni şu, Hitler'in topraklarından koparıp attığı bir Alman yahudi ailesi arabalarıyla Aksaray'a gelip bir hayvan ahırının bahçesinde konaklamışlardı, üç çocukları vardı, anam babam sever idi garipleri, kimseye danışmadan alıp beş kişiyi evimize getirmiştim, elmayı soymadan çekirdekleri dahil yenmesini onlarda gördüm ilk kez! Kızlarının büyüğü ki adı Gut Mari, çatpat söyleşir idi dilimizi, Berlin radyosunu dinlemişlerdi, Gut Mari beni kapının arkasına çağırdı, daha önce "Führerlerinin doktorunu gönderdiğini" söylemişti, sonra gözleri dolu dolu, "Sizin Führer öldü" demişti, elini ağzına götürüp kimseye söylememi işaret ederek! Ağlıyordu Gut Mari de, neden ağlıyordu bu Alman yahudisi kız çocuğu, şundan, konuk oldukları ev halkı günlerdir radyo başındaydı, "Ataları ağır hasta idi, o-nun deyimiyle, Führerimiz!

"CESUR BİR KONUŞMA!"

Nereden nasıl bilebilirdim o yıllar, 10 Kasım 1971 de Ankara'da Derya Sinemasında anma töreninde, yakın arkadaşı İsmet Paşa'dan sonra O'nun hakkında konuşacağımı, sonra aynı konuşmayı, öğleden sonra işçi örgütlerinin, ilerici derneklerin düzenlediği toplantıda yineleyeceğimi? İsmet Paşa, konuşmamı bitirip ön sıradaki yerime geçerken, işaret edip "bermutad" yanına çağırmış, o pek sevdiği sağ kulağımı baş ve işaret parmağının arasında bir güzel uğmuş —ki çok canım yanardı— kulağıma eğilip "cesur bir konuşma" demişti! Neden cesur konuşmaydı bu? O'nun döneminde yetişmiş, O'nun devrim ve ilkelerine bağlı kuşak olarak bizlere emanet ettiği Cumhuriyeti **koruyor ve de kolluyorduk** karınca kararınca; savcıların, polisin rağmına ve de mahkemelerin Söylev ve demeçlerini açmış, ortamı ve yapılması gerekenleri ve de yapılmaması gerekenleri sıralamış kendi sözlerinden ve günün koşullarına uygun olarak, ortamı ve durumu O'nun sözleri ve ağzıyla iyice eleştirmiş, değil okunması, bir paragraf aldı diye savcıların adam kovaladığı o dönemde ünlü Bursa Nutku'nu tastamam okumuştum cemaat önünde! Tabii, Atatürk o Bursa nutkunu verirken ben yanında değildim, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Dairesi bu nutkun da basımı uygun bulmuş, Milli Eğitim Basımevinde beşbin adet olarak basılmış bir kitaptan okumuştum, neden ve niçin suç olsundu? Atatürk'e de ait olsa, o durum içinde hiç de hoşa gitmeyecek sözleri vardı konuşmamda, ama bunları ben değil Atatürk diyordu, ben demiyordum ki, suçlansaydım, aslında Atatürk suçlanmış olacaktı, buna güvenerek de yaradana ve Atatürk'e sığınmıştım, Paşa'nın cesaretli bulduğu, cesur bulduğu da sanırım buydu, çünkü Paşa, neyin ne zaman söylenip söylenmeyeceğini elbette bizlerden daha iyi bilirdi, bilecekti.

12 Mart, akıllara Atatürk'ü getirmişUmutla dolmuştu yüreciklerimiz, Atatürkçüler meğer ne denli çokmuş, bakmayın devrimlerinin ve canım ilkelerinin gıdım gıdım değil, paldır küldür elden giderken ses çıkarmadıklarına, çokmuşuz, parmakla sayılmayacak, tırpanla biçilmeyecek kadar çok! Bunu vurgulamak için O'nun ağzından şöyle demişim, geçenlerde bandları birkez daha dinlerken kalmış aklımda:

"Efendiler, bu ahval ve şerait altında, yakında Atatürk İşkembecisi, Atatürk Kebapçısı, Atatürk Berberinin de açıldığını görürsem asla şaşmayacağım, ama bedbaht olacağım", tabii o zamanlar haklıydım böyle demekte...

Çok kişi gibi ben de O'nun hakkında ne bulduysam okudum, Büyük Nutku'nu, söylev ve demeçlerini, yaşamını, savaşlarını, başarılarını, yüceliklerini, yanında olma, O'nu yakından gözleme, tanıma fırsatını bulmuş, hatun kişiydi, er kişiydi anılarını birinci ağız olarak dinledim ve gün gün daha sevdim, ama sermayem olmadığı için adına ne işkembeci dükkanı, ne kebapçı, ne de berber dükkanı açmışımdır, açamadım da sadece devrim ve ilkelerinin naçiz bekçiliğini yaptım kalemimle, dilimle.

Şimdi kendimi sanatçı saysam, O'nun sanatçılar **için söylediği sözlerden payımı** almak, az mutluluk mudur? Efendiler diyor, sayıyor, şunlar olursunuz, bunlar olabilirsiniz ama sanatkar olamazsınız... Yüceltiyor sanatçıyı, haa sahi, meb'us bile olabilirsiniz diyordu, ama sanatkar olamazsınız...

Şiirlerini kendi sesinden dinlemek istemişte, çağırtmış Nazım Usta'yı, O'da **"Ben Deniz Kızı Eftalya değilim"** falan demiş, yalanı doğrusu yazanların anlatanların boynuna, gitmemiş, Atatürk de "Akıllı çocuk, biz de plaklarını dinleriz" demiş o yanıtı alınca! Düşünün o tarihleri, o tarihlerde yabancı yazarlar, O'na "Diktatör" de diyorlar! Çok haklı olarak kızdığı, bir haksızlık, bir bozukluk gördüğü zaman insanı iki lafınla yerin dibine çakan Mustafa Kemal Atatürk, Nazım'ın yanıtına öfkelenmiyor, hak veriyor ve yine de biz de **plağından dinleriz diyor! Az erdem midir bu, az yücelik midir nasıl, ne denli büyük bir hoşgörüdür bu, tam insan yüreğine yaraşan bir tavır, az kula nasip olabilen... Hoşgörüsü kendi kadar büyük yüce... Zaten işlevi, uğraşısı ne olursa olsun bir kişinin hoşgörüsü olmadı mı ko gitsin...**

DOLAPLARDAN ÇIKAN LİSTE..

DOLABINI açan Danışma Meclisi üyesi bir sürprizle karşılaşıyordu. Kendi deyimiyle hiç beklemedikleri bir şeydi bu. El kadar bir kağıt ikiye katlı şekilde dolaplarına atılmıştı.

'Merakla açtım" diyor bir üye ve gördüm ki Anayasa Komisyonu için 15 üye adı yazılı. Katlayıp cebime koydum, ama yadırgamadım dersem yalan olur.

Üyelerden birinin katlayıp cebine koyduğu listenin eşi Genel Kurul Salonu'nda en genç üye Ender Ciner'in elindeydi. Ciner, havaya kaldırdığı listeyi bir yandan sallıyor öte yandan "Dolaplarımızda 15 kişilik bir liste ile karşılaştık. Bir yanlışlığa mahal vermemek için açıklamada bulunur musunuz?" diye Başkan vekili Fenni İslimyeli'ye soruyordu. Oturumu yöneten İslimyeli "Başkanlığımız bunu usule uygun bulmamaktadır" diye görüşünü açıklarken bazı sabırsız üyeler yerlerinden kalkarak dolaplarına bakmaya gidiyor, daha sabırlı olanlar ise oy tasnifi için verilen arayı bekliyorlardı.

İçtüzük tartışmaları sırasında konuşulmaya başlanan Anayasa, bu "gizli liste" ile daha ilginç bir hale gelmişti. Anayasa Komisyonu için yapılacak seçimlere bu hava içerisinde başlandı. Üyeler de heyecanlanmış ve ilgileri artmış olacak ki, Genel Kurul'un daha önce aldığı karara rağmen adaylık koymakta ısrar edenler oldu. Böylece, belirlenen sürede adaylığını koyan 54 üye'ye ek olarak 2 yeni üye daha oylama sonucu Anayasa Komisyonu aday üyesi oldular. Bu son üyelerden Abdullah Pulat Gözübüyük "Hizmet arzederek" koyduğu adaylıktan birinci turda 19 oy alınca çekildi. Abdülkadir Erener ise ilk turda 7 oy almasına karşın adaylığını sürdürdü.

Danışma Meclisi Başkanlığı'nca bastırılan 54 adaylı liste daha seçimlere geçilmeden bozuldu. Danışma Meclisi Başkanlığı'na adaylığını koymaktan son anda vazgeçen Eski Kara Kuvvetleri Komutanı Emekli Orgeneral Eşref Akıncı, soyadı sırasına göre düzenlenen listede birinci aday durumundayken çekildiğini açıkladı. Eşref Akıncı'nın yanısıra, İmren Aykut, Nedim A. Eray, Feridun S. Güray, Vahap Güvenç, Ragıp Tartan ve Şerafettin Yarkın'da adaylıktan çekildiler. Akif Erginay ile Mustafa Aysan ise çekildikten sonra yeniden önerildiler ve aday olarak kaldılar. Gönülsüz adaylığını "Genel Kurul'un takdirine sunan" Aysan, ilk turda 20, Erginay ise 29 oy aldıktan sonra ikinci tura geçmeden tekrar çekildiler.

Çekilmeyen gönüllü adaylarla yapılan ilk tur seçimlerinde en yüksek oyu Orhan Aldıkaçtı aldı. Prof. Aldıkaçtı'nın 117 oyunu Tevfik Fikret Alpaslan'ın 106, Şener Akyol'un 104, Kemal Dal'ın 93, Rafet İbrahimoğlu'nun 87 ve Recep Meriç'in 82 oyu izledi. Bunun üzerine ikinci tur oylamasına geçildi. Bu turda seçilen 9 aday ise şunlar.

Feyyaz Gölcüklü (92), Feridun Ergin (91), Feyzi Feyzioğlu (78), Feridun Şakir Öğünç (78), Turgut Tan (76), İhsan Göksel (65), Muammer Yazar (65), Mümin Kavalalı (64) ve Hikmet Altuğ (64) oy alarak ikinci turda seçimi kazanan diğer Danışma Meclisi üyeleri oldular. 15 kişilik Anayasa Komisyonu ise toplanarak, Komisyon Başkanlığı'na Prof.Dr. Orhan Aldıkaçtı'yı, Başkan Yardımcılığına ise Prof. Dr. Feyyaz Gölcüklü'yü seçti.

Oylama sonuçlarında ortaya çıkan bir ilginç durum da, "gizli liste" diye adlandırılan listede yer alan 15 adayın, diğerlerine oranla yüksek oy almış olması. Konuyla ilgilenenler "bu işin kulisi iyi yapılmış" diyorlar.

Seçim konuçları üzerine bir danışma meclisi üyesi "elbette politize olacak. Siyasi partilerin olmaması meclisin politize olmasını engellemez. Bugün açıkça en başta anayasa olmak üzere farklı düşünceler görüşler var. Örneğin 1961 Anayasası'nı savunanlar var karşı olanlar var" dedi.

15 üyeden oluşan Anayasa Komisyonu'nu seçen Danışma Meclisi başta Bütçe-Plan komisyonu olmak üzere diğer komisyonlarını da seçerek çalışmalarını sürdürecek.

BASIN

MEVSİMSİZ TRANSFER

"Kalabalık, Gözesiz Tercüman, Mümtaz Soysal'sız Milliyet."

KOZANOĞLU—Çavuşoğlu firması tarfından kurdurulan bir milyar lira sermayeli adı henüz belli olmayan gazetenin Genel Yayın Müdürü Güneri Civaoğlu'nun sözleriydi bunlar.

Civaoğlu ile birlikte bu gazetenin çıkması için uğraşanların başında kızıla çalan kumral, kısa boylu, toplu kırmızı suratlı bir gazeteci daha vardı. Bu kişi, yıllar önce AKİS dergisi ile üne kavuşmuş, bu ününü 12 Mart sırasında Başbakanlık Basın müşavirliği yaparak ve Yedi Gün adlı haftalık siyasi dergiyi çıkararak sürdürmüştü. Bu kişi daha sonra Tercüman gazetesine geçmiş ve oradan da Civaoğlu ile birlikte ayrılmıştı.

Kurtul Altuğ adlı bu gazeteci ve Civaoğlu Milliyet Gazetesi'nin Nurosmaniye'deki eski binasını aylığı 700 bin liraya tuttuktan sonra Türk basınına el attılar. İlk transferleri TRT'nin eski Genel Müdürlerinden İsmail Cem İpekçi'ydi. Ardından Hürriyet Gazetesi'nin Ankara Temsilciliğini yapan Nevzat ÜNLÜ alınıyordu gazeteye. Henüz adı konulmayan bu gazeteye Orhan Baykara ile İlhan Engin de büyük paralarla transfer oluyorlardı.

Basın piyasasında transfer mevsimi çok erken başladı bu yıl. Bu transfer hareketi sürerken, Tercüman Gazetesi'nin sahiplerinin yeni bir gazete daha çıkaracakları da ileri sürülmeye başlandı.

SİRMEN VE ÖZBAYRAK'A YURTDIŞINA ÇIKMA İZNİ VERİLMEDİ

UMHURİYET Gazetesi yazarlarından Ali Sirmen ile Hürriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürlerinden Çetin Özbayrak'a yurt dışına çıkış izni verilmedi.

Ç.G.D. ÖDÜL VERİYOR

NKARA, İstanbul, İzmir Basını, Anadolu Basını ve TRT için yapılacak değerlendirmelerle yılın gazetecileri seçilecek.

Çağdaş Gazeteciler Derneği'nce yapılacak olan "Yılın Gazetecileri Yarışması"na son başvuru tarihi 15 Aralık 1981 olarak belirlenmiş.

ÖĞRETİM ÜYELERİNİN GÖZÜ İLE ÜNİVERSİTE

Hazırlayan: BAKİ ÖZİLHAN

Yükseköğretim Kanunu başta üniversite öğretim üye ve yardımcıları olmak üzere her kesimde tartışılıyor. Görülen o ki, daha da çok tartışılacak.

ARAYIŞ, dün olduğu gibi bugünde böylesi temel sorunlar konusunda yazı kurulu üyelerinin değerlendirme ve yorumlarının yanısıra ilgililerden de görüş almakta, gerçeğe özgür tartışmalar sonucu varmaya özen göstermektedir.

Tartışılan YÖK içinde konuşma sırasına göre; Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinden Sn. Korel Goymen, Ank. Üniversitesi SBF öğretim üyelerinden Sn. Tuncer Bulutay, Ank. Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden Sn. Nurkut İnan, Ank. Üniversitesi SBF öğretim üyelerinden Sn. Korkut Boratav ve Hacettepe Üniversitesi öğretim uyelerinden Sn. Emre Kongar'ın katıldığı bir yuvarlak masa düzenledik. Açıklanan görüşleri ve yapılan değerlendirmeleri yazı kurulumuzda bulunan öğretim üyeleri de izledi

Dergimizin sayfa sayısına oranla oldukça uzun sayılan yuvarlak masa konuşmasının metinlerini zorunlu olarak iki ayrı bölüm olarak yayınlayacağız.

ARAYIŞ—Sn. Goymen, Yasa hakkında genel bir çerçeve çizer misiniz?

KOREL GÖYMEN

2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasasıyla ilgili değerlendirmemi dört başlık halinde toparlamak istiyorum. Bunlardan biri Yüksek Öğretim Kurumlarının temel işlevleri ile ilgili olacak. Diğer bir başlık özerklik ve yönetim konularını, üçüncü başlık öğretim elemanlarının durumunu değerlendirecek; dördüncü başlıkta da bu üç ana başlığın dışında kalan hususları ele almaya çalışacağım. Daha ziyade olgulara genel bir deyinmede bulunduktan sonra bu olguların açık oturuma katılan diğer üyeler tarafından daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını sağlamak için sadece bir çerçeve oluşturmaya çalışacağım. Yüksek Öğretim Kurumlarının işlevlerine baktığımız zaman bunları iki ana başlık altında toparlamak kanımca olanaklı; bilgi üretilmesi *ve* teknoloji birikimi sağlanması, *kısaca buna* üretim işlevi *diyebiliriz. İkincisi ise* bilimsel ve teknolojik bilgi aktarılması *ki buna da kısaca* eğitim işlevi *diyebiliriz. Etkinliği arttırmak için çeşitli kurumların önünde genellikle iki temel seçenek vardır. Ya daha fazla kaynak tahsisini sağlamak, ya da mevduat kaynakların daha iyi kullanılmasını sağlamaktır. Konumuz Yüksek öğretim kurumları olduğuna göre, yukarıdaki değindiğim iki temel işlevle ilgili olarak kullanılabilecek en önemli kaynak kanımca* insan gücüdür. *İnsan gücününde verimliliğini arttırabilmek için en azından iki hususa özen göstermek gerekir. Bunlardan biri* uzmanlaşma—farklılaşma *ki bilgi üretiminin yoğunlaşması için mutlaka zorunludur. İkincisi de* özgür bir bilim ve eğitim ortamının *bulunmasıdır. Burada yasanın temel özelliklerinden birine değinmek istiyorum bu işlevlerle ilgili olarak Bu da üretim ve eğitim işlevlerini birbirinden farklı ağırlıklarda ele alan değişik kurumların aynı yasanın çerçevesi altında toplanmış bulunmaları hususu, ve kanımca, sakıncasıdır. Bu iki tür işlevi farklı ağırlıklarda ele alan kurumların bir yasa çerçevesinde düşünülmesi iki tür kuruma da fazla yarar getirmeyecektir. Halbuki bunun yerine esnek bir çerçeve yasa içerisinde bu farklılaşma özelliklerin korunması sağlanabilseydi sanıyorum bazı kurumlar bilgi üretimi için; araştırma işlevleri için gereken yoğunlaşmayı; gereken disiplinler arasındaki işbirliğini; ve çok önemli bir husus olan destek sistemlerini; sağlayabilecekler ve böylece kurumlar kendi özelliklerine göre esnek yapıları*

bir husus olan destek sistemlerini; sağlayabilecekler ve böylece kurumlar kendi özelliklerine göre esnek yapıları

içinde gelişme olanağını bulabileceklerdi.

Özerklik ve Yönetim konusuna gelince yasadaki üst organ niteliğinde olan Yüksek Öğretim Kurulu kompozisyon itibariyle siyasi etkiye açıktır. Yüksek öğretim kurumlarının siyasi iktidarlarla ilişkileri gerek ülkemizde, gerek diğer ülkelerde, zaman zaman, bir karşılıklı çekingenlik, kuşku, ve baskı ilişkileri niteliğini kazanmıştır. Fakat özellikle bu yasanın ilk anda göze çarpan temel özelliklerinden bir tanesi özellikle YÖK'ün kompozisyonu itibariyle bu tür etkilere açık bulunmasıdır. Hal böyle olunca yasada zaten açıkça kaldırıldığı söylenen yönetsel özerkliğin yanısıra, bilimsel özerklikten de kanımca söz etmek olanaklı olmayacaktır. Bu konuyla ilgili olarak Batılı bazı kurumlardan örnekler vermek oradan bazı şekilsel ve biçimsel özellikler seçerek bunların Türkiye'de yinelenmesinin yararlı olacağından söz etmek de kanımca anlamlı değildir. çÇünkü, Batılı kurumlarda da siyasi iktidarların bu kurumlara müdahalesi hemen hemen görülmeyen veya çok ender görülebilen olaylardır; ve toplumsal tepkileri de neredeyse siyasal iktidarların veya →

o iktidarlardaki bazı unsurların değiştirilmesine kadar uzanan sonuçlar taşır. Bu nedenle biçimsel bazı örnekler alarak ve içinde bulunduğu ortamın temel ve belirleyici özellikleriyle birlikte ele almadan konuyu değerlendirmek kanımca hatalı olmaktadır.

Yasanın yine bu başlık altında toplanabilecek temel özelliklerinden bir tanesi de bilimsel yeterliliğin her kademede için eninde sonunda (Yök) tarafından, biraz evvel siyasi etkiye açık olabileceğini söylediğim bu organ tarafından saptanmasıdır. Yasanın temel yönetimsel özelliği katı bir hiyerarşi kurmuş olmasıdır. Bu katı hiyerarşiye de iyi tanımlamaya çalışılmış bir emir ve komuta zinciri içinde bakılmış olması özelliğidir. Sıf diğer sonuçlarından arındırarak konuya baksak bile Yüksek Öğretim Kurumlarının temel esprileri ve özellikleriyle bu yönetimsel özelliğin bağdaşmayacağını söylemem olanaklıdır.

Çok önemli bir diğer özellik de şudur. Dünyada çağdaş yönetim bilimi genellikle sorumlulukları ve yetkileriyle birbirlerini tamamlaması ve sırasında birbirlerini denetlemesi düşünülmüş olan birtakım kurullara öncelik verirken bu yasada yetki ve onunla birlikte sorumluluk genellikle kişilere emanet edilmiştir. Bunun bazı olumlu yönleri olabileceği gibi çeşitli sakıncaları da hemen akla gelebilir. Ve kesinlikle bu eğiliminin taşıyabileceği potansiyel riskler açısından çağdaş yönetim biliminin temel ilkeleriylede bağdaştığını söylemek olanaklı değildir. Yine örnek alınmaya çalışılan Batılı kurumların temel özelliklerinden ve temel eğilimlerinden bir tanesi her düzeyde her pozisyonda kişinin işlevlerine göre kurumun karar alma mekanizmasına ve süreçlerine katılması olgusudur. Yasada bu olgudan söz bile edilmemektedir, tam tersine biraz evvel söylediğim gibi katı bir hiyerarşik düzen içinde bu olgu tamamen gözardı edilmektedir. Üçüncü ana başlığa kısaca geçersek öğretim elemanlarının durumuna da yine diğer arkadaşlarımın daha ayrıntılı değinebilmeleri için yalnız başlıklar itibariyle değinmek istiyorum. Bu başlık altında ilk anda göze çarpan özellik öğretim elemanlarının güvence ve sürekliliğinin genellikle ortadan kalkmış olduğu olgusudur. Yasa Öğretim üyelerine bütün diğer işlevleriyle birlikte ve başta değindiğim üretim ve eğitim işlevleri ile birlikte bakılmamakta eğitim işlevinin yalnızca bazı bölümleri ile ilgili sorumluluğu varmış kişiler gibi düşünülmekte; yalnızca donmuş bazı bilgilerin aktarıcıları, öğreticileri olarak bakılmaktadır.

Bu kurumlarda zaman içinde kurumların gelişmesini sağlayacak olan ve belirli dinamizm getirecek olan asistanlık kurumu tümüyle kaldırılmış gözükmektedir. Bu önemli sakıncalar yaratabilecek olan bir husustur, ve zaman içinde bu kurumların beslenmesini sağlayacak, gelişmelerini sağlayacak önemli atardamarlardan birtanesi böylece koparılmış olmaktadır. Yasa yenilikci bir yaklaşım olarak planlanmadan, kadroların planlamasından söz etmektedir. Bu kadar genel bir belirsizlik ortamı içinde kimin ne olacağı, nereye gideceği belli olmaksızın bir planlamadan, insan gücü planlamasından, kadro planlamasından

KOREL GÖYMEN: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölüm başkanı.

sözetmek kanımca olanaksızdır. Yukarıda değindiğim bazı çağdaş yönetim eğilimleri düşünüldüğü zaman kürsü sisteminden Bölüm sistemine geçilmiş olmasının bazı olası yararları bulunabilir. Fakat Bölüm sistemi bir bütündür. Bölüm sistemi mutlaka katılım olayı ile birlikte; karşılıklı katkı olayı ile birlikte; destekleyici mekanizmalar ile birlikte düşünülmektedir. Yasa bu özellikleri tamamen gözardı ettiği için bölüm sistemine geçiş gibi potansiyel olarak olumlu olabilecek olan bir öngörü bile beklenen yararları sağlayamayabilir. Bu özellikleriyle değişik öğretim elemanlarının bulundukları kurumlarda kariyer yapmaları mümkün gözükmemektedir. Her kademede her aşamada pamuk ipliği ile kuruma bağlı olacak olan kişilerin kurumu benimseyebilmeleri, tanıyabilmeleri, ve üretken, verimli çalışmalar yapabilmeleri olasılığı zayıf gibi gözükmektedir.

CEZALANDIRMA MI ?

Rotasyon konusuna gelince, Rotasyon konusunu en azından özü ve biçimi itibariyle yaklaşılabilir. Özü derken şunları kastediyorum. Rotasyon konusu mutlaka destek sistemleriyle birlikte düşünülmelidir. Değişik branşlara meslek guruplarına göre kütüphanesi, bilgisayar sistemi, laboratuvarları ve hattâ ilk anda düşünülmeyen fakat son derece önemli olan genel kültürel ortamı ve diğer kurumlarıyla birlikte düşünülmediği takdirde köksüz bir ağaç gibi olacaktır. Dolayısıyla Rotasyon konusu özü itibariyle düşünülebilir fakat mutlaka bu destek sistemleriyle birlikte konunun özelliklerine, branşın özelliklerine göre düşünülmelidir. Bu da özendirici olmalıdır. Bunun zor sağlanmasından dem vurulduğu takdirde Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Gaziantep Kampüsünü örnek göstermek mümkündür. Gaziantep Kampusunda geniş bir kadro, destek sistemlerinin sağlanması, ve kuruma bazı özendirici özellikler kazandırılmasıyla zorlayıcı olmayan biçimde yıllardan beri beslenebilmiştir ve yıldan yıla gelişmektedir. Ayrıca, Rotasyon amacının ne olduğunu ancak uygulamalar gösterecektir. Fakat potansiyel olarak Rotasyon konusu Yök'ün elinde bir cezalandırma aracı olarak da düşünülebilir, ve bu yönden de sakıncalar taşıyabilir.

Yabancı dil konusuna önem verilmesi, yararlı olabilecek bir özellik gibi gözükmektedir. Fakat bu da ancak ne şekilde kurumsallaşacağı ne şekilde destekleneceği ortaya çıktıktan sonra değerlendirilmesi gereken bir olgudur.

PARASI OLAN MI OKUYACAK ?

Bir de paralı öğretime değinmek istiyorum. Bu konuda da söylenecek hususlar şunlardır. Öğrencilerin genellikle mensubu bulunduğu kurumları benimsemelerini ve eğitim işlevlerine ciddi yaklaşmalarını sağlayıcı önlemler genelde yarar sağlayabilir. Fakat burada göze çarpan husus daha ziyade şu olmaktadır. İleride maliyetine göre meslek seçme gibi sakıncalı bir durum ortaya çıkacaktır. Öğrenciler ve öğrencilerin velileri konuya salt tercihleri açısından bakmamak bu işin maliyeti açısından bakmak ve daha ucuz sayılabilecek olan meslek dallarını zorunlu olarak seçmek durumunda bırakılabilir. İkinci olarak da varlıklı varlıksız diye nitelendirilebilecek olan öğrencilerin eğitimlerini bitirdikten sonraki zorunlu hizmet konularıdır. Varlıksız öğrenciler, açısından bu konuda adaletsizliğin ortaya çıkabileceği düşünülebilir. →

ARAYIŞ— Sn. Bulutay, Sn. Göymen ayrıntılı bir çerçeve çizdi. Siz de özerklik ve bilimsel çalışma yönünden yasayı değerlendirir misiniz?

TUNCER BULUTAY—

Benim kanımca bir bilimsel ortamda üç temel koşulun olması gerekir: İlk olarak özgürlük ve bağımsızlık gereklidir. İkinci özellik gençlik, üçüncüsü ise bir tartışma, araştırma ortamının varlığıdır. Yani bir bilimsel çalışmanın doyurucu düzeyde yapılabilmesi için özgürlüğün, bağımsızlığın varlığı, genç bilim adamlarının ve oluşmuş bir tartışma, araştırma ortamının katkıları sağlanmalıdır. Bilimi ancak bunlar sayesinde yapma olanağı vardır. Özgürlük, bağımsızlık olmadan insanların kendi görüşlerini oluşturmaları, geliştirmeleri, eleştiriden yararlanarak bunları daha yüksek boyutlara çıkarmaları olanaklı değildir. Bu bakımdan özerklik, özgürlük ve bağımsızlık son derece önemlidir. İkinci olarak gençliği ele almak istiyorum. Yaşın azlığı ile gençlik özdeş değilse de gençlikte yaşın çok önemli olduğu açıktır. Kanımca genç bilim adamlarının katkısı olmadan doyurucu biçimde bilim yapılabilmesine olanak yoktur. Maalesef şöyle bir durum var; Genellikle bilim adamları üne kavuştukları zaman yaşlı oluyorlar. Buna dayanılarak sanılıyor ki, yaşlılıkla bilim *koşut* gidiyor. Oysa bu ünlü bilim adamlarının katkıları genellikle gençliklerinde ileriye sürülüyor, ünleri ise sonra ortaya çıkıyor.

3'ncü nokta bilimsel çalışmanın yapılabilmesinin, uygun ortamın varlığına bağlı olmasıdır. Bu ortam olmadığı takdirde, bilimin yapılması bana çok zor görünüyor. Bu ortam geleneklerle oluşuyor. Belirli bir çevrenin uzun süre bir arada bulunmasıyla oluşuyor. Sorunlar burada tartışılıyor. Burada oluşturuluyor.

Ortam uygun olmadığı takdirde insanın kişisel yeteneği ne kadar fazla olursa olsun bilim yapılamıyor. Yani bilim bir ortak çalışma ürünüdür. Büyük bir olasılıkla bilimin sanattan en temel farkı da buradadır. Kişisel yetenek bilimde, sanatda olduğu kadar etkili değildir.

Bu üç temel noktayı belirttikten sonra başka bir noktaya geçiyorum.

Üniversitelerin temel görevlerinden bir tanesinin de bilimsel çalışma yapma, bilime katkıda bulunma olduğu herkesçe bilinmektedir.

Benim bildiğim kadarıyla Türkiye'de bugün için üniversiteler dışında bilime katkı yapacak, bağımsız çok fazla kuruluş yoktur. Onun için Üniversitenin Türkiye'de bilim oluşturması açısından çok büyük bir görevi vardır. Yani bilim yapma, arkadaşım Göymen'in üretim dediği konuda bence üniversitelere çok büyük görevler düşüyor.

İşte bu çerçevede ele alındığında, biraz önce açıklamaya çalıştığım noktalar açısından değerlendirildiğinde yeni Yüksek Öğretim Kanunu'nu ben çok sakıncalı hükümler içeren bir yasa olarak görüyorum.

Evvelâ bu yasa özerkliği ortadan kaldırmaktadır. Fakültelerde kurullar, geniş ölçüde dekanlarca oluşturulmaktadır. Seçimle gelen üyelerde vardır ama 6'yı geçecek bölümün olduğu fakültelerde ağırlıkları fazla olmayacaktır.

Birçok yetkiliyle donatılmış rektörlerin seçimlerinde ise öğretim üye ve yardımcılarının hiçbir katkısı yoktur.

TUNCER BULUTAY: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi (Prof.)

Görülüyorki, özellikle genç bilim adamlarının, üniversite organlarına katılımları, kararların oluşmasına katkıları çok azalmakta, adeta ortadan kalkmaktadır. Böylece, genç bilim adamları, asistan ve doçentler üniversitelere bağlılıklarını yitirmektedirler. Ayrıca, bu genç bilim adamları sürekli görev güvencesinden de yoksun bırakılmaktadır. Bu durum ise üniversitede doyurucu bir bilimsel çalışma ve tartışma ortamının yaratılması açısından çok sakıncalıdır.

Yasa'nın diğer bir sakıncalı yanı ise, üniversitelerin araştırma ve bilimsel çalışma yapma işlevlerinin kısılması, adeta ikinci plana alınmasıdır. Bir örnek vermek istiyorum, öğretim üyeleri 10 saat ders vermekle yükümlü kılınıyorlar.

10 saat fazla mıdır, az mıdır? Lise veya ortaokul düzeyinde dersi anlarsanız 10 saat fazla değildir. Bu anlamda 10 saat ders vermek zor bir olayda değildir. Kolaydır bir bakıma. Ama üniversite düzeyinde ders vermeyi anlıyorsanız 10 saat ders vermek çok zordur. Hergün yenilikleri izlemek, yenilik yaratmak durumunda olan bir üniversite eğitimi 10 saat ders vermeye olanak verecek bir eğitim değildir. Aksi taktirde ders verilir ama ona bu anlamda ders denilir mi? Üniversite anlamında bir ders olur mu? Bunda benim büyük kuşkularım var.

ARAYIŞ— Sn. İnan, Hükümet tasarısı ile yasalaşan metin arasında fark var mı? Kısaca örnekler misiniz?

NURKUT İNAN— Ben sayın Bulutay'ın bıraktığı yerden devam etmek istiyorum. Sayın Bulutay'ın belirlediği konuların kanundaki durumunu açıklamak istiyorum. Sayın Bulutay'ın bir cümlesiyle başlamak isterim. Özerklik eşittir özgürlük şeklinde bir yorum yaptılar ki kendilerine yüzde yüz katılmaktayım. Yani özellikle bilimsel özerkliği araştırma özgürlüğünden ayrı ele alınması olanaksız. Özerkliğin belirli bölümler halinde de incelendiğini gördük. Bilimsel—İdari ve Mali Özerklik gibi. Bunlarında birbirinden ayrılmasının çok güç hattâ olanaksız olduğu görüşündeyim. İdari özerklik olmayan yerde bilimsel özerklik bulunamaz, görüşüne de yüzde yüz katılıyorum. Yalnız konuya salt bilimsel özerklik açısından bakmamak mümkün. Benim yapmak istediğim bunu vurgulamak. Çeşitli araçlarla kamuoyuna yansıtılan bir görüş ve dış ülkelerden de örnek verilerek idari özerkliğin bulunmadığı yerlerde bilimsel özerkliğin bulunabileceği savunuluyor. Bu görüşün yerinde bir görüş olduğunu sanmıyorum ama bunun tartışmasına girmek istemiyorum. Bir tek soruya cevap arıyacağım. O da şu idari özerkliği bir an için tamamen bir yana bırakalım. Sanki bilimsel özerklik idari özerklikten ayrılabilirmiş gibi davranalım ve sorunu irdeleyelim. Acaba kanun diğer özerkliklerden, idari ve mali özerklikten bağımsız olarak bilimsel özerkliği de üniversitelere tanımış mıdır? Bunun üzerinde durmak istiyorum. Kanunun 3'ncü maddesinin D bendinde Üniversite'nin tanımı veriliyor. ve bu bend de üniversitenin bilimsel özerkliğe sahip olduğu açıkca belirtiliyor. Tanımda belirtilen bu niteliğe acaba kanunun diğer maddeleriyle bir işlerlik kazandırılmış mıdır? Mesele buradadır. Dediğim gibi bilimsel özerklik temelde araştırma özgür-

lüğüdür.

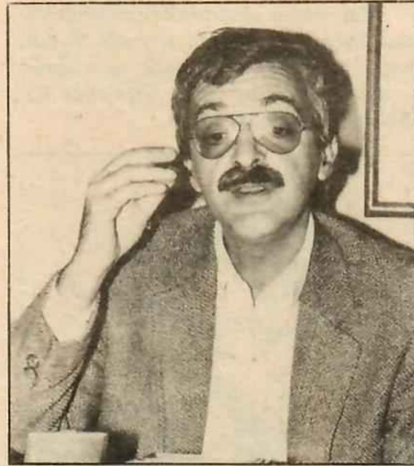
Araştırma özgürlüğü ve bilimsel özerkliğin plan program ve bilimsel denetim çerçevesinde ele alınması gerekir. Onun için başlangıç noktası olarak kanunun bilimsel denetimi nasıl ele aldığını incelemek istiyorum.

Kanunun 42'nci maddesi bilimsel denetim başlığını taşıyor ve kurumlar içi denetimi düzenliyor. Bu maddeye göre öğretim üyelerinin her yıl yaptıkları bilimsel araştırma, uygulama, eğitim öğretim faaliyetleri bir rapor halinde fakülte dekanlarına verilmekte. Fakülte dekanları bunları kendi önerilerini de katarak rektöre sunuyorlar. Kanuna göre rektör bu raporları değerlendiriyor. Ve gerekli tedbirleri alıyor. Görüldüğü üzere 42'nci madde bilimsel denetimi tamamen kişilere bırakmış. Bu değişiklik, değişiklik diyorum çünkü hükümet tasarısında bu madde çok daha değişik. Hükümet tasarısındaki madde bilimsel denetim başlığını taşıyor ve eski 1750 sayılı kanunun bilimsel denetim başlığını taşıyor maddesinden çok fırklı değil. Bu sisteme göre bilimsel denetim yürürlükteki kanunda da akademik kurul olduğu belirtilen fakülte kurulu tarafından yapılıyor ve ancak fakülte kurulunun yeterli ya da yetersiz kararı üzerine rektöre bir takım yetkiler tanıyor. 1750 sayılı kanunda mevcut, hükümet tasarısında da yer almış olan bu sistem ihtisas komisyonu tarafından değiştirilmiş ve bilimsel denetim tamamen kişilere bırakılmış. Bu kişilerin niteliği üzerinde de durmakta yarar var. Nihai olarak bilimsel denetimi yapacak olan organ rektörün kendisidir. Kanunun sistemine göre rektörün akademik bir kişiliği olması dahi gerekmiyor. Üniversite dışından herhangi bir kişi olabilir.

— Emre Kongar: Devlet Memuru bile olmayabilir.

— Evet, devlet memuru bile olmayabilir. Bu nedenle böyle bir rektör atanması yapılır mı yapılmaz mı onu bilemeyiz. Ama mümkündür. Biraz abartılmış bir örnek alacak olursak akademik hayatla hiç ilişkisi olmayan bir kişinin bir üniversiteye rektör olarak atanması ve bu kişinin bu üniversitede çalışan tüm öğretim üyelerinin yıllık bilimsel faaliyetlerini denetleyerek gerekli tedbirleri alması yetkisi kanunda mevcuttur.

Bir adım daha atalım, kısmi statüde olan öğretim üyelerinin durumunu kısaca görelim. Üniversitede tam gün çalışmak yararlı mıdır? Kısmi statüde bulunan öğretim üyelerinin üniversiteye katkısı ne olabilir, bunların tartışmasına girmek istemiyorum. Ama, kısmi statüde öğretim üyesi çalıştırmak mümkün kılınıyor ve bu öğretim üyelerinin de eğitim öğretimin yanısıra bilimsel araştırma yapma görevi var. Kısmi statü ile ilgili maddede, kısmi statüde çalışacak olan öğretim üyelerinin bölüm başkanının gösterdiği yerde ve bölüm başkanının gösterdiği biçimde çalışması öngörülüyor. Yani burada bilimsel araştırma özgürlüğü adeta cağrafi bakımdan da sınırlanmış bulunuyor. Bölüm başkanı kendisine diyecek ki, sen git şu 36 numaralı adada çalış şunları şunları yap ve mecburi 20 saatini doldur. Böyle bir kakkı kanun bölüm başkanına tanımış.

NURKUT İNAN: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Doçenti.

Bence en ilginç maddelerden bir tanesi kanunun fazla önem taşımadığı sanılan bir maddesi Kanunnun 63'ncü maddesi bu. Sicillerle ilgili. Bu madde öğretim elemanlarının, memur ve diğer personel ile öğrencilerin sicillerinin belirli esaslara göre düzenleneceğini ve bu sicillerin her türlü atama, yükselme, akademik ünvarların *kazanılması işlemlerinde esas alınacağına amir. Binaanaleyh docentlik için başvurmuş bir öğretim üyesi düşünelim. Bu öğretim üyesi kanunun öngördüğü jürilerden geçmiş ama sicili nedeniyle doçent sıfatını akadimek ünvanını kazanamayabilecek. Bu akadimek ünvanların kazanılması ibaresi de kanuna ihtisas komisyonundan girmiş. Hükümet tasarısının kanunun bu maddesine tekabül eden 98'nci maddesinde akademik ünvanların kazınalması ibaresi mevcut değil. 1750 sayılı kanun ile hükümet tasarısının 33'ncü maddesindeki bir ibareye değinmek istiyorum. Hükümet tasarısının 33'ncü maddesinin B bendine göre öğretim üyelerinin tarafsızlık içinde eğitim öğretim yapmak, uygulamalı çalışmaları yürütmek v.s. görevleri var. Bu maddeye tekabül eden ve kanunlaşmış olan ihtisas komisyonu metni ise 22'nci maddede oluyor. Bu maddede* "tarafsızlık içinde" *ibaresi çıkarılmış. Bunun niçin çıkarıldığına dair ihtisas komisyonu gerekçesinde bir kayıt yok. Ama bunun bir unutkanlık sonucu çıkarılmadığı da bence açık.*

Şimdi burada kanunun 3'ncü maddesine bir göz atalım. 3'ncü maddenin hükümet tasarısındaki şekli şöyle: "Üniversitenin tanımı; "bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde bilimsel araştırma eğitim öğretim ve yayın yapan". Burada durayım izninizle. Dikkat ederseniz iki ana görev yüklüyor. Birincisi yüksek düzeyde bilimsel araştırma ikincisi eğitim öğretim. Bu ise şöyle "bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim, öğretim bilimsel araştırma ve yayın yapan". Burada duruyorum. Demek ki burada istenerek yapılmış bir değişiklik var. Sıra değiştirilmiş. Bilimsel araştırma ikinci plana alınmış, eğitim öğretim ön plana geçmiş. Kanunun "yüksek öğretimin amacı" başlığını taşıyan 4'ncü maddesinin bilimsel araştırma ile ilgili olan bölümü maddenin C bendi. Hükümet tasarısında da aynı bölüm. "Üniversiteler olarak" diye başlıyor. İhtisas komis-

olarak" diye başlıyor. İhtisas komis-

yonuna hazırlanan ve kanunlaşan metinde ise "üniversiteler olarak" ibaresi çıkarılmış. Aynı sözcükler var ama Yüksek Öğretim Kurumları olarak deniyor. Buradan çıkan sonuç şu. Bilimsel araştırma yapmak görevi yalnız üniversiteye has bir görev değil. Tüm Yüksek Öğretim Kurumları bunu yapabilecek. Yüksek Öğretim Kurumlarının neler olduğunu ise kanun tek tek saymış. Örneğin, yüksek okullar. "Belirli bir mesleğe yönelik, eğitime öğretime ağırlık veren bir Yüksek Öğretim Kurumu'dur" denmiş. Ama bu yüksek okula Yüksek Öğretim Kurumu olması nedeniyle üniversite ile eş araştırma görevleri yüklenmiş.

ARAYIŞ— Sn. Boratav, diğer konuşmacılar gibi siz de genel yaklaşımınızın yanı sıra "Anadolu hizmetinden kaçılıyor" şeklindeki eleştiriyi yanıtlar mısınız? Yasaya karşı duyulan huzursuzluğun kaynağı ne?

KORKUT BORATAV— Ben esas olarak YÖK'ün akademik personele mesleki güvence sağlayıp sağlamadığını tartışmak istiyorum. Üniversite hayatı içinde bulunan herkesin tesbit ettiğini

sandığım bir hususu belirtmekle başlıyayım. Öğretim üyeleri ve yardımcıları arasında yaygın ve derin bir huzursuzluk vardır. Bunun kamuoyuna yansıdığını zannetmiyorum. Fakat üniversite hayatıyla yakın veya uzaktan ilişkisi olan herkesin kolayca tesbit ettiği bir olgu olarak vurgulamak istiyorum. Bu huzursuzluk geri kalmış bölgelerdeki yüksek öğretim kurumlarına öğretim üyesi desteği sağlamak anlamındaki rotasyonla ilgili değildir. Yani kısarcas, "hocalar Anadolu'ya gitmek istemiyorlar; bu yüzden kanuna tepki gösteriyorlar." şeklinde bir yargının kesin olarak yanlış olduğu kanısındayım. Nesnel kurallara uyularak ve kendi üniversitesi ile asli bağıntısını kesmeden düzenlenen bir Anadolu hizmetini üniversite öğretim üyelerinin ilke olarak ve kitle halinde benimseyeceklerini, benimsediklerini sanıyorum.

Huzursuzluğun kaynağının kanunun özerklik ile bilimsel bağımsızlığı büyük ölçüde ihlal eden unsurlarından geldiğini ve benim şimdi tartışmak istediğim mesleki güvence sorunundan doğduğunu söyleyebilirim.

Bir kere her statüdeki akademik personel için mesleki güvenceyi sarsan ve problemler getiren düzenlemeler var. Fakat kanunun geçici 22'nci maddesi tüm akademik personeli hedef alan ve genel bir tasfiye niyeti olarak yorumlanabilecek unsurlar içermektedir. Ve bu yüzden hangi statüde olursa olsunlar üniversite kurumları içinde yer alan öğretim üye ve yardımcılarından hiç biri bugün geleceğinden, üniversite mesleğine devam edip edemeyeceğinden emin değildir. 22'nci maddenin taşıdığı özden ötürü 22'nci madde 6 Kasım 1982 tarihine kadar bütün öğretim üyelerinin tam gün çalışmayı kabul edip etmeyecekleri hususunda tercihlerini yapmalarını öngörüyor ve "tercihlerini belirtenlerin atamaları bu kanun hükümlerine göre yapılır." ifadesini içeriyor. Bu ifade tüm öğretim üyelerinin bir yıl içinde yeniden atanacağı, dolayısıyla atamaları yapılmayanların açığa çakırılacağı biçiminde yorumlanabilir. Şimdi öyle bir düzenleme olabilir ki, tüm atama işlemleri herkes için otomatik olarak yapılabilir. Ama bu kesin değil. Zira kanun, çeşitli üniversitelerin kuruluş kadro kanunlarının bu kanuna aykırı hükümlerini kaldırmıştır. Ayrıca yeni kadro kanunlarına çeşitli yerlerde atıf vermiş, yüksek öğretim kuruluna, üniversitelerin kadrolarını tesbit görevini vermiştir. Buna göre bir yıl içinde yapılacak yeni kadro saptamalarının veya çıkacak yeni kadro kanunlarının üniversite veya fakültelerden her birine mevcut öğretim üyelerinden ve yardımcılarından daha az kadro tahsis etmesi halinde geçici 22'nci maddeye göre yapılacak atamalar tüm öğretim üyelerini kapsayamayabilecektir. Bu bazı öğretim üyelerini zorunlu ve fiili olarak üniversite mesleğinden kopmaları veya çıkarılmaları anlamına gelir. Kimlerin atanacağı ve dolayısıyla kimlerin tasfiyeye uğrayacağı ise her düzeydeki öğretim üyelerini atamayla görevli kılınmış organlar tarafından belirlenebilir. Bunlar profesörler için yüksek öğretim kurulu, doçentler ve yardımcı doçentler için ise rektörler olacak.

Bu, genel güvensizlik durumu yaratan 22'nci maddenin dışında kanun çeşitli statüdeki akademik personelin her kademesi için farklı ölçülerde belirsizlikler getirmiştir.

KORKUT BORATAV: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi.

Alt kademeden başlayarak tartışmaya çalışayım. Doktorasız asistanları ele alalım. Yeni kanun asistanlığı ortadan kaldırıyor. Doktorasız asistanlar esas olarak araştırma görevlisi olarak çalışacaklar. Bu, yeni statüye dönüştürüleceklerdir. Bunların görünüşte bu statüyü kazanmalarına ilişkin bir problem yok gibidir. Ancak eskiden sürekli bir statü içinde olan ve sadece bilimsel yetersizlik veya disiplin suçları nedeniyle meslekten çıkarılacak olan doktorasız asistanlar şimdi araştırma görevlisi statüsünde her yıl veya iki yılda bir yeniden atanma durumunda kalmaktadırlar.

Doktoralı asistanların durumu ve yani kanuna intibakları ise çok ciddi sorunlar yaratmaktadır. Kanun geçici 12'nci ve 15'nci maddeleriyle bunların bir yıl içinde yardımcı doçentliğe atanmak üzere başvurmalarını öngörüyor. Ancak böyle bir başvuru sonunda "bunların atamaları yapılır ve bulundukları kurum ile ilişkileri kesilir." (Geçici madde 15.) Bu atama rektörler tarafından yapıldığına ve rektörler ancak kendi üniversitelerine atama yapabileceklerine göre buradaki kurumlarıyla ilişkisi kesilir ifadesinin nasıl yorumlanacağını anlamakta herkes zorluk çekiyor. Acaba bu ifade ile doktorları asistanları sadece kendi üniversiteleri dışına başvurabilecekleri mi kasdedilmiştir? Eğer böyle bir uygulama öngörülüyorsa ortaya çıkacak tablo kısa dönemde yüzlerce doktoralı asistanın meslekten atılmaları anlamına gelir. Doktoralı asistanlarla ilgili olarak ikinci bir soruna değineyim. Bunlar bir yıl içinde yardımcı doçentlik için başvuracaklar. Ancak burada kendi üniversitesi içinde doktora yapmış asistanlar aleyhine bir sınırlama sözkonusudur. Madde 23'e göre *"Bir üniversitede boşalan yardımcı doçentlik kadrosuna o üniversitede doktora veya tıp da uzmanlık kazananlar en az 3 yıl geçmeden başvuramazlar".* Bu durumda kendi fakültesinde yakın zamanda doktora yapmış bir asistanın geçici 15'nci maddeye göre bir yıl içinde yardımcı doçentlik için başvurması gerekiyor. Aksi halde üniversiteden atılıyor. Ancak aynı asistan doktorasından itibaren 3 yıl geçmediği için bu başvuru da bulunma imkanından da yoksun kılınıyor. Dolayısıyla 1979 Kasım'ından sonra kendi üniversitelerinde doktora yapmış olan bütün asistanların bi yıl içinde görevlerine son verilme tehlikesi altındadırlar. Bu doktora ünvanını ödüllendirmek yerine cezalandıran bir anlayış olarak yorumlanmaktadır. Belki de şu anda pek çok asistan doktora tezimi vereyim mi vermeyeyim mi diye tereddüt ve kararsızlık içinde bulunmaktadır. Doçentlikle ilgili bir problem yok gibi çünkü doçent olan, geçici 22. maddeden gelen genel tehdidi yok sayarsak ebedi olarak kendi müessesesinde kalır görünmektedir. Tabiatıyla bu şu anlama geliyor. Bu kanun ihtiyar doçentlerden, doçentlikte emekli olan insanlardan oluşan bir üniversite öngörmektedir. Konuyu şöyle bağlayabilirim; yasa çeşitli biçimlerde de her statüdeki akademik personeli çeşitli formüller altında çalıştığı kurumdan veya genel olarak meslekten uzaklaştırmayı düzenleyen açık maddelerle veya tuzaklarla dolu. Bu derecede belirsiz ve güvencesiz hale gelmiş bir üniversite mesleğinin yetenekli genç insanların yönelmeyi isteyeceği ömrünü bağlayabileceği bir meslek bir kariyer olmaktan çıktığını söyleyebiliriz. Bu →

kanunla üniversiteler bence yüksek meslek okullarından oluşan kurumlar haline dönüşmekte ve üniversiteler sadece öğretmenliğe dönüştürülmek istenmektedir. Belli müfredat programlarına göre hazırlanmış, standart ders kitaplarını kürsüden haftada 10-12-20 saat okuyan hocalardan oluşan bir mesleğe akademik meslek herhalde denemez.

ARAYIŞ— Yasa, üniversiteyi nasıl ve hangi gözle görüyor? Yasa ile yapılmak istenen nedir? Bu yasa ile ne tür eğilimler ortaya çıktı?

EMRE KONGAR— Şimdi her yasa gibi bu yeni yasaya da iki açıdan bakmak olanaklı. Birincisi genel ruhu, getirdiği özel sorunlar ve yasa tekniği bakımından incelenmeleri.

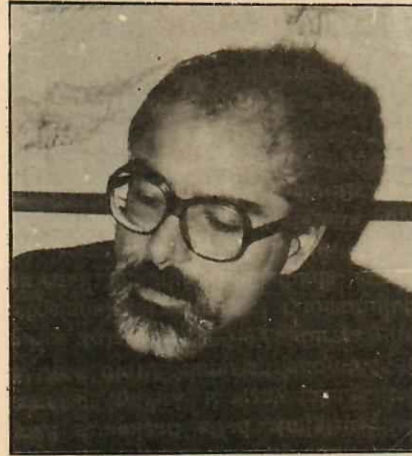
Ben yasanın genel ilkeleri açısından olumsuz gördüğüm iki noktayı belirlemek istiyorum. Özel hükümleri bakımından da öğrencilere ilişkin maddeler üzerinde duracağım.

Yasanın genel havasına baktığımızda iki önemli ilkesinden bir tanesinin güvensizlik adı altında belirlenebileceği kanısındayım.

Yasa çok esas itibariyle, bir kurum olarak üniversiteye ve kişiler olarak yüksek öğrenim kuruluşlarında arıştırma ve ğitimle görevli elemanlara ve bunların yardımcılarına güvensizlik belirtiyor. Yani yasanın genel ilkesi genel havası şu: Bu üniversite veya yüksek okul denilen kuruluşlar, kurum olarak güvenilmez kuruluşlardır. Bunların kendilerini yönetim ve denetim hakları olmamalıdır.

Şimdi, tabii bu bir görüş. 12 Eylül'e gelirken toplumumuzun geçirdiği evreleri herkes biliyor. Üniversitelerin bu evreleri içerisindeki rolü tarihe zaten malolmuş. Toplumun başka kurumlarındaki anarşi oranlarına ve miktarlarına baktığımızda üniversiteler —halk deyimiyle söyleyeyim— zemzemle yıkanmış görünüyor. Yani, en seçkin acılarını anarşist kurşunlarına kurban vermiş olmakla birlikte yin de bu konularda en az sorumluluk taşıyan kuruluşlar olarak ortaya çıkıyor. fakat bir an için diyelim ki, yasanın bu anlayışı, yani kurum olarak üniversitelere ve insanlar olarak üniversite mensuplarına güvensizliği haklıdır. Bir an için bunu kabul edelim. Aslında bu doğru değildir. Kesinlikle çok büyük haksızlıkltır. Tarihsel bir haksızlıktır. Yani Türk toplumunun 12 Eylül'e gelmesinde belki de en az sorumluluğu olan kurumdur üniversite, ve en az sorumluluğu olan kişilerdir üniversite mensupları. Ama bir an kabul edelim ki yasa bu konuda haklı.

Peki buna tamamen kişisel özelliklerine dayanacağı yöneticiler getiriyor. Yani yasanın kendi içerisinde bir mantıksızlık var. Eğer bu insanlar kurum olarak ve birey olarak güvenilmez insanlarsa bunun çözümü bunların başına birey olarak başka insanları getirip denetletmek değildir. Çünkü eğer insan esas olarak güvenilmez bir niteliğe sahipse oraya getireceğiniz yönetici de güvenilmez nitelikte olacaktır ve hiçbir şey çözümeyecektir. Gerek toplumbilim gerek yönetim bilimi bize bu tür güvensizlikler karşısındaki çözümleri birtakım kurullar oluşturmakta aramamız gerektiğini belirtiyor. Bu kurulları her kademede kurarak ve insanların kişisel olarak yapacakları hataları telafi etmek için komite kararlarının kurumsal kararların egemen olmasını sağlayarak sorunu çözebiliriz. Şimdi yasada bu yok.

EMRE KONGAR: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümünde doçent.

Yasa tam anlamıyla bir kişisel hiyerarşi getiriyor. Kimliği ve niteliği yalnızca onbeş yıl önce bir yüksek öğretim kurumunu bitirmiş olmakla sınırlı olan bir rektör ve onun kurduğu bir hiyerarşi. Çok özet olarak yasanın getirdiği şey bu. Yani, bunu vurgulamak istedim. Birinci olarak yasanın egemen tavrı güvensizliktir. Fakat bu güvensizliğin çözücü olarak önerdiği yol, bu güvensizlik haklı bile olsa, çözüm yolu değildir. Üstelik güvensizlik de haklı değildir.

Şimdi yasada ikinci olarak belirlenen bir eğilim, güvensizlikle birlikte, karar alma mekanizmaları bakımından demokrasiye inançsızlıktır. Yani yasanın yansıttığı ikinci bir güvensizlik daha var: O da demokratik usullerin geçersizliği. Bu bence çok önemli bir olay. Çünkü ülkenin 12. Eylül'e gelişi ve 12 Eylül'den çıkışı ile ilgili tartışmaların içinde oturtulduğu zaman, sanki 12 Eylül'e gelmemize sebep olan önemli etken demokrasiymiş ve bir daha 12 Eylül'e gelmememizi sağlamak için demokrasiyi ortadan kaldırmak veya budamak lazımmış gibi bir izlenim veriyor yasa. Bence bu üniversitelerde yapılan haksızlıktan daha da önemli bir haksızlıktır toplumumuz ve rejimimiz açısından. Yasaya baktığınız zaman, getirdiği bütün hükümler üniversitenin yönetilmesi bakımından —bir zamanların moda terimiyle söyleyeyim— anti demokratik. Yani kararlar insanlar katılmadan alınıyor, insanlara danışılmadan alınıyor. Tepeden inme alınıyor. Hattâ tartışılmadan alınıyor. Birtakım bireyler tarafından alınıyor.

Şimdi bu iki genel ilkeyi, olumsuz yaklaşımı, vurguladıktan sonra yasanın öğrencilerle ilgili bazı hükümlerine değinmek istiyorum.

Bir defa öğrenciler için sicil tutulmasını zorunlu kılıyor. Bu nekadar geçerlidir? yapılabilir mi? Yapılamaz mı? Ne demektir sicil?

Sonra bir başka hüküm onu hiç anlayamadım. 54. maddenin C fıkrası diyor ki, bir yüksek öğrenim kurumuyla ilişkisi kesilen öğrencinin hakkındaki yazı heryere yazılır, şuraya yazılır, buraya yazılır ve bu öğrenci bir daha hiç bir yüksek öğrenim kurumuna alınamaz. Bana çok ters geldi. Artık ona hayat hakkı tanımayacak mıyız

Anarşiyle, terörle mücadele etmenin yolu baskıcı yöntemlerden çok gençleri, bireyleri toplum dışına itmeyi engellemekten geçer. Böyle yasanın bu hükmü açıkca diyor ki artık sen öğrenci filan olamazsın, bu toplumda da yerin yok git ne halin varsa gör. Bana çok ters geldi.

Sömestre başına 15 günle sınırlıyor devamsızlığı, Türkiye'nin koşullarına göre, çok gerçekçi olduğu kanısında değilim. Üniversite giriş sınavına altı yılda üç kez başvuru hakkı tanıyor. Şimdi efendim, siz üniversitedeki yığılmayı ve üniversitenin sorunlarını, oraya girmek isteyenleri sınırlayarak engelleyemezsiniz.

Sonra başka birşeyi daha çok önemle vurgulamak istiyorum; bu bir rejim sorunudur, bu bir anlayış sorunudur. Türkiye demokratik bir toplum olduğu iddiasıyla her insana eğitim ve bu eğitimle yükselme hakkı tanımaktadır köyden kente gelen ve hiç tahsilsiz olan ailelerin yüzde yüzü çocuklarına yüksek öğrenim yaptırmak istiyorlar, Bunu sınırlayıcı herhangi bir hükmün, rejimin temel felsefesiyle, temel anlayışıyla ve toplumun gerekleriyle bağdaşmayacağı kanısındayım.

AH BU GENÇLER

Jülide GÜLİZAR

ANKARA'da otobüslere binip inmenin bir kuralı vardır. Önden binilir, arkadan inilir. Memur ve öğrencilerin çıkış saatlerinde çok kalabalık olan otobüslerde bu kurallara uymak —isteseniz bile— mümkün değildir. Tıkış-tıkış kalabalıkta, ayaklarınızın neredeyse yerden kesildiği, önden arkadan itmelerle götürüldüğünüz yer nereye yakınsa oradan inmenin çaresini ararsınız. Ama ya tenha saatlerde? Ön sıralarda oturan biri, ineceği yere yaklaşırken çoğu kez zahmet edip de arka kapıya gitmez ve ön kapıdan inmeye kalkar. Şoförlerin pek çoğu da inenın kılık-kıyafetine göre bir davranışta bulunur. Yolcu diş geçirebileceği cinsten biriyse azarlayıp arka kapıya gönderir. Tersine bir durum varsa ön kapıdan indirir.

Bu davranış ne gibi sonuçlar doğurur? Önden inen yolcu ya da yolcular önce bir kuralı bozmuş olurlar. İkincisi, durakta bekleyen insanların binişini geciktirerek zaman kaybına neden olurlar. Üçüncüsü de, kendilerini otobüse binmeye hazırlamış bu insanlarla, gidecekleri yere bir an önce varmayı isteyen otobüs yolcularını sinirlendirirler. Ama bu ufak tefek gecikmeler, bu sinirlenmeler bizim toplumumuz için önemli midir?

Geçenlerde böyle bir durumu duraktaki gençler şöyle değerlendirdiler. "Sinirlenmeyelim, büyüklerimiz kendilerini kurallara uymamak zorunda hissediyorlar."

* * *

Otobüslerde ön camın üstünde küçücük bir levhada, malüllere, hamile ve bebekli kadınlara yer verilmesini hatırlatan bir yazı vardır.

Tıklım tıklım bir otobüste, yedi aylık hamile bir hanım, Kızılaydan 19'uncu durağa kadar ayakta gelmiş. Arka kapıdan inmeye çalıştığı sırada gözgöze geldik. Acıdan gözleri yaşarmıştı. Kasılıp kalan yüzünü görünce kendi ayaklarımın ağrısını unuttum. Yanlarında küçücük çocuklarıyla oturan iki üç hanımı gösterip *"niçin şunlardan birini kaldırıp da oturmadınız"* diye sordum. *"Utandım"* dedi, *"onlar da kadın, hem de çocuklu, durumumu görmediler mi?"*

Bunu koca koca kadınlar erkekler yaparsa laf yok. Ama gençler yaparsa yorum hazırdır: *"Şimdiki gençlerde terbiye kalmamış."*

Hırsızlık, dolandırıcılık, kapkaççılık, üç kağıtçılık, rüşvet, iltimas vs. hem insan vicdanının hem yasaların suç saydığı olaylardır. Ama gazeteler her gün bunların çok sayıda ve çok çarpıcı örnekleriyle doludur. Bu gazeteleri bizim gibi, yeni yetmeler ve

Kendi kendilerine mi böyle oldular

gençler de okurlar. Ayrıca magazin dergilerinde bu tür insanların lüks yaşamlarını da görürler. Ve bu gibi olayların kamuoyunu üç beş gün oyaladıktan sonra unutulup gittiğini, açılan yasal soruşturma-kovuşturmaların tavsayıp gittiğini de...

Öte yandan çocuklara ögütler verilir.

"Ahlak, erdem, namus, onur, hak yememek, hakkına razı olmak, yasalar vs. vs. vs."

Yalancılık kötü bir şeydir. Her anne-baba çocuklarına yalan söylememeyi, dürüst olmayı öğütler, öğretir. Ama... Hani çok bilinen bir fıkra vardır:

Anne durmadan yalan söyleyen çocuğunu azarlar. *"Ne biçim çocuksun sen be, bir türlü adam edemedim. Ben senin yaşındayken hiç yalan söylemezdim"* Çocuk şaşkın şaşkın sorar: *"Ee, peki ne zaman öğrendin?"*

Çocuklara bir de bunu açıklayabilsek.

* * *

Evlerde, okullarda, basında, çocuklara ve büyüklere tasarruf etmenin gerekliliği anlatılır, tutumlu olmaları, para biriktirmeleri öğütlenir. Savurganlığa paydos kampanyaları açılır. Yetkili kişiler Türk ekonomisinin tüketimi azaltmakla çıkmazdan kurtulabileceğini vurgular dururlar. Açarsınız televizyonu reklam saati başlar. Bankalar, bankerler elinizdeki üç beş kuruşu kapma yarışını sürdürürlerken, başka reklamlar da insanları olmadık biçimde tüketime özendirirler. *"Açın, için, yiyin, atın, yenisini alın, vs. vs."*

* * *

"Gençlerimiz aşırı akımların, zararlı ideolojilerin etkisinde kalıyorlar. Atatürk'ü tanımıyor ve anlamıyorlar."

Büyüklerin her zaman yakındıkları bir şey bu. Soruyorsunuz onlara Atatürk ilkelerini. Çoğunlukla bilemiyorlar, ya da kendi çıkarlarına göre yalan yanlış bir şeyler anlatıyorlar. Sonra, Atatürkçü diye ortaya çıkanların birçoğuna bakıyorsunuz. Aman Allah.. Gerektiğinde en keskin Atatürk düşmanları, çıkarları uğruna yapamayacakları şey olmayanlar, yasaları çiğneyip geçenler vs. vs. vs...

Evet vs. vs. vs...

Sonra karşımızda bugünkü gençlik. Terbiyesiz, saygısız, isyankar, anarşist diye suçlanan.

Peki bu gençler analarından böyle mi doğdular?

Bu gençler kendi kendilerine mi böyle oldular?

Bu gençler evlerde, okullarda, gazetelerde, radyo ve televizyonda hangi örnekleri görerek bu hale geldiler?

Yanıt yok değil mi? Yanıt yalnızca *"Ah bu saygısız gençlik"* ●

"İNCE ELENİP SIK DOKUNMAMIŞ BİR YAŞAM YAŞANMIŞ OLMAYA DEĞMEZ?"

Zeynep ARUOBA

Sokrates'in Savunması
(Apologia 38a)

YAZIMIZIN başlığı, ikibinbeşyüz yıl sonra bugün hala kendisinden söz ettiren Sokrates'e ait.

Sokrates, Atina'da parayla ders veren Gorgias, Prodikos, Hippias gibi sofistlerle aynı yıllarda yaşamış. Onların, varsaydıkları bilgilerini satmalarına karşılık Sokrates, gerçekte hiç bir değeri olmadığını bildiği bilgeliğini başka insanlara da yaymaya çabalıyordu. Delphoi tapınağındaki tanrının buyruğu idi bu Sokrates'e: Kendinin ve başkalarının yaşamlarını ince eleyip sık dokuyarak filozof görevini yerine getirmesi. Bu, Sokrates için öyle bir görevdi ki yaşadığı sürece hiçbir şey onu felsefe öğretmekten ve uygulamaktan alıkoyamayacaktı.

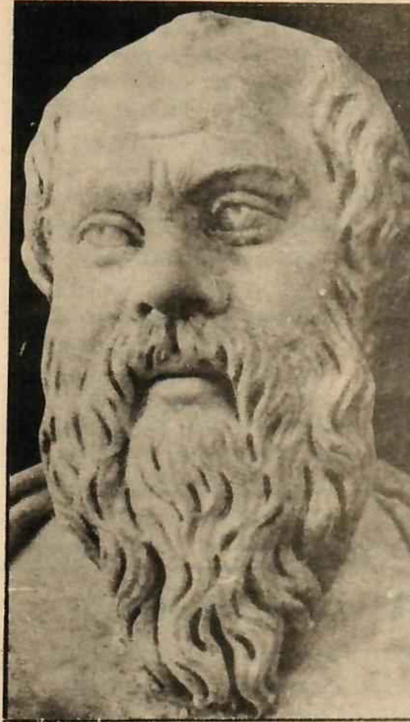
Platon'un triloji (üçlü) olarak bilinen dialogları —Savunma, Kriton, Phaedon— Sokrates'in yargıç önüne çıkarılmasından zehir içerek kendisine verilen ölüm cezasını kendi eliyle yerine getirmesine kadarki süreyi kapsar.

Platon'un dialogları yoluyla bilinen, felsefeye ilk adımını atana *"Savunma"*sının okunması önerilen, felsefi dedikodulara meraklı olanlara felsefe yaparken karısının tepeden aşağı nasıl su döktüğü anlatılan Sokrates onurlu bir yaşamın, doğru bildiği uğruna ölmekten çekinmemiş bir kişinin simgesidir bugün. İkibinbeşyüz yıl sonra Sokrates'ten söz ediliyorsa onun açtığı yaşam olanağını gerçekleştirmeye uğraşanlar, gerçekleştirenlerin yanında onların kendilerini, karşılarındakileri çıplak yakalayan sorgulamalarından hoşnut olmayanlar bugün de var olduğundandır.

"YOLUMDAN GERİ DÖNMEYECEĞİM"

Sokrates iki temel suçtan yargılanır. Birinci suçlamada meraklı bir kişi olarak yeraltını, gökyüzünü araştırdığı, kötüyü iyi gösterdiği, bunları başkalarına da öğrettiği söylenir. İkinci suçlamada söylenenler ise Sokrates'in tanrı tanımaz bir tutumla gençlerin akıllarını çeldiği, kabul edilmiş tanrılardan başka tanrılara inandığıdır.

Sokrates her iki suçlamayı ayrı ayrı ele alır, yanıtlar. Kendisini suçlayanlara neden suçlanamayacağını, yaptıklarının neden suç olmadığını gösterir. O'nun Apologia'sı —Savunması— budur; yoksa verilecek cezaya hafifletici nedenler değildir aradığı. Çünkü Sokrates ölmek ya da yaşamak ikilemi içinde değildir; erdemli kişi *"iyi"* kişi zamanını ölüm yaşam hesaplarıyla

Sokrates: Yolumdan geri dönmeyeceğim

geçiremez, onun hesabı her yaptığının doğru adına olup olmadığıdır. Bu yüzden de *"Yolumdan geri dönmeyeceğim, bu yol uğruna birçok kez ölmek zorunda olsam bile"* der.

Sokrates bir kez ölmüştür, öldürülmüştür. Savunmasında sık sık yinelediği gibi onun ölümü, alışılmışa, kabul edilmişe, öyle sanılmışa aykırı düşenin, aykırı düştüğünü de korkmadan, çekinmeden söyleyenin ne ilk ölümüdür ne de son. Oysa yargıçlar onu dinleselerdi yetmiş yaşını aşmış bu ihtiyarın ölüm fermanını vermekten, bunca bin yıldır da lanetle anılmaktan kurtulabilirlerdi. Sokrates yaşı gereği ölüme yakın olduğunu anımsatıyordu sadece.

TARİHTEN BEKLENEN

Yargıçların kararı ölüm cezasıdır. Aklını çeldiği gençlerden bir kısmının önünde —Platon da oradadır— verilir cezası. Hepsinin gördüğü, kendi bildiği biçimde konuşarak yolunda şaşmadan ölüme giden bir insanın mutluluğudur. Sokrates'in onu suçlayanlara ve yargıçlara son sözleri şöyledir: *"İnsanları öldürmekle sizin kötü yaşamlarınızı ortaya çıkaranları engelleyeceğinizi sanıyorsanız, yanılıyorsunuz; engellemenin en kolay ve onurlu biçimi başkalarını güçsüz kılmak değil, kendinizi geliştirmektir"*. Kişiyi *"dünyaya yük"* olmaktan kurtaracak tek yol da bu olsa gerek.

Gerçekten ne olduğunu öğrenen kaç kişi bundan hoşnut olabilir? Kendini, başkalarını aldatmak dururken.

Sokrates diye biri var mıydı yok muydu tartışmaları felsefe tarihinde, klasik filoloji araştırmalarında süre gelir. Böyle bir kişi yaşamış olsun ya da olmasın, Platon bize bir kişi çiziyor. Doğru bildiği uğruna şaşmayan, yaşarken öğretmekten alı konan, ölümüyle daha da öğretici olan bir kişi.

Yazımızı Nietzsche'nin bir cümlesiyle bitirelim: *"Böyle insanların bir zamanlar yaşamış olduklarını öğrenmek önemlidir"*. Tarihten de bundan öte bir yarar beklenemez. ●

ANKARA' DA SERGİLER

TURKUVAZ— Gül Derman'ın taş baskı sergisi. 2 Aralık' a kadar izlenebilir.

VAKKO— "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" yarışmasında ödül kazanan eserler sergileniyor.

TAKI— 1 Aralık'tan başlayarak Balaban'ın resim sergisi açılacak.

BİR KÜLTÜR ADAMININ ARDINDAN

GEÇTİĞİMİZ hafta 18-20 Kasım 1981 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesinde *"Sanat Tarihi ve Sanat Sorunları"* konulu bir seminer düzenlendi. Estetik, sanat tarihi, edebiyat, mimarlık sorunlarının ele alınıp tartışıldığı bu semineri Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü mensupları, geçtiğimiz yıl yitirdiğimiz hocaları Suut Kemal Yetkin'in anısına düzenlemişlerdi.

Suut Kemal Yetkin 1903'de doğmuş, yüksek öğrenimini Fransa'da yapmıştı. Yurdumuzun önde gelen Sanat Tarihçilerinden ve estetikçilerinden olan Yetkin, edebiyat alanına da özellikle denemeciliğiyle katkılarda bulunmuştu. İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde Sanat Tarihi alanında öğretim üyeliği, daha sonra rektörlük görevlerinde bulundu. 1942-1950 döneminde milletvekili olarak parlamentoda bulundu.

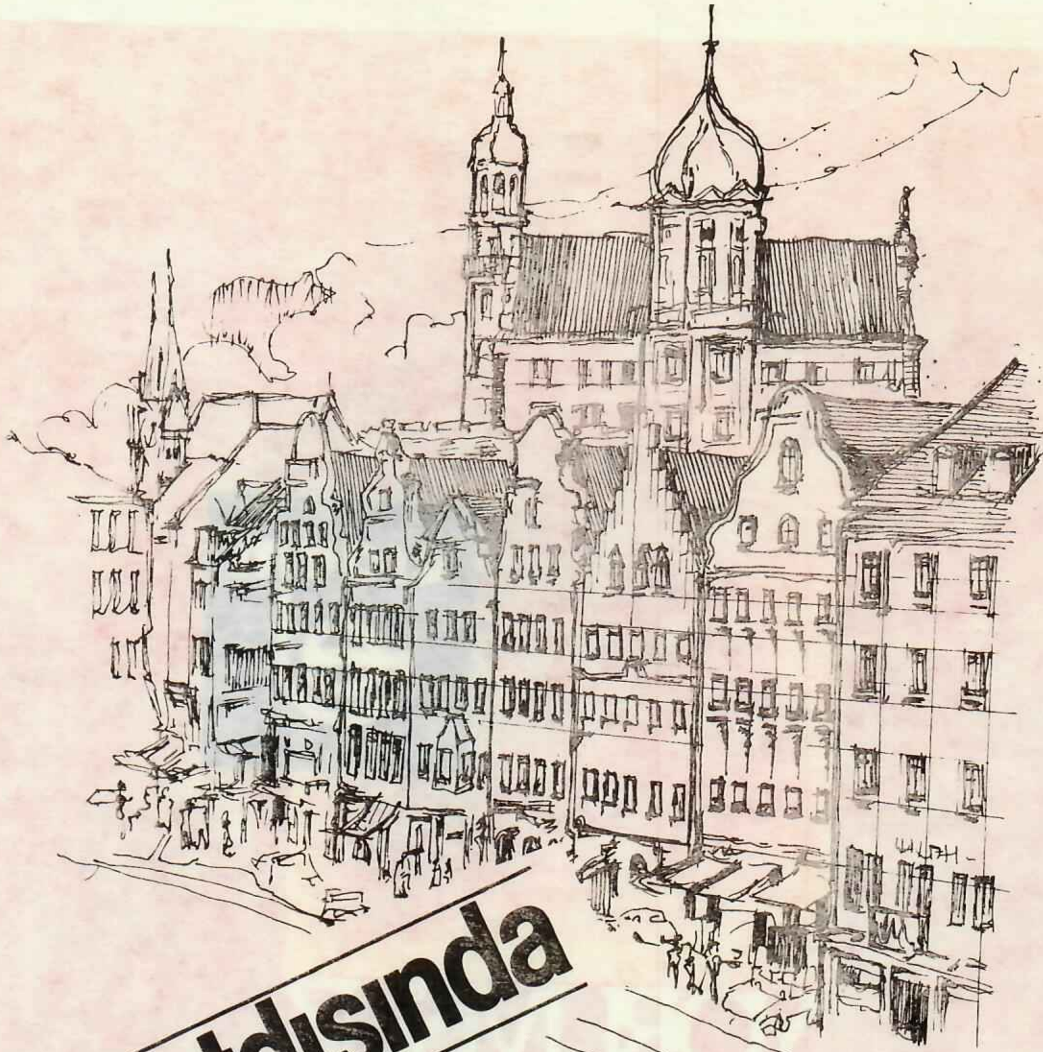
Kemal Yetkin'in anısına düzenlenen seminerde de öğrencileri ve meslekdaşları onun ilgi alanlarına giren belli başlı konularda bildiriler verdiler. Bildirileri canlı, ilginç tartışmalar izledi. Seminerin ilk günü Prof.Dr. Günsel Renda'nın *"Suut Kemal Yetkin'in Bilimsel Kişiliği"* konulu tanıtıcı konuşmasından sonra, Adnan Turani *"Suut Kemal Yetkin ve Plastik Sanatlar"*, Hikmet Dizdaroğlu *"Denemeci Suut Kemal Yetkin"* başlıklı bildirilerini verdiler. Öğleden sonraki oturumda ağırlığı sanatla felsefenin ilişkileri oluşturuyordu. Prof.Dr. Necati Öner'in *"Bir Bilgi Türü Olarak Sanat"*, Doç. Dr. İnci San'ın *"Sanat Eğitiminin Sorunları"*, Ege Üniversitesi öğretim üyelerinden Ayda Arel'in *"Sanat Tarihi - Mimarlık Tarihi İlişkileri"*, ODTÜ Mimarlık Fakültesinden Jale Erzen'in *"Sanatta Soyut ve Somut Sorunu"* konulu konuşmaları ilgiyle izlendi. DTCF'den Doç.Dr. Şahin Yenişehirlioğlu'nun derin ve karmaşık konulu bildirisinden sonra Prof.Semra Ögel'in yirminci yüzyıl sanatında insanın parçalanmışlığını slaytlarla da örneklendirek anlattı. Birinci günün son konuşmacısı İstanbul Üniversitesi Edebiyat fakültesinden felsefeci Doç.Dr. Önay Sözer'di. Sözer'in bildirisi P.Modrian'ın bir açıklamasından kaynaklanarak sanatta biçim kavramı yerine ilişki kavramının geçirilmesinin verimli olalecek açılımlarına ilişkindi.

19 Kasım Perşembe günü sabah oturumunda ilk üç konuşmacının konuları resim sanatıyla ilgili idi. Kaya Özsezgin *"Kurtuluş Savaşı ve Atatürk konulu resimler"*, Kıymet Giray *"Mahmut Cuda'nın sanatı"*, Esin Dal *"D grubunun Türk resmindeki yeri"* konusunda konuştular. Sonraki konuşmacıların konuları edebiyat ağırlıklı idi. Füsun Akatlı *"Edebiyatımızda Deneme ve Eleştiri"*, Kurtuluş Kayalı, *"Çağdaş Türk Edebiyatında Tarih Sorunu"* ve DTCF Tiyatro Kürsüsü Profesörlerinden Sevda Şener *"İnsanı Geçitlerde Sınayan Sanat: Dram Sanatı"* konularında konuştular. Seminerin bundan sonraki oturumları Sanat Tarihinin özgül sorunlarına ilişkin ayrıntılı araştırmaların serimlendiği bildirilere ayrılmıştı. Bu zengin programı oluşturan bildirilerin bir araya getirilerek değerli bilim ve düşün adamı Yetkin'in anısına bir armağan kitabı oluşturulması halinde sanat tarihi ve estetik konularıyla ilgilenen aydınlar için önemli bir belge kazanılmış olacaktır. •

TURKUVAZ' DA USTA BİR TAŞ BASKICI: GÜL DERMAN

SON yıllarda yurtdışında aldığı ödüllerle adını duyuran sanatçı Gül Derman 13 Kasım'da Ankara Turkuvaz Sanat Galerisi'nde yurtiçindeki 14'ncü kişisel sergisini açtı. 2 Aralık'ta sona erecek olan sergide aralarında ödül alan yapıtların da bulunduğu taşbaskıların öne çıkardığı görülüyor. Tekniği oldukça zor ve ülkemizde de sınırlı olan taşbaskılarda sanatçının üstün bir başarıya ulaştığı gözlenmekte. Gül Derman baskıların hepsini son yıllarda sık sık çağrılı olarak gittiği Salzbur akademisinde gerçekleştirmiş. 1971'de DGSA'nın Bedri Rahmi atölyesinden mezun olan sanatçının pentürdeki ustalığını taşbaskılarda da görebilmek kıvanç verici. Taşbaskılarda da aynı güçlü desen gözleniyor. Ancak sergide deneme olarak yer aldığı belli olan guaşlar ve çukur baskılar için aynı başarıyı söylemek zor sergi bize Gül Derman adını ileride daha sık duyacağımız izlenimini veriyor. •

yurtdışında ARAYIŞ

Yurtdışında çalışan yurttaşlarımıza da şimdilik ancak abone yoluyla ulaşabiliyoruz. ARAYIŞ'a abone olmak isteyeceğini düşündüğünüz yurtdışındaki tanıdıklarınıza dergimizden birer nüsha göndererek bu çabamıza katkıda bulunabilirsiniz.

(Yurtdışı abone koşulları).

Almanya	104 DM	İsveç	250 İsveç Kronu
Avusturya	770 Avusturya Şilini	İsviçre	100 İsviçre Frankı
Danimarka	350 Danimarka Kronu	Irak	30 Irak Dinarı
Finlandiya	275 Fin Markkası	Norveç	310 Norveç Kronu
Fransa	245 Fransa Frankı	S. Arabistan	194 Riyal
Hollanda	120 Hollanda Florini	Yugoslavya	2354 Yugoslavya Dinarı
İngiltere	25 Sterlin	ABD ve Avusturalya	70 ABD Doları

ARAYIŞ *okuyun, okutun...*